

РЕПУБЛИКА
СРБИЈА

ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

**СКРАЋЕНИ РЕДОВАН ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ
ПОВЕРЕНИКА ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ
ЗА 2014. ГОДИНУ**

Београд, март 2015. године

САДРЖАЈ:

УВОДНА РЕЧ	5
САЖЕТАК	8
1. О ПОВЕРЕНИКУ ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ	10
1.1. СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ И ИЗАЗОВИ	11
2. НОРМАТИВНИ ОКВИР ОСТВАРИВАЊА И ЗАШТИТЕ РАВНОПРАВНОСТИ	14
2.1. ПРЕГЛЕД ВАЖЕЋИХ ПРОПИСА	14
2.2. НОРМАТИВНЕ ИЗМЕНЕ У ТОКУ 2014. ГОДИНЕ	15
3. ОПИС СТАЊА У ОСТВАРИВАЊУ И ЗАШТИТИ РАВНОПРАВНОСТИ	19
3.1. ИЗВЕШТАЈИ ЕУ, МЕЂУНАРОДНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА И УГОВОРНИХ ТЕЛА	19
3.2. ИСТРАЖИВАЊА О ОДНОСУ ПРЕМА ДИСКРИМИНАЦИЈИ У СРБИЈИ	21
<i>3.2.1. Главни налази истраживања о односу грађана према дискриминацији у Србији...</i>	<i>21</i>
<i>3.2.2. Главни налази истраживања о односу представника јавне власти према дискриминацији у Србији.....</i>	<i>21</i>
<i>3.2.3. Истраживање ставова полицијских службеника о дискриминацији</i>	<i>22</i>
3.3. ПРАКСА ПОВЕРЕНИКА ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ	22
3.4. КЉУЧНИ ПРОБЛЕМИ У ОСТВАРИВАЊУ И ЗАШТИТИ ОД ДИСКРИМИНАЦИЈЕ	24
<i>3.4.1. Дискриминација на основу националне припадности</i>	<i>24</i>
<i>3.4.2. Дискриминација на основу инвалидитета</i>	<i>26</i>
<i>3.4.3. Дискриминација особа које живе са ХИВ/АИДС-ом.....</i>	<i>27</i>
<i>3.4.4. Дискриминација на основу пола</i>	<i>27</i>
<i>3.4.5. Дискриминација на основу старосног доба.....</i>	<i>28</i>
<i>3.4.6. Дискриминација на основу сексуалне оријентације</i>	<i>29</i>
<i>3.4.7. Дискриминација избеглица, интерно расељених лица, миграната и тражилаца азила</i>	<i>30</i>
4. ПОСТУПАЊЕ ПОВЕРЕНИКА ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ НА СУЗБИЈАЊУ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ	30
4.1. ДИСКРИМИНАЦИЈА НА ОСНОВУ НАЦИОНАЛНЕ ПРИПАДНОСТИ И ЕТНИЧКОГ ПОРЕКЛА	32
<i>4.1.1. Мишљења и препоруке</i>	<i>33</i>
<i>4.1.2. Парнице за заштиту од дискриминације</i>	<i>34</i>
<i>4.1.3. Кривичне пријаве.....</i>	<i>34</i>
<i>4.1.4. Препоруке мера за остваривање равноправности</i>	<i>35</i>
<i>4.1.5. Упозорења и саопштења</i>	<i>35</i>
<i>4.1.6. Из медија.....</i>	<i>35</i>
4.2. ДИСКРИМИНАЦИЈА НА ОСНОВУ ЗДРАВСТВЕНОГ СТАЊА	36
<i>4.2.1. Мишљења и препоруке</i>	<i>36</i>
<i>4.2.2. Препоруке мера за остваривање равноправности</i>	<i>36</i>
<i>4.2.3. Мишљења на нацрте закона и општих аката.....</i>	<i>37</i>
<i>4.2.4. Саопштења.....</i>	<i>38</i>
<i>4.2.5. Из медија.....</i>	<i>38</i>
4.3. ДИСКРИМИНАЦИЈА НА ОСНОВУ СТАРОСНОГ ДОБА	38
<i>4.3.1. Мишљења и препоруке</i>	<i>39</i>
<i>4.3.2. Препоруке мера за остваривање равноправности</i>	<i>40</i>
<i>4.3.3. Саопштења.....</i>	<i>40</i>
<i>4.3.4. Из медија.....</i>	<i>40</i>

4.4.	Дискриминација на основу инвалидитета	40
4.4.1.	Мишљења и препоруке	41
4.4.2.	Препоруке мера за остваривање равноправности	42
4.4.3.	Саопштења.....	42
4.4.4.	Из медија.....	42
4.5.	Дискриминација на основу пола/рода	43
4.5.1.	Мишљења и препоруке	43
4.5.2.	Препоруке мера за остваривање равноправности	45
4.5.3.	Предлози за оцену уставности.....	45
4.5.4.	Упозорења и саопштења	45
4.5.5.	Из медија.....	46
4.6.	Дискриминација на основу чланства у политичким, синдикалним или другим ОРГАНИЗАЦИЈАМА	46
4.6.1.	Мишљења и препоруке	47
4.6.2.	Упозорења	48
4.7.	Дискриминација на основу брачног и породичног статуса.....	48
4.7.1.	Мишљења и препоруке	48
4.7.2.	Препорука мера за остваривање равноправности	49
4.7.3.	Предлози за оцену уставности.....	49
4.8.	Дискриминација на основу сексуалне оријентације	49
4.8.1.	Мишљења и препоруке	49
4.8.2.	Саопштења.....	51
4.8.3.	Из медија.....	51
4.9.	Вишеструка дискриминација.....	52
4.9.1.	Мишљења и препоруке	52
4.9.2.	Предлози за оцену уставности.....	54
4.10.	Дискриминација на основу других личних својстава	55
4.10.1.	Мишљења и препоруке	55
4.10.2.	Прекршајне пријаве	57
4.10.3.	Препоруке мера за остваривање равноправности	57
4.11.	Исходи поступака	57
4.12.	Судски поступци	58
5.	САРАДЊА ПОВЕРЕНИКА	61
5.1.	САРАДЊА СА ОРГАНИЗАЦИЈАМА ЦИВИЛНОГ ДРУШТВА.....	62
5.2.	САРАДЊА СА ОРГАНИМА ЈАВНЕ ВЛАСТИ	64
5.2.1.	Сарадња са Народном скупштином Републике Србије	64
5.2.2.	Сарадња са представницима извршне власти	65
5.2.3.	Сарадња са јединицама локалне самоуправе	67
5.3.	МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА.....	67
5.3.1.	Сарадња са Фондом Уједињених нација за децу у Србији (УНИЦЕФ).....	69
5.3.2.	Сарадња са Мисијом ОЕБС у Србији	69
5.3.3.	Сарадња са Саветом Европе	70
5.3.4.	Сарадња са Агенцијом Сједињених Америчких држава за међународни развој (USAID)	71
5.3.5.	Сарадња са Агенцијом УН за родну равноправност и оснаживање жена (UN Women)	72
5.3.6.	Сарадња са Европском мрежом тела за равноправност (EQUINET).....	72
5.4.	ОСТАЛИ ВИДОВИ САРАДЊЕ.....	73
6.	ИЗВРШАВАЊЕ ОБАВЕЗА ПО ЗАКОНУ О СЛОБОДНОМ ПРИСТУПУ ИНФОРМАЦИЈАМА ОД ЈАВНОГ ЗНАЧАЈА	75

7. ИЗВЕШТАЈ О ИЗВРШЕЊУ ФИНАНСИЈСКОГ ПЛАНА	76
8. ОСИМ БУЏЕТСКИХ СРЕДСТАВА, ПОВЕРЕНИК ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ КОРИСТИО ЈЕ И СРЕДСТВА ИЗ ДОНАЦИЈА У УКУПНОМ ИЗНОСУ ОД 6.938.140 ДИНАРА ПРЕПОРУКЕ ЗА СУЗБИЈАЊЕ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ РАВНОПРАВНОСТИ.....	77
ПРИЛОГ: СТАТИСТИЧКИ ПРИКАЗ РАДА ПОВЕРЕНИКА У 2014. ГОДИНИ.....	82
БРОЈ ПРЕДМЕТА ПО ГОДИНАМА	82
БРОЈ ПРЕДМЕТА У 2014. ГОДИНИ.....	82
ПОДНОСИОЦИ ПРИТУЖБИ	83
ФИЗИЧКА ЛИЦА ПОДНОСИОЦИ ПРИТУЖБИ	83
ОСТАЛИ ПОДНОСИОЦИ ПРИТУЖБИ	83
ОСНОВ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ (ЛИЧНО СВОЈСТВО).....	83
ОСНОВ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ ПО БРОЈУ (ЈЕДНО/ВИШЕ ЛИЧНИХ СВОЈСТАВА)	87
ДРУГИ ОСНОВИ	87
ОБЛАСТИ ДРУШТВЕНИХ ОДНОСА НА КОЈЕ СЕ ПРИТУЖБЕ ОДНОСЕ	88
ОБЛАСТ РАДА И ЗАПОШЉАВАЊА.....	92
ПОСТУПАЊЕ ОРГАНА ЈАВНЕ ВЛАСТИ	94
ПРУЖАЊЕ УСЛУГА И/ИЛИ КОРИШЋЕЊЕ ЈАВНИХ ПОВРШИНА И ОБЈЕКТА	95
ЈАВНО ИНФОРМИСАЊЕ И МЕДИЈИ	96
ОБРАЗОВАЊЕ И СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ	97
ОСТАЛЕ ОБЛАСТИ.....	98
ПРОТИВ КОГА СУ ПРИТУЖБЕ ПОДНЕТЕ	99
БРОЈ ПРИТУЖБИ ПО РЕГИОНИМА	99
ИСХОДИ ПОСТУПАКА	100
МЕДИЈАЦИЈА.....	100

Сви појмови употребљени у извештају у мушком граматичком роду обухватају мушки и женски род лица на која се односе

УВОДНА РЕЧ

Поштоване народне посланице и народни посланици,
Поштовани читаоци и читатељке,

Пред вама је скраћени приказ петог редовног годишњег извештаја Повереника за заштиту равноправности за 2014. годину. Скраћени редовни годишњи извештај за 2014. годину, као и његова интегрална верзија, заокружује првих пет година рада ове институције и последњу годину петогодишњег мандата прве поверенице за заштиту равноправности, коју је Народна скупштина Републике Србије изабрала 5. маја 2010. године.

У протеклих годину дана Повереник је наставио да делује као самостални и независни државни орган специјализован за спречавање и заштиту од дискриминације, настојећи да у пуној мери остварује своју улогу централног институционалног механизма за сузбијање свих облика дискриминације. Ради остваривања овог циља, жртвама дискриминације био је доступан ефикасан, праведан, транспарентан и објективан поступак по притужбама због дискриминације, који је резултирао мишљењима и препорукама заснованим на домаћим и европским антидискриминационим стандардима. Таквим приступом Повереник је током петогодишњег периода рада утемељио стабилну и поуздану правну праксу, која свима може служити као ослонац и путоказ у примени антидискриминационих прописа.

Извештај пружа могућност да се упознате са резултатима рада које је Повереник у протеклој години остварио поступајући по притужбама због дискриминације и користећи друга своја законска овлашћења. Поред описа и оцене стања у остваривању равноправности правних субјеката, посебно припадника депривираних, маргинализованих и рањивих друштвених група, систематизовали смо и представили податке о случајевима дискриминације на којима смо радили. Из презентованих података можете сазнати ко је најчешће био дискриминисан и по ком основу, ко су били дискриминатори, и у којим областима је дискриминација била најучесталија. Ради стицања целовитог увида у однос друштва према дискриминацији, у извештају смо приказали и како су медији извештавали о случајевима дискриминације и пратили наш рад.

Важан сегмент извештаја чини приказ проактивног деловања Повереника на плану афирмисања принципа недискриминације, једнаких могућности и толеранције према националним, верским, сексуалним и другим мањинама и промовисања вредносног система у коме се разноликост људских идентитета у потпуности прихвата, поштује и уважава. Дат је преглед препорука мера за остваривање равноправности упућених органима јавне власти и другим друштвеним актерима. Ове препоруке се усмерене на уклањање узрока структуралне, институционалне и индивидуалне дискриминације и стварање услова за успостављање стварне једнакости појединаца и друштвених група. Један број ових препорука био је садржан и у ранијим извештајима Повереника, а њихово понављање је узроковано чињеницом да нису уопште или нису у целости спроведене. Приказане су, такође, и пројектне активности спроведене уз подршку

међународних организација и у сарадњи са организацијама цивилног друштва. Све ове активности израз су настојања Повереника да допринесе подизању свести јавности о проблему дискриминације, развијању културе људских права, једнакости и толеранције, да подстакне шире коришћење инструмената правне заштите од дискриминације и повећа видљивост институције Повереника и транспарентност њеног рада.

Извештај садржи и преглед међународне сарадње Повереника остварене у билатералним односима са аналогним телима за равноправност у европским државама и државама у региону, као и активним учешћем у раду релевантних међународних и европских институција, као што су Европска мрежа тела за равноправност (EQUINET), Европска комисија против расизма и нетолеранције (ECRI) и др. Ове активности су омогућиле размену добрих пракси на плану борбе против дискриминације и допринеле подизању стручних компетенција и капацитета службе Повереника. С друге стране, резултати међународне сарадње допринели су промоцији и добром позиционирању институције Повереника, што је, поред осталог, резултирало тиме да у октобру 2014. године институција Повереника буде домаћин семинара европских тела за равноправност, посвећеном посебним (афирмативним) мерама, који је окупио преко 150 учесника, а да помоћница Поверенице Косана Бекер буде изабрана за чланицу Извршног одбора EQUINET-а.

У извештају је указано на најважнија ограничења, тешкоће и изазове са којима се Повереник и даље суочава у свом раду, а који отежавају остваривање његових законских дужности и овлашћења. Превазилажење ових ограничења и тешкоћа од кључне је важности за успешно остваривање мисије и улоге коју Повереник за заштиту равноправности има правном поретку Републике Србије.

Евидентно је да друштвену стварност у Србији, с једне стране, обележавају толеранција и поштовање различитости, али су, с друге стране, дубоко укорени и раширени родни, етнички и други стереотипи и предрасуде и висок ниво социјалне дистанце према појединим националним, верским, сексуалним и другим мањинама, што су кључне препреке за успостављање стварне једнакости и пуне друштвене укључености свих друштвених група и појединаца. Зато је, и поред релативно задовољавајућег антидискриминационог правног оквира и бројих активности на плану спречавања и сузбијања дискриминације, ова негативна и опасна друштвена појава још увек широко распрострањена у Србији. То потврђују бројна истраживања, као и пракса институције Повереника.

Имајући у виду да су владавина права, социјална правда, људска и мањинска права и недискриминација основни принципи прокламовани Уставом Републике Србије, имајући у виду чињеницу да су на путу до пуноправног чланства у Европској унији, за који се Србија определила, три кључне вредности и три кључна критеријума демократија, владавина права и поштовање основних права, неопходно је консолидовати и интензивирати напоре на спровођењу антидискриминационе политике у свим јавним секторима. То, између осталог, подразумева благовремено спровођење и праћење ефеката свих планираних мера и активности утврђених Акционим планом за примену Стратегије превенције и заштите од дискриминације за период од 2014. до 2018, који је усвојен октобра 2014. године. Поред тога, од важности је доношење нових

стратешких докумената којима ће се утврдити дугорочна и целовита политика државе у циљу спречавања дискриминације и стварања једнаких могућности за припаднике депривираних, маргинализованих и осетљивих друштвених група, као што су Роми, деца, старији и жене, будући да 2015. године престаје важење стратегија у овим областима, укључујући и стратегију за остваривање родне равноправности. У дефинисању стратешких приоритета, мера и активности потребно је узети у обзир налазе и препоруке Повереника, као и коментаре и оцене међународних тела која надзиру спровођење међународних уговора у Србији, као и Европске комисије. Сама израда стратешких докумената мора бити базирана на реалном стању, уз широк и транспарентан консултативни процес и пуну партиципацију организација цивилног друштва, посебно оних које се баве промоцијом и заштитом права мањинских и осетљивих друштвених група.

Надам се да ће овај последњи извештај, који подносим на крају свог петогодишњег мандата, бити подстицај да сви органи јавне власти, у сарадњи са организацијама цивилног друштва и другим друштвеним актерима, интензивирају рад на спречавању и сузбијању дискриминације у Србији и стварању услова за ефикасно и делотворно функционисање система заштите од дискриминације. Успешна антидискриминациона политика подразумева дугорочно, посвећено и координисано деловање свих друштвених актера на уклањању узрока дискриминације и јачање институција које делују у области људских права. Само таквим приступом равноправност, једнаке могућности и толеранција према националним, етничким, верским, сексуалним и другим мањинама могу постати општеприхваћене вредности, које друштво свесно прихвата, разумевајући да без њих нема мира, стабилности, добробити и напретка заједнице. То је једини пут ка отвореном, модерном, праведном и инклузивном друштву, у којем је сваком појединцу, независно од пола, националне и верске припадности, сексуалне оријентације, политичког уверења или било ког другог групног идентитета, омогућено да ужива једнака права и под једнаким условима учествује у друштвеној утакмици, користећи све ресурсе којима друштво располаже.

Др Невена Петрушић, повереница за заштиту равноправности

САЖЕТАК

Током 2014. године Повереник за заштиту равноправности наставио је деловање на сузбијању свих видова, облика и случајева дискриминације и унапређивању равноправности, користећи сва своја законска овлашћења.

У току 2014. године Повереник за заштиту равноправности поступао је у 884 предмета. У поређењу са претходном годином, примљено је нешто мање притужби (666), али је број препорука мера за остваривање равноправности битно повећан, са 24 у 2013. години на 198 препорука мера у 2014. години. Издато је 109 мишљења, у 66 случајева утврђена је дискриминација, па су, уз мишљење, издате и одговарајуће препоруке, док је у 43 случаја дато мишљење да није било дискриминације. Поред тога, поднето је шест кривичних пријава, три предлога за оцену уставности и законитости, покренуте су две нове и вођено шест раније покренутих стратешких парница, поднет је један предлог за покретање прекршајног поступка, дата су два мишљења на нацрте закона и издато је 20 саопштења и шест упозорења.

Међу поднетим притужбама највише је оних у којима је као основ дискриминације наведена национална припадност, а затим следе притужбе због дискриминације на основу етничког порекла, здравственог стања, старосног доба, инвалидитета и пола. Више од једне трећине притужби поднето је због дискриминације у поступку запошљавања или на радном месту, а иза њих су притужбе поднете због дискриминације у поступцима пред органима јавне власти, пружању јавних услуга и коришћењу објеката и површина, у образовању и стручном оспособљавању и др. Највише притужби поднето је против правних лица и државних органа. Повереник за заштиту равноправности и даље прима релативно велики број притужби које се односе на повреде закона које нису у надлежности Повереника, што показује да грађани још увек не разликују дискриминацију од других незаконитих поступања и нису у потпуности упознати са овлашћењима Повереника.

Повереник је наставио рад и активности на промовисању принципа равноправности и недискриминације, организовањем и учествовањем на предавањима и презентацијама, промотивним скуповима, конференцијама, стручним скуповима и округлим столовима организација цивилног друштва. Ради остваривања овог циља, објављено је и шест књига, приручника и брошура. Запослени у стручној служби унапредили су своје професионалне компетенције, а сама институција Повереника постала је видљивија, приступачнија и доступнија.

Отворена је прва регионална канцеларија Повереника за заштиту равноправности у Новом Пазару, уз подршку града Новог Пазара, као и уз финансијску подршку Европске уније и Владе Швајцарске у оквиру Програма европског партнерства са општинама EU PROGRES. Отварање ове канцеларије подржала је Народна скупштина, чиме је становницима тог региона олакшан приступ Поверенику.

Настављена је и продубљена сарадња са независним телима и другим државним органима, сродним институцијама у иностранству, међународним организацијама, као

и са организацијама цивилног друштва. Повереник је реализовао три пројекта, у партнерству са организацијама цивилног друштва и уз подршку међународних организација и страних амбасада. И у протеклој години Повереник је остваривао све погодности које пружа чланство у EQUINET-у и давао допринос развоју ове мреже. Ценећи овај допринос и пружајући пуну подршку раду Повереника, у октобру 2014. године одржан је у Београду семинар европских тела за равноправност, посвећен посебним (афирмативним) мерама.

У протеклом периоду медији су интензивније пратили и извештавали јавност о раду Повереника и преносили саопштења, ставове и мишљења. Случајеви дискриминације и нетолеранције били су предмет медијских прилога, а најзаступљеније теме биле су дискриминација жена, ЛГБТ особа, особа са инвалидитетом и Рома.

Поверенику за заштиту равноправности одобрено је 68.951.000 динара у 2014. години, а Законом о буџету за 2015. годину за рад Повереника предвиђена су средства у износу од 72.633.000 динара.

1. О ПОВЕРЕНИКУ ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ

Повереник за заштиту равноправности је самосталан и независан инокосни државни орган, установљеном Законом о забрани дискриминације,¹ са широким кругом законских овлашћења која га чине централним националним механизмом специјализованим за спречавање и сузбијање свих облика и видова дискриминације. Надлежност Повереника широко је одређена, у складу са међународним стандардима, како би се омогућило да ефикасно и делотворно спречава и штити од дискриминације и доприноси остваривању и унапређивању равноправности.

Народна скупштина Републике Србије изабрала је 5. маја 2010. године прву повереницу за заштиту равноправности, проф. др Невену Петрушић. Повереница је изабрана на период од пет година и њен мандат престаје 5. маја 2015. године.

Повереник је државни орган омбудсманског типа, ексклузивно надлежан да штити само једно људско право – право на равноправност. Он је, у суштини, орган парламента јер му помаже да врши парламентарни надзор у материји заштите равноправности, али је и својеврсни „орган јавности“, односно цивилног друштва, чији је и сам део. Повереник нема ни наредбодавна ни репресивна овлашћења, нити одлучује о правима и обавезама правних субјеката, већ своју законску улогу остварује издавањем препорука, опомена, упозорења, извештајима, законодавним иницијативама и др.

Према одредбама Закона о забрани дискриминације, Повереник је надлежан да прима и разматра притужбе због дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере у случају непоступања по препорукама. Поред тога, овлашћен је да у јавном интересу покреће стратешке парнице за заштиту од дискриминације, да подноси прекршајне и кривичне пријаве, као и предлоге за оцену уставности и законитости. Повереник пружа информације подносиоцу притужбе о начинима заштите права на недискриминацију, а овлашћен је да препоручи и медијацију уколико оцени да је случај медијабилан.

У остваривању своје превентивне функције, Повереник је овлашћен и дужан да упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације, препоручује органима јавне власти и другим лицима предузимање одговарајућих мера, прати спровођење закона и других прописа у области заштите равноправности и забране дискриминације, даје мишљења о нацртима закона и других прописа и иницира доношење нових прописа.

Повереник подноси редован годишњи извештај о раду Народној скупштини Републике Србије, који садржи и оцену стању у области заштите равноправности, а самоиницијативно или на захтев Народне скупштине подноси и посебне извештаје. Сваки извештај садржи препоруке за предузимање мере у циљу превазилажења уочених слабости и делотворнијег спречавања и сузбијања дискриминације.

¹ "Службени гласник РС", број 22/2009

Самосталност и независност Повереника за заштиту равноправности представљају основне постулате и кључне претпоставке за успешно остваривање његове друштвене улоге. Зато сваки покушај утицаја на рад ове институције представља акт нарушавања њене независности, без обзира да ли долази од органа јавне власти, организација цивилног друштва или приватног сектора, а изјаве и радње које су усмерене на застрашивање и угрожавање личне безбедности повереника морају бити озбиљно схваћене, истражене и санкционисане.

1.1. Стратешки циљеви и изазови

Повереник за заштиту равноправности донео је 2012. године трогодишњу Стратегију развоја институције. Стратегија је настала као резултат потребе да се дефинишу приоритети рада Повереника, у циљу унапређивања деловања и успешног остваривања мисије Повереника. Као кључна полазишта и начела, утврђени су: независност, поштовање различитости, професионалност и транспарентност, перманентна едукација запослених, доступност и инклузивност. Наша визија је Србија као отворено и толерантно друштво равноправних људи које свима пружа једнаке могућности, а мисија искорењивање свих облика дискриминације и остваривање пуне равноправности у свим областима друштвеног живота.

Имајући у виду политичке, економске, друштвене и друге околности у којима Повереник за заштиту равноправности делује, а посебно узимајући у обзир потребу да се широко распрострањена и дубоко укорјењена дискриминација препозна и искорени, Повереник је у стратегији развоја институције утврдио четири приоритета: а) делотворно сузбијање и заштита од дискриминације; б) повећање видљивости и доступности институције Повереника; в) подизање свести јавности о дискриминацији и г) ефикасна и функционална служба Повереника. У стратегији су мапирани друштвени актери са којима треба успоставити сарадњу и од којих се очекује да доприносе спречавању и сузбијању дискриминације у Србији, у складу са својим овлашћењима и друштвеном улогом.

У Србији је успостављен задовољавајући правни и стратешки оквир за спречавање дискриминације и остваривање равноправности. Изградња антидискриминационе праксе и сам рад институције Повереника праћени су бројним изазовима и тешкоћама, које проистичу из целокупног друштвеног контекста и услова у којима се одвија рад Повереника.

Истраживања *„Однос грађана према дискриминацији у Србији“*, која је Повереник за заштиту равноправности спровео током 2012. и 2013. године, према методологији коришћеној у истраживањима која је УНДП спровео 2009. и 2010. године, показала су да у нашем друштву постоји висок степен нетолеранције и социјалне дистанце према одређеним мањинским групама, што је један од кључних изазова у раду. Такође, изазове представљају и још увек доминантне традиционалне вредности и дискриминаторни ставови који се веома споро мењају, непознавање антидискриминационих прописа, недовољно разумевање самог појма дискриминације, као и непознавање улоге и надлежности Повереника. С друге стране, истраживање *„Однос представника јавне власти према дискриминацији у Србији“*, које је

спроведено крајем 2013. године, показало је да се ставови представника органа јавне власти према дискриминацији битно не разликују од ставова опште популације. Између осталог, ово истраживање је показало да 22% представника извршене и законодавне власти у Србији не зна да је дискриминација законом забрањена.

Имајући у виду овакав друштвени контекст, реализоване су бројне активности (предавања, радионице, израђен и публикован едукативни материјал намењених појединим циљним групама и најширој јавности) које доприносе подизању свести и сензибилизацији јавности за проблем дискриминације, промовишу равноправност, различитост и толеранцију, кроз повећање нивоа знања о самом феномену дискриминације и њеним појавним облицима, као и о антидискриминационим прописима и овлашћењима и улози Повереника за заштиту равноправности у правном систему Републике Србије.

Један од изазова у раду Повереника јесте и однос медија према дискриминацији. Наиме, поједини медији не показују довољну заинтересованост за проблем дискриминације, а има и оних који својим прилозима подстичу и шире стереотипе и предрасуде према појединим мањинским групама. Имајући у виду утицај медија на формирање ставова јавног мњења, Повереник је предузео низ активности како би успоставио партнерски однос са медијима и допринео повећању нивоа знања и разумевања антидискриминационих стандарда, подстичући их на тај начин да својим прилозима промовишу људска права, недискриминацију и толеранцију.

Пет протеклих година обележене су интензивним радом на изградњи и јачању стручних и кадровских капацитета стручне службе Повереника. Ограничавајући чинилац у јачању капацитета и даље представља недостатак простора за рад стручне службе. Повереник за заштиту равноправности, ни после пет година од формирања, нема одговарајући пословни простор. Недостатак простора условио је да рад пријемне канцеларије буде организован у посебном простору, на локацији која је физички одвојена од службених просторија Повереника, што отежава координацију рада и квалитетно испуњавање обавеза у погледу информисања и саветовања грађана. Ове неповољне околности значајно отежавају потпуно, квалитетно и правовремено обављање законских дужности Повереника, а прете да угрозе остваривање саме мисије и улоге која је овом органу поверена. Наиме, директна последица недостатка простора јесте и недовољан број запослених у стручној служби, у којој и даље ради трећина од укупног броја државних службеника предвиђених актом о систематизацији на који је сагласност дала Народна скупштина РС.

Када је реч о стручним капацитетима запослених, евидентно је повећање нивоа њихових стручних знања и вештина, које стичу путем различитих облика формалног и неформалног образовања, размену искустава, упознавање са антидискриминационом праксом и стандардима рада других тела за равноправност захваљујући чланству Повереника у Еквинету – Европској мрежи тела за равноправност. Упркос изазовима који прате развој институције, знање, посвећеност, тимски рад, мотивација и ентузијазам запослених, њихова професионалност и спремност да се максимално ангажују представљају покретачку снагу институције Повереника.

Један од перманентних изазова у раду Повереника јесте повећање доступности институције. Простор за рад прилагођен је особама са оштећеним слухом и видом и учињен је доступним особама које за кретање користе колица накнадном уградњом рампе и поред чињенице да се налази у стамбеној згради и да су се томе противили станари зграде. Проблем доступности институције додатно отежава о недостатак паркинг места за странке, партнере и госте Повереника.

У протеклом периоду Повереник је настојао да повећа доступност институције на подручју Србије оснивањем регионалних канцеларија. Марта 2014. године отворена је прва регионална канцеларија у Новом Пазару, уз подршку UNOPS EU Progres пројекта, UN Women-а и града Новог Пазара, који је уступио на бесплатно коришћење пословни простор у ул. Косанчићева бб, површине 28,83м² на период од пет година. У канцеларији су путем конкурса запослене две особе. Захваљујући финансијској подршци UNOPS EU Progres пројекта, успешно је спроведена обука запослених у седишту Повереника, као и супервизија њиховог почетног рада. Усвојен је и програм рада, који обухвата рад на предметима, пружање саветодавних услуга, као и едукативне и промотивне активности у Новом Пазару, Рашкој, Сјеници и Тутину. Иако је планирано отварање још три регионалне канцеларије, кроз подршку ИПА фондова, у оквиру секторског програмирања за 2013. годину, одлагање почетка реализације Твининг пројекта, на који је Повереник упућен, довело је до померања активности које је потребно предузети како би се обезбедили услови за оснивање нових канцеларија.

Недовољан број запослених, узрокован недостатком простора, био је ограничавајући фактор и у спровођењу едукативних и промотивних активности. Упркос томе, у току 2014. године, уз максимално ангажовање запослених, настављено је са интензивним радом на промовисању равноправности, толеранције и недискриминације, подизању видљивости институције и препознавању дискриминације. Запослени у стручној служби одржали су бројна предавања и радионице, и учествовали на конференцијама, тренинзима и стручним скуповима са представницима локалних самоуправа, привредних субјеката и представника струковних организација и удружења грађана широм Србије.

Протекли период био је обележен напорима да се унапреде организациони и функционални аспекти рада Повереника. Унапређен је начин руковања предметима како би се успоставио делотворан систем управљања квалитетом. У раду на предметима Повереник је био принуђен да решава многа спорна правна питања која се јављају због непрецизности, недоречености и неусклађености прописа и пропуста законодавца да изричито регулише одређена питања. Поводом најзначајнијих спорних правних питања Повереник је организовао и консултативне састанке са угледним правним стручњацима.

У протеклом периоду забележен је напредак у спровођењу препорука које Повереник даје у појединачним случајевима дискриминације лица и групе лица. Одређени напредак је видљив и у погледу остваривања препорука за предузимање мера за унапређивање равноправности. Када је реч о општој јавности, мишљења Повереника углавном наилазе на одобравање, али она у којима се указује на дискриминацију припадника појединих националних и верских мањина, а посебно ЛГБТ популације, понекад изазивају негативну реакцију екстремних десничарских организација и

појединаца, што резултира разноврсним организованим нападима на личност поверенице, у циљу нарушавања угледа, ауторитета и кредибилитета саме институције.

2. НОРМАТИВНИ ОКВИР ОСТВАРИВАЊА И ЗАШТИТЕ РАВНОПРАВНОСТИ

2.1. Преглед важећих прописа

Протеклих година Република Србија је, разумевајући важност принципа недискриминације, изградила ваљан антидискриминациони правни оквир. Усвојила и учинила делом свог законодавства најважније универзалне и регионалне споразуме у области људских права и радила на усвајању и примени факултативних протокола уз ове споразуме.

Дискриминација је забрањена *Уставом Републике Србије*,² који у чл. 21. прописује да су пред Уставом и законом сви једнаки, да свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације, да је забрањена свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета. Поред тога, Устав утврђује да се не сматрају дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима.

Донети су општи и посебни антидискриминациони закони: Закон о забрани дискриминације (2009)³, Закон о заштити права и слобода националних мањина (2002)⁴, Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом (2006)⁵ и Закон о равноправности полова (2009)⁶. Забрана дискриминације садржана је у многим законима којима се уређују поједине области друштвених односа: Закон о раду (2005)⁷, Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом (2009)⁸, Закон о здравственој заштити (2005)⁹, Закон о основама система образовања и васпитања (2009)¹⁰, Закон о основном образовању и васпитању (2013)¹¹, Закон о средњем васпитању и образовању (2013)¹², Закон о црквама и верским заједницама

² „Службени гласник РС“, број 98/06

³ „Службени гласник РС“, број 22/09.

⁴ „Службени лист СРЈ“, број 11/02, „Службени лист СЦГ“, број 1/03 - Уставна повеља и „Службени гласник РС“, број 72/09 - др. закон).

⁵ „Службени гласник РС“, број 33/06.

⁶ „Службени гласник РС“, број 104/09

⁷ „Службени гласник РС“, број 24/05, 61/05 и 54/09.

⁸ „Службени гласник РС“, број 36/09.

⁹ „Службени гласник РС“, број 107/05 и 72/09 - др. закон.

¹⁰ „Службени гласник РС“, број 73/09.

¹¹ „Службени гласник РС“, број 55/13

¹² „Службени гласник РС“, број 55/13

(2006),¹³ Законом о правима пацијената (2013)¹⁴, Законом о заштити лица са менталним сметњама (2013)¹⁵ и др. Кривичноправна заштита од дискриминације уређена је Кривичним закоником Републике Србије,¹⁶ који прописује више кривичних дела у вези са забраном дискриминације и прописује да мржња због припадности раси и вероисповести, због националне или етничке припадности, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета представља отежавајућу околност за сва кривична дела почињена из мржње (члан 54а Кривичног законика), осим ако она није прописана као обележје кривичног дела. На тај начин појачана је кривичноправна заштита жртава које припадају појединим рањивим друштвеним групама, у случајевима када је извршење дела мотивисано мржњом.

За даљи развој и унапређивање антидискриминационог законодавства и антидискриминационе политике од важности су и стратешки документи ЕУ, којима су утврђени циљеви и приоритети деловања ЕУ у појединим областима: Европска стратегија за особе са инвалидитетом (2010-2020), Европска платформа за борбу против сиромаштва и социјалне укључености и Стратегија за равноправност жена и мушкараца (2010-2015) и др.

2.2. Нормативне измене у току 2014. године

У 2014. години антидискриминациони закони нису мењани, али је усвојено неколико закона који садрже извршан број правила од значаја за заштиту равноправности и борбу против дискриминације. У тексту који следи дат је преглед релевантних прописа садржаних у супсидијарним законима којима су унете измене у антидискриминациони правни оквир. Поред тога, представљени су и акти Владе Републике Србије који су од значаја за сузбијање дискриминације и унапређење равноправности.

*Законом о изменама и допунама Закона о националним саветима националних мањина*¹⁷ из 2014. године, која је била изборна година за националне савете националних мањина, измењен је Закон о националним саветима националних мањина из 2009. године. Основни циљ измена био је да се допринесе унапређењу рада националних савета, као и бољој заштити и остваривању права припадника националних мањина који бирају националне савете. Уставни суд је јануару 2014. донео одлуку којом је прогласио неуставним поједине одредбе Закона о националним саветима националних мањина које се тичу надлежности националних савета¹⁸. Измене закона нису пружиле задовољавајуће одговоре на сва отворена питања, те је нужно приступити новим изменама и допунама овог закона, како би се на адекватан

¹³ „Службени гласник СР“, број 36/06.

¹⁴ „Службени гласник РС“, број 45/13

¹⁵ „Службени гласник РС“, број 45/13

¹⁶ „Службени гласник РС“, број 85/2005, 88/2005 - испр. 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 и 108/2014).

¹⁷ „Службени гласник РС“, број 55/14.

¹⁸ Одлука Уставног суда од 16. јануара 2014. године, ИУз-882/2010 („Службени гласник РС“, број 20/2014).

начин, у складу са одлуком Уставног суда, регулисала овлашћења националних савета и унапредила законских решења чија примена у пракси изазива потешкоће.

Усвојен је *Закон о посредовању у решавању спорова*¹⁹, којим је регулисана област алтернативног решавања спорова. Нова законска решења пружају шири простор за примену посредовања, укључујући и посредовање у правним стварима са страним елементом, што је у складу са Препоруком РЕЦ/2002/10 Комитета министара Савета Европе.

У мају 2014. године усвојен је *Закон о изменама и допунама Закона о парничном поступку*.²⁰ Чл. 2. овог закона измењен је чл. 35. Закона о парничном поступку који регулише састав суда прописивањем правила да у споровима за заштиту од дискриминације суди судија појединац. Измењене су одредбе и чл. 85. ст. 2. и 3. ЗПП којима је дефинисано ко може бити пуномоћник парничне странке.

У мају 2014. године донет је *Закон о изменама и допунама Закона о ванпарничном поступку*,²¹ који је увео одређена побољшања у поступак лишавања пословне способности. Међутим, ове измене нису омогућиле адекватно извршавање обавеза које Србија има према Конвенцији УН о правима особа са инвалидитетом. Изменама Закона о ванпарничном поступку није укинута потпуно лишење пословне способности, нити је спречен потенцијални сукоб интереса у поступку, као ни одређивање мере лишења са најкраћим могућим роком трајања, што је била дужност државе, имајући у виду обавезе преузете конвенцијом.

Закон о извршењу кривичних санкција,²² усвојен маја 2014. године, уводи у правни систем судију за извршење кривичних санкција, којег познаје већина законодавстава држава европско-континенталног система, и чије увођење треба да омогући бољу правну заштиту лицима лишеним слободе. Поред тога овај закон, за разлику од претходног, прописује да је сврха извршења кривичних санкција рехабилитација осуђених лица, а не ретрибуција. Сличну одредбу о забрани дискриминације садржи и *Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера*,²³ који је усвојен маја 2014. године.

Током 2014. године усвојен је и *Закон о потврђивању амандмана на члан 20. став 1. Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена*,²⁴ којим је Србија подржала продужење трајања заседања Комитета за елиминисање дискриминације жена предложено амандманом, у циљу правовременог разматрања извештаја држава чланица и спровођења осталих обавеза, чији је успешан и ефикасан рад био доведен у питање због обимности дневног реда а ограниченог времена трајања заседања.

У јулу 2014. године усвојен је *Закон о изменама и допунама Закона о раду*.²⁵ Уведен је низ новина које се односе на обрачунавање минулог рада, коришћење годишњег одмора и на процедуре које су обавезне пре уручивања отказа запосленом. С аспекта

¹⁹ „Службени гласник РС“, број 55/14.

²⁰ „Службени гласник РС“, број 55/14.

²¹ „Службени гласник РС“, број 55/2014.

²² „Службени гласник РС“, број 55/2014

²³ „Службени гласник РС“, број 55/2014

²⁴ „Службени гласник РС – Међународни уговори“, број 5/2014

²⁵ „Службени гласник РС“, број 75/2014

антидискриминационих прописа, значајне су одредбе којима је уведена адекватна терминологија у односу на запослене са инвалидитетом. Позитивно је што се више не користи израз *преостала* радна способност, али остаје споран концепт радне способности, који се скоро без изузетка установљава само у контексту особа са инвалидитетом, што не доприноси промоцији и суштинском остваривању равноправности особа са инвалидитетом на тржишту рада, а и даље се задржава медицински модел инвалидитета у правном систему. Важна промена јесте и ново правило о прерасподели терета доказивања уведено чл. 5. закона о изменама и допунама закона о раду, којим је прописано да *ако је у току поступка тужилац учинио вероватним да је извршена дискриминација у смислу овог закона, терет доказивања да није било понашања које представља дискриминацију је на туженом*. Важан напредак постигнут је у погледу заштите запослених жена прописивањем правила да запослена за време трудноће и запослена која доји дете не може да ради прековремено и ноћу, ако би такав рад био штетан за њено здравље и здравље детета, на основу налаза надлежног здравственог органа, као и правила којим се запосленој за време трудноће признаје право на плаћено одсуство са рада у току дана ради обављања здравствених прегледа у вези са трудноћом, одређених од стране изабраног лекара у складу са законом, о чему је дужна да благовремено обавести послодавца (чл. 23. Закона о изменама и допунама Закона о раду у вези са чл. 90. Закона о раду).

У августу 2014. године усвојен је сет нових медијских закона. Усвојен је *Закон о јавним медијским сервисима*²⁶, којим је, у чл. 7. ст. 1. т. 5., прописано је да јавни интерес подразумева и *задовољавање потреба у информисању свих делова друштва без дискриминације, водећи рачуна нарочито о друштвено осетљивим групама као што су деца, омладина и стари, мањинске групе, особе са инвалидитетом, социјално и здравствено угрожени и др.*

*Законом о електронским медијима*²⁷, прописано је да, у оквиру сарадње са државним и другим органима и организацијама, регулатор сарађује са органима и организацијама надлежним за област јавног информисања, електронских комуникација, заштите конкуренције, заштите потрошача, заштите података о личности, *заштите равноправности* и другим органима и организацијама по питањима значајним за област пружања медијских услуга (чл. 27). У чл. 47. ст. 5. прописано је да регулатор поштује забрану политичког оглашавања ван предизборне кампање, а у току предизборне кампање регистрованим политичким странкама, коалицијама и кандидатима *обезбеди заступљеност без дискриминације*. Заштита права особа са инвалидитетом прописана је чл. 52. према којем је *пружалац медијске услуге дужан да, у складу са својим финансијским и техничким могућностима, свој програм и садржај учини доступним особама оштећеног слуха, односно вида. Регулатор подстиче пружаоца медијске услуге да свој програм и садржај учини доступним особама из става 1. овог члана.*

²⁶ „Службени гласник РС“, број 83/2014

²⁷ „Службени гласник РС“, број 83/2014

Закон о јавном информисању и медијима²⁸ афирмише слободу јавног информисања у којем је забрањена непосредна и посредна дискриминација уредника медија, новинара и других лица у области јавног информисања, нарочито према њиховој политичкој опредељености и уверењу или другом личном својству. Остваривање права на информисање особа са инвалидитетом гарантовано је одредбама чл. 12. а остваривање права на информисање на језицима националних мањина гарантовано је одредбама чл. 13. Закон о енергетици²⁹ садржи велики број антидискриминаторних одредби које се односе на остварење циљева енергетске политике и начин њеног остваривања, на испоруку енергије и енергената и услове за сигурно снабдевање купаца, заштиту купаца енергије и енергената, услове и начин обављања енергетских делатности, услове за изградњу нових енергетских објеката, статус и делокруг рада Агенције за енергетику Републике Србије, коришћење обновљивих извора енергије и друго.

Министарство просвете, науке и технолошког развоја и Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања почетком децембра 2014. године усвојили су *Правилник о ближим условима и начину остваривања социјалне заштите деце у предшколској установи*³⁰. У самом тексту овог правилника нема антидискриминаторних одредаба, али у делу под називом *Основе програма социјалног рада у предшколским установама*, који је саставни део правилника, наведено је да су основни принципи и вредности социјалног рада, између осталих, поштовање слободе и достојанства личности и уважавање индивидуалних и групних особености и разлика. Прописано је да социјални рад ствара услове за систематску, примарну превентиву различитих тешкоћа деце у развоју, да омогућава правовременост интервенција, те да се покретањем различитих социо-културних активности *преваладава стигматизујуће дејство службе намењене маргинализованим групама*.

Влада Републике Србије усвојила је *Акциони план спровођења Стратегије превенције и заштите од дискриминације за период од 2014. до 2018. године*.³¹ Овим изузетно важним документом предвиђен је системски надзор над спровођењем Стратегије превенције и заштите од дискриминације, која је усвојена 2013. године, на препоруку Повереника, а утврђене су конкретне мере и активности, одговорни субјекти и финансијски ресурси за реализацију, као и показатељи за процену успешности остваривања постављених циљева. Акционим планом обезбеђена је могућност учешћа независних државних органа, који се могу самоиницијативно укључити да саветодавно и на друге начине допринесу реализацији активности у оквиру мера утврђених Акционог планом које су у вези са обављањем послова из њихове надлежности и делокруга, и то у обиму и на начин који не угрожава њихов независан положај и контролну функцију.

²⁸ „Службени гласник РС“, број 83/2014

²⁹ „Службени гласник РС“, број 58/2014

³⁰ „Службени гласник РС“, број 131/2014

³¹ „Службени гласник РС“, број 107/2014

3. ОПИС СТАЊА У ОСТВАРИВАЊУ И ЗАШТИТИ РАВНОПРАВНОСТИ

У Србији и даље не постоје обједињени подаци о појави дискриминације, али је евидентно да је дискриминација раширена појава у свим областима друштвеног живота. Као што је већ напоменуто, Влада Републике Србије усвојила је Акциони план за примену Стратегије превенције и заштите од дискриминације за период од 2014. до 2018. године којим је, планирано, између осталог, унапређење статистичких параметара и успостављање базе података за праћење судских поступака у вези са случајевима кршења забране дискриминације. Такође, планирано је и успостављање јединствене базе података (евиденције) о поднетим кривичним пријавама поводом аката насиља и претњи изазваних неким личним својством, као и другим изреченим санкцијама у вези са актима насиља и нетолеранције према осетљивим друштвеним групама.

У настојању да пружимо увид у стање у остваривању и заштити равноправности, у овом делу извештаја презентовали смо, најпре, извештаје тела Европске уније и друге релевантне документе међународних организација. Опис стања у остваривању и заштити равноправности употпунили смо кратким приказом кључних проблема у остваривању и заштити од дискриминације, на основу сазнања стечених у поступку по притужбама и из других извора.

3.1. Извештаји ЕУ, међународних организација и уговорних тела

Иако су евидентни помаци на плану спречавања и сузбијања дискриминације, потребу за даљим и још активнијим деловањем у овој области потврђују извештаји Европске уније, међународних организација и организација цивилног друштва. У *Извештају Европске комисије о напретку Републике Србије у процесу европских интеграција у 2014. години*, наведено је да су у Србији и даље најдискриминисаније групе Роми, ЛГБТ особе, као и особе које живе са ХИВ/АИДС-ом, а да се у погледу дискриминације ЛГБТ особа све чешће пријављују случајеви дискриминације у области запошљавања. Позитивно је оцењено одржавање Параде поноса у Београду, у септембру 2014. године, иако је потребна већа политичка подршка промоцији основних слобода и права, као и културе поштовања према лезбејској, геј, бисексуалној, транссексуалној и интерсексуалној заједници. Наведено је да је неопходно обезбедити доследно спровођење правног оквира за заштиту мањина широм земље, на пример у области образовања, употребе језика и приступа медијима и верским службама на језицима мањина, као и да су потребни континуирани напори и додатна финансијска средства да би се побољшао положај Рома, избеглица и расељених лица. У извештају је указано да је потребно континуирано радити на унапређењу положаја жена, на адекватном истраживању, процесуирању и санкционисању говора мржње, као и да је социјалну инклузију особа са инвалидитетом, посебно инклузију деце са инвалидитетом,

потребно даље снажно ојачати. Констатовано је и да смештај и лечење људи са сметњама менталног здравља у установама није уређен у складу са међународним стандардима, као ни поступак лишавања пословне способности особа са инвалидитетом.

У извештају Европске комисије наглашена је неопходност побољшања капацитета Повереника за заштиту равноправности и обезбеђење адекватних просторија за рад запослених, а у *Извештају Европске комисије о скринингу за Републику Србију за поглавље 23* посебно је наглашено да је треба ојачати институционалне капацитете тела која су активна у овој области, унапредити њихову међусобну сарадњу и обезбедити да тела задужена за спровођење закона делотворније поступају по евентуалним кршењима права.

Комитет УН за економска, социјална и културна права доставио је *Закључна запажања о другом периодичном извештају Србије*, у мају 2014.³² Комитет изражава забринутост због чињенице да се припадници националних и етничких мањина, особе са инвалидитетом, избеглице и интерно расељена лица, укључујући Роме и остале маргинализоване групе и даље суочавају са дискриминацијом у погледу приступа економским, социјалним и културним правима. Због тога Комитет позива државу да предузме даље мере у циљу превазилажења дискриминације Рома у остваривању ових права, укључујући ревидирање Стратегије за унапређење положаја Рома, и да обезбеди да се национално договорени приоритети за Роме саопштавају локалним властима како би били ефикасно спроведени. Такође, Комитет је позвао државу да интензивира напоре на промовисању равноправности и борбе против дискриминације усмерене ка припадницима националних мањина, особама са инвалидитетом, избеглицама и интерно расељеним лицима, укључујући Роме, ЛГБТ особе и остале маргинализоване особе и групе у погледу приступа запошљавању, социјалној заштити, становању, здравству и образовању.

Комитет УН за права особа са инвалидитетом усвојио је у априлу 2014. године *Општи коментар број 1 о члану 12. Конвенције о правима особа са инвалидитетом* (једнако признање пред законом и пословна способност) и *Општи коментар број 2 о члану 9. Конвенције о правима особа са инвалидитетом* (приступачност). Циљ општих коментара је помоћ свим релевантним актерима у тумачењу и примени одредаба Конвенције о правима особа са инвалидитетом. Ови коментари су веома значајни и за Републику Србију, имајући у виду чињеницу да материјалноправне и процесноправне норме којима је регулисано лишење пословне способности нису у складу са међународним стандардима, као и чињеницу да се особе са инвалидитетом сусрећу са великим препрекама због неприступачности простора и услуга.

Европска комисија против расизма и нетолеранције (ЕКРИ) усвојила је *Закључке за Србију*³³ на основу информација у вези са спровођењем препорука из Другог периодичног извештаја за Србију. Кључна препорука Европске комисије против

³² Текст Закључних запажања доступан је на интернет сајту Канцеларије за људска и мањинска права, на адреси: <http://www.ljudskaprava.gov.rs/index.php/ljudska-prava/konvencije/54-pakt-o-ekonomskim-socijalnim-kulturnim-pravima>

³³ CRI(2014)24, <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Serbia/SER-IFU-IV-2014-024-ENG.pdf>

расизма и нетолеранције, у домену недискриминације, односила се на јачање Повереника за заштиту равноправности, кроз јачање његових људских и административних, односно финансијских капацитета, посебно кроз обезбеђивање адекватног пословног простора. Уз констатацију да су одређени кораци предузети, ЕКРИ у својим закључцима оцењује да ова препорука још увек није у потпуности реализована.

3.2. Истраживања о односу према дискриминацији у Србији

3.2.1. Главни налази истраживања о односу грађана према дискриминацији у Србији

Истраживање јавног мњења показало је да највеће предиспозиције за дискриминацију постоје у односу на ЛГБТ особе, припаднике других етничких заједница и припаднике мањинских верских заједница. Већина грађана је мишљења да је друштво у коме живимо дискриминаторско, чак две трећине испитаних сматра да је дискриминација присутна у нашој земљи. Грађани оцењују да су најдискриминисаније у Србији жене (42%) и Роми (41,5%), а следе особе са инвалидитетом (28,4%), сиромашне особе (27%) и старије особе (24,5%), деца (18,6%) и припадници сексуалних мањина (16,4%). Више од трећине испитаних сматра да је дискриминација најприсутнија приликом запошљавања. Највећа етничка дистанца постоји према Албанцима, Хрватима, Бошњацима и Ромима, док је највећа социјална дистанца према ЛГБТ популацији и особама које живе са ХИВ-ом.

3.2.2. Главни налази истраживања о односу представника јавне власти према дискриминацији у Србији

Када је реч о представницима органа јавне власти, истраживање показује да они доживљавају дискриминацију као негативну појаву, а 74% сматра да је дискриминација присутна у Србији. На питање које су групе најизложеније дискриминацији, међу испитаницима највећа сагласност (преко 60%) постоји у случају сиромашних, Рома, особа са инвалидитетом и припадника сексуалних мањина, а запошљавање је област у којој има највише дискриминације. Ово истраживање показало је да су представници јавне власти само делимично упознати са антидискриминационим прописима, да знатан део испитаника не прави разлику између дискриминације и предрасуда, као ни између мобинга и дискриминације. Посредну дискриминацију не препознаје чак 41% представника органа јавне власти. Испитаници сматрају да представници органа јавне власти имају предрасуде према одређеним групама, посебно према ЛГБТ популацији, припадницима малих верских заједница, особама које живе са ХИВ-ом, Ромима и деци са сметњама у развоју. Забрињавајуће је да скоро половина испитаника сматра да су дискриминисане групе саме одговорне за свој положај, као и да је *„толеранција различитости отишла у другу крајност и да сада припадници мањина (етничких, сексуалних) имају више права него већинска популација”*.

3.2.3. Истраживање ставова полицијских службеника о дискриминацији

Да се ставови не мењају брзо, као и да грађани Србије имају сличне ставове без обзира на професију коју обављају, показују и резултати истраживања које је спроведено у 2014. години. *Истраживање ставова полицијских службеника о дискриминацији* показало је да 92% испитаника сматра да сви грађани заслужују једнак третман приликом примене закона, без обзира на њихову припадност или опредељење, а да 79% сматра да је дискриминација присутна у друштву. Испитаници сматрају да су Роми и ЛГБТ популација највише дискриминисани. Најизраженија социјална дистанца је према припадницима ЛГБТ популације и особама које живе са ХИВ-ом, а највећа етничка дистанца постоји у односу на Албанце. С друге стране, истраживање је показало да најмања социјална дистанца постоји према сиромашним људима, особама са физичким инвалидитетом и избеглицама, јер полицијски службеници сматрају да су ове групе у неповољнијем положају у односу на друге грађане. Када је реч о перцепцији дискриминације, 47% испитаника одговорило је да нема став о томе *шта је суштина дискриминације*. У овом истраживању наведено је да препознавање суштине дискриминације води ка томе да се она не може препознати ни у сопственим поступцима, што у случају рада полиције може бити од вишеструке штете, те је потребно учинити додатни напор како би се кроз различите едукативне програме и семинаре ово стање променило. Програми едукације морају активније да укључе припаднике криминалистичке полиције, на сличан начин на који је до сада кроз такве програме урађено са униформисаним саставом Управе полиције МУП РС.

3.3. Пракса Повереника за заштиту равноправности

Од маја 2010. године, када је изабрана прва повереница за заштиту равноправности, до краја 2014. године, Повереник за заштиту равноправности примио је преко 3000 притужби и других обраћања грађана, а остварено је неколико хиљада контаката са грађанима. Након скоро пет година рада, укратко ћемо описати стање у остваривању и заштити равноправности, на основу података уз поступака које је спровео Повереник за заштиту равноправности. Биће представљено због чега су се грађани и друга лица најчешће обраћали Поверенику, која лична својства су најчешће навођена као основ дискриминације, у којим областима је примљено највише притужби, против кога су притужбе подношене и сл.

Број предмета по којима је Повереник поступао константно расте, од 127 предмета у 2010. години до 884 предмета у 2014. години. Пораст броја предмета не значи и да има више случајева дискриминације у Србији, већ да се повећала видљивост Повереника током овог периода, те да се повећава и број лица која препознају дискриминацију и која су спремна да потраже заштиту од дискриминације. С друге стране, изградња институције и подизање кадровских капацитета Повереника довело је и до већег коришћења осталих овлашћења и надлежности Повереника, па је у овом периоду број препорука мера за остваривање равноправности повећан са две у 2010. години на 198 препорука мера у 2014. години. Поред тога, дато је 16 мишљења на нацрте закона и

општих аката, покренуто је 13 стратешких парница, поднето 11 прекршајних и седам кривичних пријава, шест предлога за оцену уставности и законитости, као и многобројна упозорења и саопштења.

Притужбе због дискриминације Поверенику најчешће подносе физичка лица. Мушкарци се чешће обраћају од жена, у односу који је скоро исти током претходног периода, од свих притужби које су поднела физичка лица, мушкарци су поднели око 60%, а жене око 40%. Треба указати и да се број притужби које подносе правна лица повећава сваке године, посебно број притужби које подносе организације цивилног друштва. У 2010. години, правна лица поднела су само 13,7% притужби од укупног броја притужби, док је у 2014. години тај број знатно већи – правна лица поднела су 29,5% притужби, а највећи део понеле су организације цивилног друштва које се баве заштитом права одређених мањинских група.

Највише притужби поднето је због дискриминације на основу националне припадности и етничког порекла, укупно 16,8%. Број притужби поднетих по овом основу сваке године је на првом или другом месту, најмање је поднето 2013. године (12,2%), док је највећи број, у односу на укупан број притужби, поднет 2011. године (23,8%). Инвалидитет је следеће лично својство које се најчешће појављивало као основ дискриминације, укупно око 12% свих притужби. Најмање притужби због инвалидитета поднето је 2010. године (5,9%), док је највећи број поднет 2012. године (19,2%). Следећи основ је здравствено стање са укупно 10,5% поднетих притужби. Број притужби по овом основу највише се разликује по годинама, од ниједне притужбе поднете због дискриминације на основу здравственог стања у 2010. години, до 16,5%, односно, 14,1% у 2013. и 2014. години. Разлог за оволико повећање броја притужби је повећана активност организација цивилног друштва које су у претходне две године спроводиле ситуациона тестирања дискриминације на основу здравственог стања, тако што је 2013. године тестирано пружање стоматолошких услуга особама које живе са ХИВ/АИДС-ом, а 2014. године пружање козметичких услуга особама које имају вирусни хепатитис.

Приметан је и знатан пораст притужби на основу старосног доба, укупно 9% притужби по овом основу. При томе, треба имати у виду да овај основ подразумева дискриминацију старијих особа, дискриминацију деце, као и дискриминацију особа због година, односно, старосног доба. Следећи основ је пол са 8,5% притужби, па брачни и породични статус са 7,3%. Треба имати у виду да су дискриминацији на основу пола, као и дискриминацији на основу брачног и породичног статуса најчешће изложене жене.

Од осталих основа дискриминације, верска и политичка убеђења назначена су као основ дискриминације у 6,4% притужби, чланство у синдикалним, политичким и другим организацијама у 5,6%, имовно стање у 5,2% и сексуална оријентација у 4,3% притужби. Број притужби по другим основама био је мањи од 2% у претходном периоду.

Што се тиче области у којима се дискриминација најчешће појављује, притужбе поднете Поверенику за заштиту равноправности показују да је убедљиво највећи број притужби, сваке године, поднет због дискриминације у поступку запошљавања или на

послу. Тај број се кретао између 34% и 38% примљених притужби, те је ово, свакако, област на коју се мора додатно обратити пажња. Такође, велики број притужби односи се на поступке пред органима јавне власти – око 17% од свих притужби, при чему је овај проценат прелазио 20% у неким годинама. Ако се томе дода и преко 9% притужби због дискриминације приликом пружања јавних услуга или при коришћењу објеката и површина, јасно је да је у питању област у којој се мора додатно радити на сузбијању дискриминације, односно, остваривању равноправности свих грађана.

Нешто мање притужби поднето је због дискриминације у сфери образовања и стручног оспособљавања (7,1%), здравствене заштите (4,7%), јавног информисања и медија (4%), социјалне заштите (3,2%) и приватних односа (3%), док је број притужби у осталим сферама испод 2%.

Важно је указати и да је највећи број притужби поднет против државних органа, односно, органа јавне власти – између 30 и 40% сваке године. Након тога следе правна лица, па физичка лица и на крају, са најмањим бројем притужби, организације и групе лица.

3.4. Кључни проблеми у остваривању и заштити од дискриминације

Извештаји организација цивилног друштва, као међународних организација показују како домаћа јавност и међународна заједница виде стање у остваривању и заштити од дискриминације у Србији, као и које групе препознају као највише изложене дискриминацији. С друге стране, истраживања јавног мњења, ставова представника органа јавне власти и полицијских службеника, чији су најважнији резултати укратко представљени, показују како грађани и представници органа јавне власти, укључујући и полицију, перципирају дискриминацију, али се ови подаци не могу користити да би се са сигурношћу могло тврдити колико је и према којим групама дискриминација присутна и распрострањена у друштву. Такође, ни подаци којима располаже Повереник за заштиту равноправности нису апсолутни показатељ присутности и раширености дискриминације у друштву, већ показују шта грађани и друга лица доживљавају као проблем због којег се обраћају надлежном органу.

3.4.1. Дискриминација на основу националне припадности

Иако је правни оквир заштите националних мањина у Србији задовољавајући, припадници националних мањина осећају се дискриминисано, а истраживања показују постојање социјалне дистанце према појединим националним мањинама – Албанцима, Ромима, Хрватима и Бошњацима. Као што је већ напоменуто, највећи број притужби упућених Поверенику за заштиту равноправности односио се на дискриминацију на основу националне припадности. Из притужби се може закључити да се припадници националних мањина често осећају дискриминисано, посебно у поступцима запошљавања или на послу, пред органима јавне власти, чак и у ситуацијама када нема повреде права на равноправност.

У октобру 2014. године одржани су избори за националне савете националних мањина, а према оцени самих националних савета, организација ових избора била је боља него претходни пут, без већих неправилности који би могли да утичу на регуларност избора.

На крају мандата претходног сазива националних савета националних мањина, Покрајински омбудсман спровео је истраживање о примени Закона о националним саветима националних мањина. Истраживање је показало да су национални савети били најактивнији у вршењу својих овлашћења у области образовања, службене употребе језика и писма и културе, док је најмање активности забележено у вршењу овлашћења у области обавештавања. Национални савети били су најактивнији у вршењу својих овлашћења у прве две године од ступања закона на снагу.³⁴

Као што је напред већ речено, Уставни суд Србије, одлуком од јануара 2014. године, утврдио је да поједине одредбе Закона о националним саветима националних мањина нису у сагласности са Уставом. Полазећи од чињенице да су Уставом одређене четири области у којима припадници националних мањина преко својих изабраних националних савета, ради очувања свог идентитета, остварују додатна, колективна права (образовање, култура, информисање и службена употреба језика и писма), Уставни суд, између осталог, утврдио је да су неуставне одредбе којима је дато овлашћење националним саветима у другим областима од значаја за очување идентитета националних мањина, а оценио је и да одредба којом се прописују овлашћења националних савета у односу на тзв. установе од посебног значаја за националне мањине не испуњава основне стандарде одређености и предвидљивости, што је кључни елемент остваривања начела владавине права.

У *Информацији о службеној употреби језика националних мањина у управама јединица локалне самоуправе у централној Србији*³⁵, наведено је да све управе јединица локалне самоуправе у којима је уведен у употребу мањински језик, имају кадровске капацитете за употребу мањинског језика. Подаци показују да се усмена и писана комуникација остварују и на мањинском језику који је у службеној употреби, али ови подаци не рефлектују обим вођења управних поступака на тим језицима. У овом документу је наведено да се не могу утврдити разлози за овакво стање када су у питању управни поступци на мањинским језицима, као и да национални савети националних мањина сматрају да су главни разлози то што припадници националних мањина не познају довољно своја права и недовољна обученост службеника у јединицама локалних самоуправа. По питању издавања матичних књига и вођења поступака у области матичних књига, наведено је да се двојезични обрасци извода и уверења нису издавали само у локалним самоуправама у којима је у службеној употреби бугарски језик.

³⁴ *Четири године националних савета националних мањина*, Покрајински заштитник грађана – омбудсман, Нови Сад, 2014:

http://www.ombudsmanapv.org/riv/attachments/article/1436/4%20god_nac_saveta_final_site.pdf

³⁵ Информацију је објавила Канцеларија за људска и мањинска права у склопу израде Трећег периодичног извештаја о примени Европске повеље о регионалним или мањинским језицима у Републици Србији:

http://www.ljudskaprava.gov.rs/images/pdf/nacionalne_manjine_1/Uпотреба_jezika.pdf

Ромска деца су и даље дискриминисана у образовању, а претходних година су забележени случајеви сегрегације ромске деце у образовању. Према подацима истраживања MICS 2014³⁶, само 6% деце из ромских насеља узраста од 3-4 године похађа програме предшколског образовања. У општој популацији 97% деце узраста за полазак у школу, похађа први разред основне школе, наспрам 69% деце из ромских насеља. Такође, 89% деце из опште популације узраста 14-18 година похађа средњу школу, у поређењу са 22% деце из ромских насеља, истог узраста. Ови подаци су алармантни и више него забрињавајући.

Извештај „Остваривање и праћење стандарда квалитета здравствене заштите Рома у Србији“³⁷, спроведено 2014. године, показује да је очекивана дужина трајања живота Рома у Србији за 12,4 године краћа у односу на становништво Србије, општа стандардизована стопа морталитета Рома у 2011. години већа је за 28% од стопе морталитета у Србији, а смртност ромске деце до пете године два пута је већа у односу на општу популацију.

Крајем 2014. године урађена је *Полазна студија за израду Стратегије за инклузију Рома у Србији усаглашена са Стратегијом Европа 2020*³⁸, која представља полазну основу за другу Декаду Рома. Нова стратегија ће се фокусирати на образовање, запошљавање, становање и здравље, а посебна пажња посветиће се родној равноправности, положају интерно расељених Рома, унапређењу положаја и заштити деце, као и заштити културног идентитета Рома.

3.4.2. Дискриминација на основу инвалидитета

Иако је у претходном периоду побољшан нормативни оквир и повећана друштвена видљивост особа са инвалидитетом, оне су и даље у знатно горем положају у односу на остале грађане. Деца са сметњама у развоју и даље трпе дискриминацију у образовању. Пракса Повереника за заштиту равноправности показује да, осим отпора инклузивном образовању који је још увек присутан код појединих просветних радника и струковних удружења, велику препреку остваривању права на квалитетно образовање представља и то што се додатна подршка за дете финансира углавном из буџета локалне самоуправе.

Поред позитивних помака које је донело, пре свега, усвајање Закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом³⁹, дискриминација особа са

³⁶ *Истраживање вишеструких показатеља – Србија 2014*, УНИЦЕФ и Републички завод за статистику: http://www.unicef.org/serbia/Srbija_2014_MICS_Rezime.pdf

³⁷ *Остваривање и праћење стандарда квалитета здравствене заштите Рома у Србији*, Центар за права мањина, Београд, 2014: <http://www.praxis.org.rs/images/Zdravstvena%20zatita%20Roma%20Centar%20za%20prava%20manjina.pdf>

³⁸ Студију је урадила Канцеларија за људска и мањинска права Владе Републике Србије у партнерству са Тимом за социјално укључивање и смањење сиромаштва, а уз подршку „Making the Most of EU Funds for Roma“ Open Society Foundations из Будимпеште и Фондације за отворено друштво из Београда.

³⁹ „Службени гласник РС“, број 36/2009 и 32/2013

инвалидитетом на тржишту рада и даље је присутна, а неке од кључних препрека повећању стопе запослености су недовољно приступачно окружење, неприступачан јавни превоз, неприступачне информације и комуникације, неприступачна радна места и недовољно развијени сервис подршке. С тим у вези, треба указати да приступачност представља један од основних предуслова за једнако учешће особа са инвалидитетом у свим областима друштвеног живота. Због тога без одлагања треба прописати обавезу послодаваца да особама са инвалидитетом обезбеде разумно прилагођавање радног места.

Особе са инвалидитетом, посебно особе са интелектуалним и психосоцијалним тешкоћама, често су изложене ризику да буду лишене пословне способности. Већ је указано да законодавство Србије није усклађено са међународним уговорима и стандардима по питању пословне способности особа са инвалидитетом, те је потребно предузети мере, односно реформисати застареле прописе којима је ова област регулисана.

3.4.3. Дискриминација особа које живе са ХИВ/АИДС-ом

У Србији је и даље распрострањена дискриминација особа које живе са ХИВ/АИДС-ом, а последња истраживања Повереника показују да грађани Србије имају највећу социјалну дистанцу управо према особама које живе са ХИВ-ом. Ове особе су изложене дискриминацији и стигматизацији у скоро свим сферама – од третмана у здравственим центрима, реакција околине и породице, па до сфере рада и запошљавања. У *Стратегији превенције и заштите од дискриминације* указано је да се често дешава да се у систему образовања изолују деца која живе са ХИВ-ом или деца чији родитељи имају ХИВ/АИДС. Осим тога, препозната је дискриминација у сфери радних односа, односно, случајеви у којима су лица остајала без посла због свог здравственог стања које нема директне везе са могућностима обављања посла, а без права на преквалификацију или друго радно место.

У настојању обезбеђивања остваривања људских права особа које живе са ХИВ-ом и њихову дестигматизацију, Центар за афирмацију позитивног живота *Q-club* поднео је иницијативу за измену члана 250. Кривичног законика, односно декриминализацију ненамерног преношења ХИВ-а. Ова иницијатива је поднета Скупштинском одбору за законска питања и законодавство, Скупштинском одбору за људска и мањинска права и Скупштинском одбору за здравље и породицу.⁴⁰

3.4.4. Дискриминација на основу пола

Расположиви подаци потврђују да су жене у неповољнијем положају у односу на мушкарце у свим областима друштвеног живота, а посебно је изражена

⁴⁰ Извештај о раду за 2014. годину: <http://www.q-club.org.rs/files/Godi%C5%A1nji%20izve%C5%A1taj%20o%20radu%202014.pdf> стр. 8

дискриминација жена на тржишту рада, у учешћу у одлучивању, у економској сфери и образовању, као и родно засновано насиље према женама.

Серија истраживања коју је Министарство за рад, запошљавање, социјална и борачка питања спровело у току 2014. године⁴¹, показала је да родна равноправност није достигнута у Србији и да се жене суочавају са бројним проблемима у остваривању својих права. Урађена су истраживања о положају самохраних родитеља⁴², о положају жена у бизнису⁴³ и истраживање о ставовима грађана Србије о родној равноправности⁴⁴. Жене и мушкарци у Србији формално имају једнака права, али истраживања показују да је укупни социјално-економски статус жена знатно лошији у односу на мушкарце и да постоји дубок јаз између прокламованих принципа и конкретне праксе у спровођењу политика. Жене су чешће одбијане на конкурсима за посао са образложењем да је то „мушки посао“ или због својих година, а нису ретки случајеви да је жена добила отказ након коришћења породичног одсуства. Дискриминација жена присутна је и у бизнис сектору, жене заузимају тек четвртину (25,8%) највиших позиција одлучивања у компанијама, а чине нешто мање од трећине предузетника (31,7%). Већина жена присутних у предузетништву данас су предузетнице из нужде (66%), већином без породичне традиције у овој области и послују углавном на локалном тржишту, у оквиру услужних делатности.

Насиље у породици, сексуално насиље и други облици родно заснованог насиља су свакодневна појава у Србији. Због тога је веома важно да је *Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици*, коју је Србија међу првима потписала, ступила на снагу 1. августа 2014. године.⁴⁵

3.4.5. Дискриминација на основу старосног доба

Дискриминација на основу старосног доба постаје све видљивија у друштву. У односу на старије грађане, она се најчешће појављује приликом пружања здравствених услуга или остваривања права из области здравствене заштите и у области рада и запошљавања, с обзиром да велики број старијих незапослених радника не успева да се запосли, а послодавци чешће отпуштају старије раднике или их шаљу у превремене пензије. При томе, треба имати у виду да старосно доба, као и било које друго лично својство, може да се постави као услов за запослење само у случајевима када природа посла то захтева, односно, када је то лично својство пресудно за обављање посла.

⁴¹ У оквиру Програма за реализацију Националног акционог плана за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности за период од 2010. до 2015. године, заједно са Амбасадом Шведске, информације доступне на адреси: <http://korak-hapi-step.eu/polozej-zene-u-srbiji-u-2014-cinjenice-koje-demantuju-stavove/>

⁴² <http://www.mc.rs/upload/documents/istrazivanje/2014/09-25-14-Istrazivanje-osamohranim-roditeljima.pdf>

⁴³ <http://www.mc.rs/upload/documents/istrazivanje/2014/09-25-14-Polozej-zena-u-biznis-sektoru-u-Srbiji.pdf>

⁴⁴ <http://www.mc.rs/upload/documents/istrazivanje/2014/09-25-14-Rodna-ravnopravnost.pdf>

⁴⁵ Конвенција је усвојена 5. маја 2011. у Истанбулу, а до сада је ратификовало укупно шеснаест држава: Андора, Албанија, Аустрија, Данска, Босна и Херцеговина, Француска, Италија, Малта, Монако, Црна Гора, Португал, Србија, Словенија, Шпанија, Шведска и Турска. Услов за ступање на снагу је био да Конвенцију ратификује 10 држава од чега 8 држава чланица Савета Европе

Старосно доба је ирелевантно за највећи део послова на тржишту рада, али послодавци често постављају одређене године као услов, чиме крше антидискриминационе прописе. Подаци Националне службе за запошљавање показују да особе старије од 50 година представљају 26% укупног броја незапослених.

Осим старијих, у Србији су дискриминисана и деца. Повереник за заштиту равноправности поднео је крајем 2013. године Посебан извештај о дискриминацији деце у Србији⁴⁶. У извештају је наведено да су дискриминацији најчешће изложена деца ромске националности и деца са сметњама у развоју и инвалидитетом. На дискриминацију деце са сметњама у развоју и ромске деце указано је и у заједничкој изјави о деинституционализацији у Србији⁴⁷, у којој је наведено да су ромска деца презаступљена у систему формалне неге, да су деца са сметњама у развоју презаступљена у институционалном смештају [...], да постојећи систем још увек није пронашао начин да осигура поштовање права деце и особа са комплексним потребама за подршком.

3.4.6. Дискриминација на основу сексуалне оријентације

У Србији је дискриминација на основу сексуалне оријентације део свакодневног живота ЛГБТ особа, а ЛГБТ популација спада међу најдискриминисаније групе. Као што је већ наведено, истраживања јавног мњења показују да сваки други грађанин сматра да је хомосексуалност болест коју треба лечити, а више од 80% не жели ЛГБТ особе у својој породици. Велика социјална дистанца, широко распрострањена хомофобија и трансфобија израз су негативних стереотипа и предрасуда о ЛГБТ особама. Претње, говор мржње и отворени видови насиља, најчешћи су облици дискриминације ЛГБТ особа.

Кључна позитивна промена јесте да се о проблемима са којима се суочава ЛГБТ популација више говори у јавности, а положај ЛГБТ заједнице сагледава се као питање људских права. Велики успех је да је након три покушаја организације Параде поноса, у септембру 2014. године, организована Недеља поноса која је завршена Парадом поноса, уз јаке мере обезбеђења. Иако је несметано одржавање Параде поноса веома важно, показало се да само одржавање ове манифестације није довољно. Потребно је континуирано радити на сузбијању предрасуда и дискриминаторних ставова, пре свега

⁴⁶ Доступно на интернет презентацији Повереника за заштиту равноправности, на адреси: http://www.ravnopravnost.gov.rs/images/files/Poseban%20izvestaj%20o%20diskriminaciji%20dece_s_a%20koricama.pdf

⁴⁷ Заједничка изјава ОЦД, <http://www.mdri-s.org/vesti/zajednicka-izjava-organizacija-civilnog-drustva-u-srbiji/> Ову заједничку изјаву подржавају организације цивилног друштва: Мрежа организација за децу Србије – МОДС, Национална организација особа са инвалидитетом Србије, Центар за самостални живот особа са инвалидитетом, Иницијатива за инклузију ВеликиМали, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом МДРИ-С, Удружење за ревизију приступачности УРП, Београдски центар за људска права, Комитет правника за људска права – ЈУКОМ, Центар за оријентацију друштва, Асоцијација за промовисање инклузије – АПИ Србије

код деце и младих кроз образовни систем, али и кроз заједничко деловање државних органа, институција, цивилног сектора и медија.

3.4.7. Дискриминација избеглица, интерно расељених лица, миграната и тражилаца азила

Србија је и даље земља са највећим бројем избеглица и интерно расељених лица у Европи и једна од пет држава у свету са „дуготрајном избегличком кризом“. Према подацима из јуна 2014. године, на територији Србије борави 43.763 избеглих лица⁴⁸ и више од 200.000 интерно расељених лица са Косова и Метохије, од чега 1.369 живи у 22 колективна центра, према подацима Комесаријата за избеглице и миграције.

Пројекат „Мрежа мобилних тимова за помоћ најугроженијим појединцима из избегличке и интерно расељеничке популације“⁴⁹ траје од 2000. године и усмерен је на подршку угроженим породицама у проналажењу трајних решења. У циљу решавања стамбеног питања најугроженијих избеглих и расељених лица, покренут је *Регионални програм стамбеног збрињавања*, којим је предвиђено решавање стамбеног питања за око 27.000 најугроженијих домаћинстава у Србији, Хрватској, Црној Гори и Босни и Херцеговини⁵⁰.

4. ПОСТУПАЊЕ ПОВЕРЕНИКА ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ НА СУЗБИЈАЊУ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

У овом делу скраћеног приказа извештаја биће представљено поступање Повереника за заштиту равноправности у току 2014. године. Повереник користи различите правне инструменте у циљу сузбијања дискриминације и унапређивања равноправности. Најпре ће бити приказани ови инструменти, уз навођење сумарних података о спроведеним поступцима, а потом рад Повереника поводом изабраних примера конкретних случајева дискриминације. Овај део извештаја структуриран је према личним својствима као основу дискриминације, а редослед је дат према броју притужби поднетих због дискриминације на основу одређених личних својстава. На крају сваког приказа по појединачним основима дискриминације, ради пружања целовите слике о реаговању на случајеве дискриминације, представљен је, у најкраћим цртама, и начин на који су медији извештавали о дискриминацији на основу одређених личних својстава, као и интересовање медија за случајеве дискриминације у којима је Повереник поступао.

⁴⁸ Од тога 32.371 из Хрватске и 11.342 из Босне и Херцеговине

⁴⁹ Спроводи га Новосадски хуманитарни центар у партнерству са Amity - Снага пријатељства из Београда и Сигмом плус из Ниша, уз финансијску подршку УНХЦР

⁵⁰ Програмом је предвиђена подршка за 16.780 породица на територији Србије, кроз изградњу станова за 10.000, кроз доделу пакета грађевинског материјала за 4.000 и кроз доделу монтажних кућа, односно куповину сеоских имања, за по 1.500 породица.

Детаљнији статистички подаци о раду Повереника за заштиту равноправности дати су у прилогу овог извештаја, под насловом *Статистички приказ рада Повереника у 2014. години*. Такође, сва мишљења, препоруке, упозорења, саопштења, као и сви остали акти које је Повереник донео, објављени су на интернет презентацији Повереника у интегралном облику и доступни су заинтересованој јавности.

Поступање по притужбама. Поступак пред Повереником је једноставан и лишен је претераних формалности, што доприноси његовој ефикасности. Током 2014. године физичка лица су поднела већину притужби (66,4%), од чега су 60,9% притужби поднели мушкарци, а 39,1% жене. Највећи број притужби поднет је из београдског региона (35,9%) и Војводине (20,4%), док је најмањи број притужби поднет из Шумадије и Западне Србије, као и Косова и Метохије. Притужбе су у највећем броју случајева поднете против правних лица (43,4%) и државних органа (28,7%).

Ако су испуњени услови за вођење поступка, Повереник може предложити *поступак медијације*, ако за то постоје услови. У случају да обе стране прихвате медијацију, поступак по притужби се обуставља до завршетка поступка медијације. Уколико стране постигну договор, поступак се окончава, а ако у медијацији није постигнут договор, поступак пред Повереником се наставља. У 2014. години, медијација је понуђена у четири случаја, али ниједан није резултирао договором страна, па су поступци настављени пред Повереником. Уколико нема услова за поступак медијације или уколико медијација не успе, поступак се наставља достављањем притужбе лицу против којег је поднета, у року од 15 дана.

Поверенику за заштиту равноправности поднето је 666 притужби у току 2014. године. Највише је било притужби у којима је као основ дискриминације наведена национална припадност или етничко порекло (18%), а следе притужбе на основу здравственог стања (14,1%) и старосног доба (11,3%). Слично као и претходних година, више од једне трећине притужби (36,3%) поднето је због дискриминације у поступку запошљавања или на послу. Након тога, подносиоци притужби сматрали су да их дискриминишу органи јавне власти (16,7%), као и да су дискриминисани приликом пружања јавних услуга или при коришћењу објеката и површина (15,6%).

У току 2014 . године, Повереник за заштиту равноправности донео је 109 мишљења, од тога је у 66 случајева утврђена дискриминација и дискриминаторима су издате одговарајуће препоруке, а у 43 случаја донето је мишљење да није утврђена дискриминација.

Парнице за заштиту од дискриминације. У току 2014. године, поднете су две тужбе, које ће бити представљене у одговарајућем делу извештаја.

Прекршајни поступци. У 2014. години поднета је једна прекршајна пријава.

Кривичне пријаве. Током 2014. године, надлежним тужилаштвима поднето је шест кривичних пријава.

Препоруке мера за остваривање равноправности. У 2014. години дато је 198 препорука мера, које ће бити представљене у делу извештаја у којем се обрађују појединачни основи дискриминације.

Законодавне иницијативе и мишљења о прописима. У току 2014. године, Повереник је дао два мишљења на нацрте закона и других аката, а упућена су и три предлога за оцену уставности и законитости општих правних аката Уставном суду Србије.

Упозорења и саопштења јавности. У 2014. години издато је 20 саопштења за јавност и шест упозорења, која су објављена у медијима и на интернет презентацији Повереника. Упозорења и саопштења биће представљена у делу извештаја у којем се обрађују појединачни основи дискриминације.

4.1. Дискриминација на основу националне припадности и етничког порекла

Током 2014. године поднето је 124 притужбе у којима је као основ дискриминације наведена национална припадност и етничког порекла, што чини 18% свих поднетих притужби, односно, највећи број притужби по појединачном основу дискриминације. Од укупног броја притужби по овом основу, 23 притужбе (18,5%) односиле су се на поступање пред органима јавне власти, као што су министарства, локалне самоуправе, здравствене установе, полиција и друго. На дискриминацију у поступку приликом запошљавања или на послу, што је уједно област друштвених односа на коју се односи највећи број свих притужби поднетих Поверенику за заштиту равноправности, поднето је 12 притужби.

Национални савет бошњачке националне мањине поднео је 22 притужбе због дискриминације Бошњака у образовном систему. Притужбе су поднете против неколико основних и средњих школа, предшколских установа, као и против Министарства просвете науке и технолошког развоја, а у њима је указано на неостваривање колективних мањинских права, конкретно права на образовање на босанском језику. У 10 предмета утврђена је дискриминација и издате су одговарајуће препоруке, а по седам препорука је поступљено.

Поред тога, поднето је 19 притужби због дискриминације приликом пружања јавних услуга или при коришћењу објеката и површина, 12 због дискриминације приликом образовања и стручног оспособљавања, а седам притужби се односило на јавно информисање и медије. Само пет притужби због дискриминације на основу националне припадности и етничког порекла поднето је због повреде права у области социјалне заштите, а четири у области здравствене заштите.

Највећи број притужби по овом основу дискриминације поднела су физичка лица (71), али је приметно повећање броја обраћања организација (44). Притужбе које су поднела физичка лица чине 56% притужби поднетих по овом основу, од тога је 44 мушкарца (62%) и 27 жена (38%) што одговара односу укупног обраћања мушкараца и жена Поверенику у току ове године – 60,9 % мушкараца и 39,1% жена.

У току 2014. године поднето је пет кривичних пријава због изазивања националне, расне и верске мржње и нетрпељивости према ромској националној мањини,

покренуте су две стратешке парнице – једна у области радних односа, а друга у области становања. Поводом једне притужбе понуђена је медијација.

Од 124 притужбе поднете због дискриминације на основу националне припадности у 95 је назначено којој националној мањини подносилац притужбе припада. Као и ранијих година, највише притужби, чак 40%, поднето је због дискриминације Рома. Због активности Националног савета бошњачке националне мањине, приметан је и пораст броја притужби због дискриминације припадника бошњачке националне мањине, са 10 притужби у 2013. години на 26 у 2014. години. Поднето је 11 притужби због дискриминације на основу припадности бигарској националној мањини, пет због дискриминације на основу припадности влашкој, а четири због припадности румунској националној мањини.

Највећи број притужби због дискриминације на основу националне припадности и етничког порекла, као и претходних година, поднет је због дискриминације на основу припадности ромској националној мањини, те се може констатовати да је ромска заједница и даље у веома неповољном положају. Обе стратешке парнице које је Повереник за заштиту равноправности покренуо у току 2014. године односе се на дискриминацију Рома, као и пет кривичних пријава због постојања основа сумње да је извршено кривично дело изазивања националне, расне и верске мржње и нетрпељивости према ромској националној мањини.

4.1.1. Мишљења и препоруке

Препорука је дата у случају у којем је пицерија дискриминисала Ромкињу приликом конкурсана на посао. Ова притужба је поднета након извршеног ситуационог тестирања извршеног у пицерији са Ромкињом и контролорком тестирања, неромске националности. По овој препоруци није поступљено.

Електродистрибуција дискриминисала становнике ромског насеља испостављајући им заједничке рачуне за струју. У притужбама је наведено да су радници овог предузећа, без претходног упозорења, прекинули испоруку електричне енергије ромском насељу, као и да су претходно поставили два електродистрибутивна броја за цело насеље. По овој препоруци није поступљено у законском року, па је издато решење о опомени. У моменту писања овог извештаја накнадни рок за поступање је још увек у току.

Основна школа пропустила да анкетира ученике и ученице да ли желе да похађају наставу на румунском језику. У току поступка је утврђено да основна школа није спровела анкету међу ученицима како би проверила заинтересованост за изучавање Румунског језика са елементима националне културе. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је основна школа пропустила да анкетира ученике, односно, да провери заинтересованост за похађање изборног предмета Румунски језик са елементима националне културе у школској 2013/14 години. Због тога је школи препоручено да за школску 2014/15 годину изврши анкетирање ученика како би се утврдило да ли постоји потребан број деце заинтересованих за учење изборног предмета Румунски језик са елементима националне културе, да организује

наставу из предмета Румунски језик са елементима националне културе, уколико анкета покаже да постоји потребан број заинтересоване деце, као и да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, не крши антидискриминационе прописе. Школа није поступила по препоруци ни након опомене, о чему је обавештена јавност.

Министарство просвете, науке и технолошког развоја није предузело потребне мере како би омогућило организовање наставе на босанском језику у основним и средњим школама. У току поступка је утврђено да министарство није донело наставне планове и програме за средње стручне школе за наставу на босанском језику, као и да Конкурсом за упис ученика у први разред средње школе у Републици Србији за школску 2014/15 годину нису одређене школе или поједина одељења за наставу на босанском језику у школама где су се ученици бошњачке националне мањине изјаснили за похађање наставе на босанском језику. По овој препоруци је поступљено.

4.1.2. Парнице за заштиту од дискриминације

Тужба због дискриминације на основу националне припадности

Тужба је поднета против председника месне заједнице Сирча, јер је својим изјавама од 17. јула 2014. године: „Сирча преживљава јако тешке тренутке. Ни земљотрес ни поплаве нису Сирчу тако деградирале као ово насељавање косовских Рома. Ми нисмо расисти, али једноставно са њима не можемо заједно живети, јер нам се нарушава мир. Мештани Сирче су за време Турака бежали у брда, у Трговиште, а изгледа да ћемо морати сад исто да урадимо. Ми са њима не можемо да се мешамо“, које су пренели многи медији у Србији, извршио тежак облик непосредне дискриминације припадника и припадница ромске националне мањине. Поступак је у току.

Тужба због дискриминације на основу националне припадности

Тужба је поднета против једног послодавца због дискриминације припадника ромске националне мањине у области запошљавања. Наиме, овај послодавац је за рад на пословима брања малина прописао у документу под називом „Напомена“ да се *„не примају радници ромске националности (због неслагања са радницима друге националности и могућих последица које могу настати међусобно у току заједничког боравка код послодавца)!!!“* Повереник за заштиту равноправности је уз тужбу захтевао да суд одреди привремену меру, како би се одмах из употребе повукао документ „Напомена“. Суд је решењем одредио тражену привремену меру, која је на снази до правноснажног окончања поступка.

4.1.3. Кривичне пријаве

У току 2014.године поднете су следеће кривичне пријаве:

- Кривична пријава због текста „(Бело) прање историје Цигана“
- Кривична пријава због текста „Србија – циганија“

- Три кривичне пријаве због исписивања графита и дељења летака „Србине, организуј се!“ у Београду, Новом Саду и Крушевцу
- Кривична пријава против председника МЗ Сирча.

4.1.4. Препоруке мера за остваривање равноправности

Препорука мера дата је Градском секретаријату за комуналне и стамбене послове за уклањање дискриминаторног графита у Студентском парку. По овој препоруци је поступљено.

4.1.5. Упозорења и саопштења

У току 2014. године дата су следећа упозорења: Упозорење поводом списка СНП Наши и позива на линч „Жена у црном“, упозорење поводом протеста због досељавања Рома, упозорење поводом вандалских напада у Војводини, и саопштења: саопштење поводом најаве формирања тзв. „Језичких патрола“, саопштење поводом подношења кривичне пријаве због летака против Рома, саопштење поводом обележавања Међународног дана сећања на жртве холокауста, саопштење поводом Међународног дана борбе против расизма, саопштење поводом Светског дана Рома.

4.1.6. Из медија

Протести поводом досељавања Рома у место Сирча поред Краљева, као и осуда протеста и захтев поверенице за заштиту равноправности надлежним органима да се јавности упути снажна порука како се расизам у Србији неће толерисати, били су предмет пажње свих медија. Једна од главних вести у медијима данима, били су леци који су позивали на линч ромске популације и кривична пријава коју је повереница за заштиту равноправности поднела против оних који су креирали и дистрибуирали летке које потписује „Србска акција. Сви медији су пренели пресуду новосадског прекршајног суда према којој је компанија „Мекдоналдс“ кажњена због дискриминације ромске деце, на основу прекршајне пријаве Повереника за заштиту равноправности. Такође, сви медији су објавили вест да је Повереник за заштиту равноправности покренуо две парнице на основу резултата спроведеног ситуационог тестирања које је показало да једна банка и једна агенција за издавање некретнина неће да пруже услуге Ромима. Уочи 8. априла, Међународног дана Рома, у медијима је објављена вест да Ромкиња запослена у нишкој Градској чистоћи није могла да уђе у филијалу једне банке јер није била адекватно обучена, већ је била у радном комбинезону. Пажњу медија привукао је и случај формирања тзв. „језичких патрола“.

4.2. Дискриминација на основу здравственог стања

У 2014. години, поднето је 97 притужби због дискриминације на основу здравственог стања, што чини 14,1% укупног броја притужби и сврстава их на друго место по бројности. Више од половине ових притужби поднето је због дискриминације у области пружања јавних услуга или коришћења објеката и површина. Око 23% притужби због дискриминације на основу здравственог стања односило се на поступак запошљавања и радне односе, а за овим следе притужбе због дискриминације пред органима јавне власти, у области здравствене заштите и образовања.

Треба указати да су притужбе због дискриминације на основу здравственог стања већ две године на другом месту по бројности, одмах после притужби због дискриминације на основу националне припадности и етничког порекла. У 2013. години, по овом основу, највише је било притужби на дискриминацију у области здравствене заштите. То је био резултат ситуационог тестирања које је спроведено током године, када је утврђено да су 63 стоматолошке ординације у Београду одбиле да закажу преглед добровољном испитивачу дискриминације због његовог ХИВ статуса. Ове године је једна невладина организација поднела 52 притужбе против козметичких салона који су одбили да закажу пружање услуга добровољном испитивачу дискриминације због његовог здравственог статуса (хепатитис Ц). То је разлог што притужбе због дискриминације у области пружања јавних услуга чини 52,6% укупног броја поднетих притужби на основу здравственог стања.

4.2.1. Мишљења и препоруке

Дом здравља на терапијску листу пацијенткиње уписао црвеним фломастером „HIV infectio!“ Повереница је дала мишљење да је уписивањем ХИВ статуса на терапијску листу подносиоце притужбе, и то тако што је на маргини терапијске листе црвеним фломастером уписано и подвучено „HIV infectio!“, Дом здравља прекршио прописе о забрани дискриминације. По овој препоруци је поступљено.

Институт одбио да хоспитализује пацијента који живи са ХИВ/АИДС-ом. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је непружањем здравствене заштите која је подразумевала болничко збрињавање подносиоца притужбе у институту након покушаја самоубиства, као и његовим упућивањем у другу здравствену установу, само због чињенице да је особа која живи са ХИВ/АИДС-ом, институт прекршио прописе о забрани дискриминације. По овој препоруци је поступљено.

4.2.2. Препоруке мера за остваривање равноправности

Препорука мера је дата предшколским установама да обезбеде адекватну исхрану деци која имају здравствени проблем, односно која из верских или других нездравствених разлога имају специфичне захтеве у исхрани. У препоруци је указано да рад предшколских установа треба да буде организован тако да уважава индивидуалне потребе сваког детета, укључујући специфичности у вези са исхраном,

јер је са аспекта антидискриминационих прописа, неприхватљиво да се деци која су под посебним режимом исхране из било ког разлога испоручује иста храна као и деци која немају специфичне захтеве у вези са исхраном. Од 160 предшколских установа којима је упућена препорука мера за остваривање равноправности, више од половине одговорило је да је исхрана обезбеђена у складу са потребама све деце која бораве у њима.

Препорука Општинској управи градске општине да отклони дискриминаторско поступање према припаднику националне мањине и предузме мере за превенцију дискриминације који је поднео писани захтев за упис у посебан бирачки списак националне мањине, али је обавештен да мора лично да дође у просторије општине, до закључења посебног бирачког списка како би био уписан у списак. Препорука мера за остваривање равноправности издата је одмах по пријему притужбе због могућности наступања неотклоњиве штете за подносиоца притужбе, а Градска општина поступила је по препоруци и омогућила је подносиоцу притужбе упис у бирачки списак, тако што је прихваћена докуменација коју је доставила његова пуномоћница.

4.2.3. Мишљења на нацрте закона и општих аката

Мишљење о одредби чл. 70. ст. 2. т. 4. Нацрта закона о спољним пословима

Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење о одредби чл. 70. ст. 2. т. 4. Нацрта закона о спољним пословима, којом су прописани услови за заснивање радног односа у Министарству спољних послова, тако што је прописано да се радни однос може засновати са лицем које је „*доброг здравственог и психичког стања*“. Повереница је утврдила да ова одредба није у складу са прописима о забрани дискриминације и да у пракси може изазвати негативне последице у погледу могућности запошљавања и остваривања права на рад одређених лица, с обзиром на њихова лична својства која нису у директној вези са захтевима радног места и могућностима обављања посла, на пример са особама које имају хроничне болести, особама са инвалидитетом, особама које живе са ХИВ/АИДС-ом и др, без утврђивања да ли здравствено стање, односно инвалидитет конкретне особе утиче на способност обављања послова које захтева одређено радно место. Поред тога, ова нејасна и недовољно конкретна одредба ускраћује могућност запошљавања свим особама која нису доброг здравственог стања, без обзира да ли у конкретном случају она могу да обављају послове у Министарству иностраних послова. У мишљењу је указано да је неопходно конкретизовати појам доброг здравственог и психичког стања, као услов за заснивање радног односа у Министарству спољних послова како би се избегла свака евентуална дискриминација.

Мишљење о Предлогу одлуке о изменама и допунама Одлуке о отварању буџетског фонда за лечење обољења, стања или повреда које се не могу успешно лечити у Републици Србији

Министарства здравља затражило је мишљење у вези са Предлогом одлуке о изменама и допунама Одлуке о отварању буџетског фонда за лечење обољења, стања или повреда које се не могу успешно лечити у Републици Србији, у вези са лечењем

оболеле деце у иностранству. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да давање приоритета деци приликом доделе средстава из Буџетског фонда за лечење обољења, стања или повреда које се не могу успешно лечити у Републици Србији, представља посебну меру намењену заштити и напретку деце, која има легитиман циљ и чије увођење је дозвољено и у складу са Уставом и Законом о забрани дискриминације. Прописи о забрани дискриминације не искључују могућност да у погледу лечења у иностранству, оболела деца буду привилегована у односу на одрасла лица, посебно када су у питању интервенције које је потребно благовремено обавити. У мишљењу је указано да упркос чињеници да је живот сваког људског бића подједнако вредан, у условима ограничених финансијских средстава намењених лечењу грађана у иностранству, деци се може и мора дати предност, што произлази и из самог Устава Републике Србије, којим је прописано да деца уживају посебну заштиту, као и из Закона о здравственој заштити, заснованом на начелу правичности у пружању здравствене заштите, којим је сваком детету до навршених 18 година признато право на највиши могући стандард здравља и здравствене заштите.

4.2.4. Саопштења

У току 2014. године дато је саопштење поводом Светског дана борбе против АИДС-а.

4.2.5. Из медија

Ова тема је била мање заступљена у медијима него ранијих година, углавном зато што није било конкретних случајева који су били повод да се пише о дискриминацији на основу здравственог стања. Поједине невладине организације које се баве заштитом грађана оболелих од неких тешких болести, током 2014. године организовале су трибине и округле столове на којима су учествовали и представници Повереника за заштиту равноправности. Извештаје са ових догађаја преносили су и штампани и електронски медији.

4.3. Дискриминација на основу старосног доба

Број притужби због дискриминације на основу старосног доба у 2014. години није се знатно променио у односу на претходну годину. Поднето је 78 притужби због дискриминације на основу старосног доба, што чини 11,3% од укупног броја поднетих притужби, а у 2013. години било је 10,3% притужби због дискриминације на основу старосног доба. Старосно доба представља трећи основ по броју поднетих притужби у 2014. години.

Највећи број ових притужби односи се на дискриминацију деце (45), 10 притужби је поднето због дискриминације особа старијих од 65 година, док су остале поднете због различитих ограничења и услова повезаних са годинама живота. Од укупног броја поднетих притужби на основу старосног доба, 52 притужбе поднела су физичка лица, од тога 33 мушкараца и 19 жена.

Највише притужби због дискриминације на основу старосног доба поднето је у области остваривања колективних мањинских права – 20, у поступку запошљавања или на послу – 17, у области образовања и стручног оспособљавања – 12, као и у области јавног информисања и медија – 11. Све притужбе које су поднете због дискриминације на основу старосног доба у области остваривања колективних мањинских права, односе на остваривање права деце на образовање на матерњем језику. С друге стране, притужбе због дискриминације на основу старосног доба особа млађих од 65 година, најчешће се односе на област рада и запошљавања – прописивање одређених година живота у условима за заснивање радног односа, бодовање старосног доба приликом прописивања критеријума за упућивање на специјализацију и/или напредовање на послу и слично. На крају, треба указати да је број притужби због дискриминације на основу старосног доба особа старијих од 65 година још увек веома мали.

Пракса Повереника за заштиту равноправности показује да се старосно доба, као основ дискриминације, ретко појављује у притужбама као једини основ дискриминације, већ најчешће у комбинацији са још неким личним својством – национална припадност, пол, инвалидитет и др. Због тога су на овом месту представљена мишљења донета на основу притужби у којима је старосно доба наведено као искључиви основ дискриминације, док су мишљења и препоруке Повереника која се односе на дискриминацију на основу старосног доба и још неког личног својства, дата у одговарајућим деловима извештаја. На пример, мишљења донета због дискриминација деце приликом остваривања права на образовање на матерњем језику представљена су у делу који се односи на притужбе због националне припадности или етничког порекла.

4.3.1. Мишљења и препоруке

Мишљење у којем није утврђена дискриминација дато је поводом притужбе де старији од 30 година не могу да закључе уговор за постпејд тарифу „Само за млађе од 30: Мега, Гига и Ултра тарифе“. С обзиром на чињеницу да је у понуди овог мобилног оператера још 18 постпејд тарифних пакета који су доступни свим грађанима и грађанкама, констатовано је у конкретном случају постоји сразмера између прописане мере и циља који се мером постиже. Због тога је дато мишљење да мобилни оператер, понудом тарифних пакета „Само за млађе од 30: Мега, Гига и Ултра тарифе“ које су намењене само за особе млађе од 30 година, није дискриминисао особе које имају преко 30 година живота.

Бодовањем активности уметника у протеклих пет година приликом давања у закуп атељеа, град није правио разлику између млађих и старијих уметника. Притужба је поднета након што су тројица уметника, подносиатеља притужбе, сазнали да градска власт планира да трећи пут у 2014. години, донесе Одлуку о давању у закуп атељеа.

4.3.2. Препоруке мера за остваривање равноправности

Препорука мера Министарству здравља за отклањање дискриминације на основу старосног доба приликом упућивања на специјализације и уже специјализације. У неколико притужби које су поднете Поверенику за заштиту равноправности указано је да поједине здравствене установе, приликом прописивања критеријума за упућивање на специјализације, стављају у неједнак положај кандидате и кандидаткиње на основу старосног доба. Повереница за заштиту равноправности дошла је до сазнања да сличне одредбе постоје у правилницима већег броја здравствених установа, те је у циљу проналажења системског решења и спречавања дискриминације по основу старосног доба, упутила препоруку мера Министарству здравља, с обзиром је у надлежности министра здравља да даје сагласност на одлуке о одобравању специјализација, које доносе директори здравствених установа и оснивачи приватних пракси. У препоруци је указано да за стицање специјалистичког стажа из медицине или стоматологије, као и за друге видове стручног усавршавања, није од одлучујућег значаја старосно доба кандидата, јер специјалистички стаж једнако стручно и адекватно могу да започну и заврше особе било ког старосног доба, уколико испуњавају остале услове који се односе на образовање и радно искуство. Због тога је Министарству здравља препоручено да предузме мере и обезбеди да здравствене установе, приликом утврђивања критеријума за упућивање на специјализацију, не постављају критеријуме који се односе на године живота кандидата и кандидаткиња. По овој препоруци није поступљено.

4.3.3. Саопштења

У току 2014. године дата су следећа саопштења: саопштење поводом Међународног дана борбе против насиља над старијим особама, саопштење поводом Међународног дана старијих особа и саопштење поводом учесталог насиља које врше деца.

4.3.4. Из медија

С обзиром да су почетком 2014. објављени резултати истраживања Црвеног крста о насиљу над старијим особама, та тема се током године појављивала у већини медија. Повереница за заштиту равноправности често је гостовала на различитим телевизијама и давала изјаве поводом овог истраживања.

Поједини дневни листови, током године су, без конкретног повода, објављивали текстове који се односе на дискриминацију особа старијих од 45 година приликом запошљавања, а повереница за заштиту равноправности је била једна од саговорница.

4.4. Дискриминација на основу инвалидитета

Инвалидитет као основ дискриминације у 2014. години наведен је у 70 (10,1%) притужби поднетих Поверенику за заштиту равноправности и четврти је основ

дискриминације по броју притужби у овој години, а приближно исти броју поднетих притужби у 2013. години (9,9%).

Највише притужби због дискриминације на основу инвалидитета поднето је у области рада и запошљавања – 32, следи пружање јавних услуга и/или коришћење јавних објеката са 13 притужби, а по осам притужби поднето је због дискриминације у области образовања и стручног усавршавања и поступцима пред органима јавне власти.

4.4.1. Мишљења и препоруке

Препорука је дата Министарству просвете јер је утврђено да Министарство не ангажује педагошке асистенте за децу са сметњама у развоју. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да пропуштањем да обезбеди услове за ангажовање педагошких асистената за децу са сметњама у развоју, Министарство просвете, науке и технолошког развоја онемогућило ученика са сметњама у развоју да добије потребну додатну подршку за образовање, чиме је прекршило одредбе Закона о забрани дискриминације. Због тога је министарству препоручено да предузме све неопходне радње и мере којима ће обезбедити ангажовање педагошких асистената за децу са сметњама у развоју у образовном систему Републике Србије, да предузме све неопходне радње и мере из своје надлежности којима ће обезбедити да основна школа коју похађа син подносиоце притужбе, ангажује педагошког асистента, те да убудуће води рачуна да у оквиру својих редовних послова и активности, не крши прописе о забрани дискриминације. По овој препоруци није поступљено.

Препорука је дата након што је утврђено да бањски хотел није приступачан за особе са инвалидитетом. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је пропуштањем да обезбеди приступачне улазе у хотел и просторије у којима се пружају услуге, овај хотел извршио акт дискриминације и препоручено му је да предузме све неопходне мере у циљу обезбеђивања приступачног улаза у хотел и просторије у којима се пружају услуге. По овој препоруци није поступљено.

Здравствена установа није заказала преглед жени са инвалидитетом којој је била потреба ванстандардна здравствена услуга и против те установе, Клинике за гинекологију поднета је притужба. У току поступка је утврђено да подносиоце притужбе преглед није заказан, иако је њен старатељ то покушао да учини 22. јула 2014. године, на месту за заказивање на Клиници за гинекологију, уз уредно оверен упут. Повереница за заштиту равноправности указала је да је пацијенткињи, односно подносиоце притужбе, била неопходна ванстандардна медицинска услуга због њеног инвалидитета (ултразвучни преглед мале карлице у тоталној анестезији), те да је управо ова чињеница била пресудна за незаказивање прегледа. Због тога је повереница дала мишљење да је оваквим поступањем клиника прекршила прописе о забрани дискриминације. Клиници за гинекологију препоручено је да у што краћем року закаже преглед за пацијенткињу, као и да о датуму прегледа, потребној медицинској документацији и другим условима које је потребно испунити, писаним путем обавести подносиоце притужбе и њеног старатеља, да преиспита интерне процедуре поступања Клинике за пружање ванстандардних здравствених услуга особама са инвалидитетом, те да их по потреби, усагласи са антидискриминационим прописима,

да упути писано извињење подносиоци притужбе и њеном старатељу, као и да убудуће, приликом обављања послова из своје надлежности, поступа у складу са антидискриминационим прописима. По овој препоруци је поступљено.

Препорука је дата због непружања потребне подршке у образовању ученици са оштећеним видом. Мајка девојчице са оштећеним видом поднела је притужбу против основне школе коју похађа њена ћерка и навела да је она ученица првог разреда, да има оштећен вид, а да јој у школи није пружена адекватна подршка, да нема прилагођене уџбенике, да педагошкиња није доступна и расположена за сарадњу са родитељима, што је све утицало на остваривање права на образовање. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да су директор и педагошкиња, која је одговорно лице за спровођење индивидуалног образовног плана ученице, пропуштајући да пруже потребну подршку у образовању, ставили ову девојчицу у неповољнији положај у односу на друге ученике. Због тога им је дата препорука да предузму све неопходне радње и мере којима ће обезбедити потребну подршку у њеном образовању, да убудуће воде рачуна да у оквиру својих редовних послова и активности не крше законске прописе о забрани дискриминације, као и да организују обуке и едукације за запослене у школи на тему дискриминације у образовању, посебно у односу на ученике којима је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, тешкоћа у учењу и других разлога потребна додатна подршка у образовању. По овој препоруци је поступљено.

4.4.2. Препоруке мера за остваривање равноправности

Препорука је дата банкама да омогуће несметано коришћење банкарских услуга и обезбеде несметан приступ особама са инвалидитетом. Већина банака одговорила је да ће поступити у складу са препоруком.

4.4.3. Саопштења

У току 2014. године дато је саопштење поводом Међународног дана особа са инвалидитетом.

4.4.4. Из медија

Учешће Повереника за заштиту равноправности на Београдском маратону ове године је било веома праћено у медијима. Поједини штампани медији су у 2014. години у већој мери посвећивали пажњу положају и правима особа са менталним инвалидитетом. Писало се и о инклузивном образовању и деинституционализацији деце са сметњама у развоју, као и њиховом већем укључивању у образовни систем, о чему је и повереница за заштиту равноправности говорила у неколико интервјуа. Медији су се повремено бавили темама које се односе на запошљавање особа са инвалидитетом, покушавајући да на тај начин посредно утичу на свест оних послодаваца који, уместо да запосле особу са инвалидитетом, бирају да уплате новац у посебан фонд, у складу

са законом. У неколико дневних листова, објављена је репортажа о једном суботичком гимназијалцу са оштећеним слухом, који је током школовања доживљавао вршњачко насиље и у основној школи и у гимназији, због свог инвалидитета.

4.5. Дискриминација на основу пола/рода

Због дискриминације на основу пола/рода поднето је 58 притужби (8,4%). Већину притужби поднела су физичка лица (46), од тога су жене поднеле 33, а мушкарци 13 притужби. Више од половине притужби због дискриминације на основу пола/рода поднето је у области рада и запошљавања.

При томе, треба указати да је због дискриминације у поступку запошљавања или на послу поднето укупно 243 притужбе, односно, 36,3% од укупног броја притужби. Физичка лица поднела су 168 притужби, од тога 78 жене, а 90 мушкарци. Овај податак је занимљив јер указује на положај жена на тржишту рада и на послу, посебно ако се има у виду да се жене као подносиоце притужби јављају ређе него мушкарци (39,1%).

Поред области запошљавања и радних односа, 18,9% притужби због дискриминације на основу пола поднето је због поступака пред органима јавне власти, а 7,5% притужби на област образовања и стручног усавршавања. Број притужби због дискриминације на основу пола у области образовања и стручног усавршавања у незнатном је паду у односу на прошлгодишњих 8%, а број притужби које су поднете због дискриминације у медијима и области јавног информисања, ове године је знатно мањи. Наиме, учешће притужби које су по овом основу поднете због дискриминације на основу пола/рода у области медија и јавног информисања смањено се са 12% претходне године, на 3,7% у 2014. години.

4.5.1. Мишљења и препоруке

Препорука је дата због сексизам и предрасуда у уџбенику Криминалистике, односно против професора Правног факултета у Крагујевцу, који је аутор уџбеника из Криминалистике. Наведено је да у делу уџбеника у којем аутор пише о методици откривања, разјашњавања и доказивања кривичног дела силовања, између осталог, пише „да су у пракси ређи случајеви да жртва силовања није дала допринос настанку кривичног дела и да се њен допринос најчешће огледа у непромишљеном понашању (усамљеном кретању мрачним улицама, предграђима, ливадама у касним вечерњим сатима, путовању аутостопом), чиме је себе објективно довела у ситуацију да постане жртва кривичног дела, да женска особа неретко својим понашањем ствара, доприноси или прихвата сексуално напету ситуацију, да мотиви који жену покрећу за улазак и прихватање ситуације у којој она не жели сексуални контакт могу бити и неуротски карактер њене емотивне нестабилности и незадовољства из којег произлази снажна, па чак и грчевита жеља за емотивном и чистом блискошћу са у машти створеним, идеалним мушкарцем, пристајући лакомислено на ситуације које она оцењује као романтичне, а друга страна као сексуално наелектрисане...“.

Професор није доставио изјашњење на наводе из притужби. Приликом одлучивања у овом предмету, повереница је имала у виду да Устав РС јемчи слободу мишљења и изражавања, као и слободу научног стваралаштва, али је мишљења да се изношењем оваквих ставова жене омаловажавају, вређа њихово достојанство и заговарају и подржавају предрасуде и друштвени обрасци засновани на стереотипним улогама полова. Професору је препоручено да из уџбеника Криминалистике, чији је аутор, уклони спорне садржаје, као и да се убудуће уздржава од ширења идеја и ставова којима се вређа достојанство жена и заговарају и подржавају друштвени обрасци засновани на стереотипним улогама полова. По овој препоруци није поступљено ни након опомене, о чему је извештена јавност.

Препорука је дата на основу притужбе оца који је навео да је био у болничкој соби са сином након операције, да је отишао на кратко до куће, а да га је по повратку у болницу дежурни лекар онемогућио да буде у болничкој соби са сином, иако су у тренутку његовог напуштања болнице, у болничкој соби где је био смештен његов син, била присутна два родитеља деце која су оперисана. Очеви не могу да бораве у болничким собама са децом. Клиника је у изјашњењу навела да је дежурни лекар поступио професионално, као и да клиника обезбеђује могућност боравка уз дете родитељима, усвојитељима или старатељима без обзира на пол. Анализа Одлуке о финансијској надокнади трошкова мајки пратиља, у којој се уређују трошкови и услови боравка искључиво мајкама пратиљама пацијената, показала је да је само мајкама дозвољено да буду пратиље деци. Поред тога, утврђено је да је документом Обавештење о боравку очева на клиници као пратилаца пацијената прописано да очеви и друге особе могу бити пратиоци у ситуацијама када је мајка спречена. Повереница за заштиту равноправности утврдила је да прописивање оваквог правила представља поступање у складу са предрасудама, обичајима и другим друштвеним обрасцима понашања, која су заснована на стереотипним ставовима о улози полова, односно представља дискриминацију на основу пола. Клиници је препоручено да измени Одлуку о финансијској надокнади трошкова мајкама пратиљама, тако што ће се избацити услов који се односи на пол пратиоца, чиме ће се омогућити да оба родитеља (старатеља/усвојитеља), под једнаким условима, могу да бораве у својству пратиоца у болничким собама, као и да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, поступа у складу са антидискриминационим прописима. По овој препоруци је поступљено.

Препорука је дата због некоришћење родно осетљивог језика у општим и појединачним актима које доноси Скупштина града, након подношења притужбе од одборнице у Скупштини града због непримењивања родно диференцијалног (родно осетљивог) језика у актима које доноси Скупштина града. Због тога је Скупштини града препоручено да предузме све неопходне мере како би увела родно сензитивни језик у све опште и појединачне акте које доноси, као и да у службеној комуникацији, именице које означавају радна места, положаје и функције користи у граматичком роду који изражава пол лица које је њихов носилац. Ова препорука није спроведена у законском року, па је издата опомена и остављен је нови рок, који у моменту писања овог извештаја још није истекао.

4.5.2. Препоруке мера за остваривање равноправности

Препорука мера дата је Народној скупштини Републике Србије у вези са остваривањем родне равноправности поводом формирања новог сазива Народне скупштине Републике Србије, након парламентарних избора одржаних 16. марта 2014. године. Повереница је том приликом указала на важност постизања и очувања једнаке заступљености полова, у складу са уставном гаранцијом равноправности жена и мушкараца и развијања политике једнаких могућности.

Препорука мера дата је мандатару за састав Владе Републике Србије да обезбеди равномерну заступљеност полова. Имајући у виду да важећим прописима није утврђена квота за мање заступљени пол у највишем органу извршне власти, повереница за заштиту равноправности упутила је Александру Вучићу, мандатару за састав нове Владе, препоруку мера да обезбеди равномерну заступљеност полова приликом именовања чланова Владе. У препоруци мера је указано на неопходност да у саставу нове Владе буде већи број жена како би се обезбедило да жене у пуној мери учествују у извршној власти.

Препорука је дата председнику Владе за предузимање мера за успостављање адекватног институционалног механизма за спровођење политике родне равноправности на националном нивоу, а поводом укидања Управе за родну равноправност, у чијем мандату су били послови остваривања и унапређивања родне равноправности.

4.5.3. Предлози за оцену уставности

Предлог за оцену уставности и законитости члана 1. Правилника о допуни Правилника о регистрацији, статусу и трансферу играча Фудбалског савеза Србије („Службени лист ФСС „Фудбал“, бр. 48/2013). Одбор за хитна питања Фудбалског савеза Србије допунио је Правилник о регистрацији, статусу и трансферу играча Фудбалског савеза Србије, тако што је додат члан 79. који гласи: „Уколико је клуб из којег играчица одлази клуб женског фудбала, укупна накнада се утврђује у износу од 15% од накнаде прописане чл. 77. и чл. 78. овог Правилника“. Ова одредба је противна уставним и законским одредбама, јер су прописивањем оваквог правила, по коме се у случају преласка играчице из једног у други женски фудбалски клуб накнада коју клуб плаћа износи 15% од накнаде која је прописана за мушки фудбалски клуб, непосредно дискриминисани клубови женског фудбала у односу на клубове мушког фудбала и то на основу пола њихових играчица.

4.5.4. Упозорења и саопштења

У току 2014. године дато је упозорење поводом текстова о новим народним посланицама и дата су следећа саопштења: саопштење поводом ступања на снагу Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, саопштење поводом Међународног дана борбе против насиља над

женама, саопштење за јавност поводом укидања Управе за родну равноправност и саопштење поводом Међународног дана жена.

4.5.5. Из медија

Имајући у виду чињеницу да су у марту 2014. године одржани ванредни парламентарни избори, медији су се у том периоду знатно више бавили питањима родне равноправности и заступљености жена на страначким листама. Повереница је тим поводом често давала изјаве и објашњавала разлоге због којих је неопходно да жене учествују у органима власти на свим нивоима и у доношењу свих одлука које се тичу целокупног развоја друштва. Актуелан је био и проблем укидања Управе за родну равноправност, али за медије ово питање није било од веће важности, те су само пренели заједничко саопштење Повереника за заштиту равноправности и Заштитника грађана који су указали на неопходност постојања институционалног механизма за родну равноправност.

Трибина коју су поводом Међународног дана жена организовали Повереник за заштиту равноправности и Делегација Европске уније у Србији под називом *„Војник/војнициња, судија/суткиња... Како се мој посао зове у женском роду?“*, изазвала је велику пажњу медија и пре одржавања. Србија се у фебруару прикључила глобалној кампањи која позива на престанак насиља над женама и девојчицама под називом *„Милијарда устаје за правду“*. Приметно је да се током претходне године, у недељним и месечним магазинима, повећао број текстова који говори о женском предузетништву и о економском оснаживању жена. Такође, поједини штампани медији су током године објављивали текстове који се односе на слику жене у медијима, анализирајући узроке најчешћих родних стереотипа. Већина је сугерисала да је потребно променити начин извештавања и више родно сензибилисати јавну сферу друштвеног живота.

4.6. Дискриминација на основу чланства у политичким, синдикалним или другим организацијама

У 2014. години, поднето је 58 притужби због дискриминације на основу чланства у политичким, синдикалним и другим организацијама, што је представља знатан пораст у односу на преходну годину када је поднето само 22 притужбе по овим основима. Од овог броја, преко половине (31) поднето је због чланства у политичким странкама, 11 притужби због чланства у синдикалним организацијама, а пет притужби због чланства у другим организацијама.

Највећи број притужби због дискриминације на основу чланства у политичким, синдикалним и другим организацијама, чак 45, односило се на поступак запошљавања или на радне односе, а пет притужби је поднето због дискриминације у поступцима пред органима јавне власти.

Треба имати у виду да је у Закону о забрани дискриминације наведено и лично својство *политичко убеђење*. По овом основу примљено је 36 притужби, а поред овог основа дискриминације у 19 притужби наведено је и чланство у политичким

организацијама. Индикативно је и да је од 36 притужби због дискриминације на основу политичког убеђења, чак 33 поднето у области рада и запошљавања.

У највећем броју притужби због дискриминације на основу чланства у политичким организацијама и због политичког убеђења, подносиоци наводе да су дискриминисани приликом запошљавања јер нису у чланству политичких странака, за које сматрају да имају утицај на одлуке приликом запошљавања, посебно у органима јавне власти. Међутим, у готово свим овим притужбама изнете су тврдње које нису поткрепљене било каквим доказима. Из ових притужби произлази да веома често грађанима и грађанкама није јасна разлика између личног својства и личног идентитета, што им се закључцима о обустави поступка додатно појасни.

4.6.1. Мишљења и препоруке

Препорука је дата на основу утврђене дискриминације поводом премештања запослених из Општинске управе у пољочуварску службу због политичког убеђења. У притужби је наведено да су одређени запослени након промене власти у општини, распоређени на радна места у „пољочуварској служби“, утврђивањем нижих звања и нижег коефицијента за утврђивање плате, чиме се њихов радноправни положај погоршао у односу на радноправни положај који су раније имали. Сматрају да је одлука о њиховом распоређивању на нижа радна места донета јер су другачијих политичких уверења од председника општине и начелника Општинске управе, односно, зато што су чланови или симпатизери Демократске странке. Сагледавајући све чињенице и околности, констатовано је да начелник Општинске управе није понудио чињенице и доказе на основу којих би се могло закључити да су подносиоци притужби из објективних разлога распоређени на друга радна места, са нижим звањем и нижим коефицијентом за утврђивање плате. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је доношењем одлуке о распоређивању подносилаца притужбе, начелник Општинске управе извршио акт дискриминације према њима на основу политичког уверења, а да председник општине није прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације, с обзиром да није надлежан за доношење одлука о распоређивању запослених, утврђивању звања и коефицијената за утврђивање плата. Начелнику Општинске управе препоручено је да предузме све потребне мере у циљу отклањања последица дискриминаторног поступања према подносиоцима притужбе, те да убудуће не доноси одлуке којима се крше антидискриминаторни прописи. Ова препорука није спроведена ни након изрицања мере опомене, па је о непоступању обавештена јавност.

Мишљење да нема дискриминације дато је у вези са наводима о ускраћивању пружања банкарских услуга подносиоцу који је члан удружења које је покренуло судске поступке против банке. Подносилац притужбе сматра да му је због активности у удружењу које се бави заштитом банкарских клијената ускраћено пружање услуга, тако што је банка једнострано раскинула два уговора са њим – уговор о отварању и вођењу девизног рачуна физичких лица и уговор о сефу. Банка је у изјашњењу навела да је у оба случаја једнострано раскинула уговоре у складу са одговарајућим правилима, уз поштовање отказног рока. У току поступка је утврђено да ова банка и даље пружа услуге члановима и председнику удружења које се бави заштитом банкарских

клијената, из чега јасно произлази да банка није ставила у неједнак положај подносиоца притужбе и ускратила му пружање услуга због његовог чланства у удружењу. Самим тим, утврђено је да отказивање банкарских услуга није било узроковано чланством подносиоца притужбе у овом удружењу. Због тога је дато мишљење да банка и директорка експозитуре нису дискриминаторно поступали према подносиоцу притужбе на основу његовог личног својства - чланства у удружењу.

4.6.2. Упозорења

У току 2014. године повереница је дала упозорење поводом напада на активисте и активисткиње невладине организације „Жене у црном“ и бициклисте из меморијалне поворке ка Сребреници, који се догодио у Ваљеву.

4.7. Дискриминација на основу брачног и породичног статуса

Брачни и породични статус као основ дискриминације наведен је у 52 притужбе (7,5%) у 2014. години. Од укупног броја притужби због дискриминације по овом основу, највећи број се односи на дискриминацију у области рада и запошљавања (44), а осам притужби поднето је због дискриминације у областима социјалне заштите, приликом пружања јавних услуга и у области културе, уметност и спорта.

Број притужби због дискриминације на основу брачног и породичног статуса није битно промењен у односу на претходну годину, али је запажен пораст притужби у области рада и запошљавања. Главни узроци овог пораста су економска ситуација у земљи, као и постојећа пракса да поједини послодавци у пријавама, конкурсима и интервјуима за посао укључују питања о породичном и брачном статусу.

Притужбе због дискриминације на основу брачног и породичног статуса чешће су подносиле жене (58%) од мушкараца (42%), а овај основ дискриминације најчешће је наведен као један од основа дискриминације у притужбама због вишеструке дискриминације.

4.7.1. Мишљења и препоруке

Мишљење да нису прекршене одредбе Закона о забрани дискриминације дато је у вези са притужбом која се односила на ускраћивање учешћа у оствареној добити послодавца запосленој која је била на одсуству са рада ради неге детета. Имајући у виду чињеницу да право на учешће у оствареној добити подразумева фактички рад којим се доприноси стицању добити, као и чињеницу да право на учешће у добити остварују они који су радно ангажовани уместо запосленог на одсуству дужем од 30 дана, повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да прописана мерила у погледу учешћа у добити имају објективно и разумно оправдање, те да њиховим прописивањем агенција није прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације.

4.7.2. Препорука мера за остваривање равноправности

Препорука мера Министарству одбране за уклањање услова конкурса којим се тражи да су кандидати у браку дата је на основу сазнања да је објављен конкурс Војнообавештајне агенције Министарства одбране за пријем на рад у Изасланствима одбране Републике Србије у 2015. години. Међу посебним условима конкурса одређено је да је потребно да кандидат буде у браку, да од чланова породице обавезно са собом води супружника у иностранство, као и да су он и чланови његове уже породице здрави и способни за дужност у изасланству одбране. Повереница за заштиту равноправности констатује да прописивање посебних критеријума којима се као услов поставља да је кандидат у браку и да са собом води супружника у иностранство представља дискриминацију на основу брачног статуса. Због тога је Министарство одбране Републике Србије препоручено да усклади Одлуку о посебним критеријумима за пријем на рад у Изасланства одбране Републике Србије са антидискриминационим прописима, и то тако што ће уклонити посебне критеријуме који се односе на брачни статус кандидата и кандидаткиња, као и да убудуће води рачуна да својим одлукама, као и приликом објављивања интерних и јавних конкурса, не крши одредбе Закона о забрани дискриминације и других антидискриминационих прописа. По овој препоруци је поступљено.

4.7.3. Предлози за оцену уставности

Повереник за заштиту равноправности дао је предлог за оцену уставности и законитости чл. 4. ст. 2. Правилника о упису у Регистар пољопривредних газдинстава и обнови регистрације, као и о условима за пасиван статус пољопривредних газдинстава („Службени гласник РС“, бр. 17/2013).

4.8. Дискриминација на основу сексуалне оријентације

Због дискриминације на основу сексуалне оријентације у 2014. години поднето је укупно 18 притужби (2,6%), што је знатно мањи број у односу на претходну годину, када је било 25 притужби по овом основу. И даље недовољан број притужби због дискриминације на основу сексуалне оријентације указује да се случајеви дискриминације на основу сексуалне оријентације ретко пријављују, што је узроковано страхом ЛГБТ особа од стигматизације и виктимизације.

Највећи број притужби због дискриминације на основу сексуалне оријентације поднела су физичка лица, и то због дискриминације у области запошљавања и радних односа, као и у области јавног информисања.

4.8.1. Мишљења и препоруке

Препорука председнику Владе дата је јер је у својим изјавама за медије вређао ЛГБТ популацију. У току поступка је утврђено да је Ивица Дачић, поводом одржавања Параде поноса, говорећи о ЛГБТ особама, између осталог, изјавио: „Не треба улазити

у другу крајност и додворавати се њима. Треба ли да постанем геј да би то било проевропски. Равноправни су са осталим грађанима, али немој да ми причате да је то нормално, кад није. Ако је то нормално, зашто смо онда изузеци. Немам ја никакву мржњу према њима, само не могу да прихватим да је то нормално зато што није природно“. Повереница за заштиту равноправности утврдила је да изношење оваквих ставова представља акт дискриминације, јер вређа достојанство особа истополне сексуалне оријентације и у односу на њих ствара понижавајуће и увредљиво окружење, доприноси ширењу стереотипа и предрасуда, као и стигматизацији и нетолеранцији. По овој препоруци је поступљено, а састанак Ивице Дачића и представница организације одржан је у просторијама Повереника за заштиту равноправности, уз присуство и подршку поверенице.

Препорука је дата јер је угоститељски објект одбио да изда локал за организовање журке намењене ЛГБТ особама. Директорка привредног друштва одбила је да им пружи услугу и изнајми локал када је сазнала да желе да организују журку за ЛГБТ особе и том приликом им рекла да не жели да се њен локал промовише „*на такав начин*“. Повереница за заштиту равноправности донела је мишљење да је ово привредно друштво извршило акт дискриминације на основу сексуалне оријентације, јер није пружио услугу и издао локал активисткињама организације, за организовање журке намењене ЛГБТ особама. Уз мишљење су издате и одговарајуће препоруке, па је привредном друштву и директорки препоручено да упуте писано извињење активисткињама, да приликом обављања послова у оквиру своје делатности обезбеде пружање услуга ЛГБТ особама, као и да убудуће у оквиру обављања послова из своје делатности, не крше одредбе Закона о забрани дискриминације. По препоруци је поступљено.

Објављивање текста којим се вређа достојанство особа хомосексуалне оријентације био је разлог за подношење притужбе . Текст „Само да ово зло не стигне и код нас“, који је објављен у једном дневном листу са националним тиражом односио се на фотографије које су на интернету објавила двојица Канађана, након што су постали родитељи, уз помоћ сурогат мајке. На фотографијама је пар мушкараца који грли новорођеног дечака. У тексту су објављене три фотографије пара са бебом, док је на врху тексту црвеним словима издвојен коментар „*Да ли ово чека и Србију!*“, „*Свет 'слави' геј пар са бебом*“. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да су насловом текста „*Само да ово зло не стигне код нас*“, као и поднасловом текста „*Сачувај боже и далеко било!*“, изражене идеје и ставови који су узнемирујући и понижавајући и којима се вређа достојанство особа другачије сексуалне оријентације од хетеросексуалне. Због тога је овом дневном листу препоручено да позове на састанак представнике и представнице организације која је поднела притужбу како би непосредно сазнали са каквим се проблемима ЛГБТ особе суочавају у свакодневном животу и како је на њих утицао текст ове садржине, као и да убудуће не објављује прилоге којима се вређа достојанство ЛГБТ популације и подржавају предрасуде према маргинализованим друштвеним групама, те да својим прилозима доприноси измени образаца, обичаја и праксе који условљавају стереотипе, предрасуде и дискриминацију у односу на ЛГБТ особе. Ова препорука није спроведена у законском року, па је издата опомена и остављен је нови рок, који у моменту писања овог извештаја још није истекао.

Позориште је ускратило давање прес материјала уредништву геј магазина поводом премијере једне представе, а Повереница за заштиту равноправности утврдила је да је оваквим поступањем, позориште ставило у неједнак положај геј магазин у односу на друге медије. Због тога је дато мишљење да је позориште прекршило одредбе Закона о забрани дискриминације, а позоришту је препоручено да упуту писано извињење геј магазину, као и да убудуће води рачуна да приликом предузимања мера из своје надлежности поштује начело једнакости и забране дискриминације, односно, да се суздржи од неоправданог прављења разлике или неједнаког поступања и пропуштања (искључивања, ограничавања или давања првенства), у односу на лица или групе лица, које се заснива на неком личном својству. По овој препоруци је поступљено.

4.8.2. Саопштења

У току 2014. године издата су следећа саопштења: саопштење поводом напада на немачког држављанина, саопштење поводом претњи активистима и активисткињама ГСА, саопштење поводом Параде поноса, саопштење поводом Међународног дана борбе против хомофобије и трансфобије и саопштење поводом Међународног дана поноса.

4.8.3. Из медија

С обзиром да је Парада поноса требало да буде одржана у мају, али је због поплава одложена за септембар, може се рећи да се о положају ЛГБТ особа говорило и писало током целе године. Учешће поверенице за заштиту равноправности на конференцијама, трибинама и округлим столовима који се тичу положаја ове мањинске популације, налазило је простора у медијима. Повереница за заштиту равноправности учествовала је на конференцијама и догађајима који су претходили Паради поноса, тако да су сви медији преносили њене изјаве и оцене да проблем са којим се суочавају ЛГБТ особе није само њихов, већ целог друштва, јер сведочи о нетолеранцији, хомофобији, незнању и предрасудама. Такође, медији су пренели реакцију поверенице на напад на немачког ЛГБТ активисту, учесника конференције о правима ЛГБТ особа која је организована уочи Параде поноса. Велику пажњу медија привукло је мишљење којим је утврђено да је бивши премијер Ивица Дачић, у обраћању медијима поводом Параде поноса 2013. године, извршио акт дискриминације ЛГБТ особа, изношењем ставова којима се вређа достојанство припадника ЛГБТ популације и доприноси ширењу предрасуда, нетолеранције и нетрпељивости. Имајући у виду да му је упућена препорука да се извини, медији су били заинтересовани да сазнају да ли ће и када то учинити. Прича о дискриминаторним уџбеницима у Србији поново је актуелизована након неколико трибина о квалитету уџбеника које су организовале поједине невладине организације, подсећајући на препоруку о уклањању дискриминаторних садржаја из уџбеника, коју је још 2011. године повереница упутила Министарству просвете, Националном просветном савету и Заводу за унапређење васпитања и образовања. Иницирани доношењем Закона о истополним заједницама у Хрватској, новинари су се током 2014. године бавили овом темом, али на неутралан начин, за разлику од сличних текстова који су објављивани претходних година, као и са

приметном тежњом да се теми приступи аналитично и свеобухватно. Вишедневну полемику у медијима изазвала је победа трансродне особе на Песми Евровизије, након чега су уследили бројни коментари јавних личности који су се кретали од толерантних, преко увредљивих, до хомофобичних.

4.9. Вишеструка дискриминација

Вишеструка дискриминација је тежак облик дискриминације јер су негативне последице које изазива много веће. Вишеструка дискриминација постоји када је лице дискриминисано на основу више личних својстава, какав је, на пример, случај дискриминације Ромкиње са инвалидитетом, која је дискриминисана на основу пола, националне припадности и инвалидитета.

У току 2014. године поднето је 120 притужби у којима је наведено више личних својстава. Од притужби у којима је наведено више личних својстава, у највећем броју назначено је старосно доба (46), затим брачни и породични статус (42), национална припадност (38), чланство у политичким, синдикалним и другим организацијама (35), верска или политичка убеђења (32) и пол (23).

Треба имати у виду да овај број притужби не значи да се у свим овим случајевима заиста радило о вишеструкој дискриминацији, с обзиром да се често дешава да подносиоци притужби наведу по неколико личних својстава, посебно у ситуацијама када нису сигурни које њихово лично својство било основ дискриминације.

Пракса Повереника показује да је вишеструка дискриминација најприсутнија у односу на жене, због њиховог пола и брачног и породичног статуса, и то у поступку запошљавања или на радном месту.

4.9.1. Мишљења и препоруке

Препорука је дата банци која је постављала недозвољена питања у онлајн формулару за запослење, обзиром да се поједина питања у овом формулару односе на осетљиве податке и лична својства кандидата који конкуришу за посао. У поступку је утврђено да постављање ових питања у формулару за запослење представља повреду императивних прописа о забрани дискриминације и да лична својства лица која подносе пријаву за запослење овом послодавцу никако не представљају стварни и одлучујући услов за обављање посла, имајући у виду природу и особеност посла и делатност коју обавља ово привредно друштво. Утврђено је, такође, да је банка након достављања изјашњења на притужбу, уклонила из формулара за запослење спорна питања која су била предмет ове притужбе. Повереница је дала мишљење да је постављањем питања у формулару за запослење на интернет презентацији банке, у којем се од кандидата који конкуришу за посао захтева да се изјасне о подацима који се тичу њихових личних својстава, и то: а) име оца б) брачно стање и ц) деца, банка извршила акт дискриминације у области запошљавања и рада на основу пола, брачног и породичног статуса. Имајући у виду да су наведена питања уклоњена из формулара за запослење током поступка, банци је препоручено да убудуће, приликом оглашавања

радних места и разговора са лицима која конкуришу за посао, не понавља акт дискриминације постављањем недопуштених питања која се тучу њихових личних својстава, супротно законским прописима који забрањују дискриминацију. По овој препоруци је поступљено.

Препорука је дата поводом емитовања видео спота „Здраво, ја сам Аца“, у којем је повређено достојанство жена са инвалидитетом и здравственим проблемима. У споту дечак изговара реченицу „Од како је мама болесна, она не може да нас чува, зато живим у Дечијем селу“, док је у позадини приказана жена корисница инвалидских колица. Након обраћања организације која се бави положајем особа са инвалидитетом, хуманитарна фондација изменила је спот, тако што је склоњена слика кориснице инвалидских колица. Након тога, притужбу је поднела и организација која се бави спречавањем насиља над женама у којој је навела да се и у измењеној верзији спота „Здраво, ја сам Аца“ и даље дискриминишу жене и особе са здравственим проблемима. С друге стране, хуманитарна фондација навела је да је кампања спроведена како би се упутио апел за подршку деци смештеној у хранитељске породице без навођења злостављања и занемаривања као доминантних разлога за издвајање деце из породица и да намера није било да се било ко дискриминише. Повереница за заштиту равноправности указала је да поред упућеног апела који се односи на прикупљање новчаних средстава, овај спот шаље и поруку најширој јавности о деци која су корисници услуга фондације, те је управо из тог разлога веома важно да спот не садржи примере који могу подстицати предрасуде и стереотипе и којима се повређује достојанство одређених група лица. Због тога је донето мишљење да су креирањем и емитовањем спота прекршене одредбе Закона о забрани дискриминације, а хуманитарној фондацији је препоручено је да измени садржину видео спота, као и да убудуће, својим активностима и јавним кампањама, не крши антидискриминационе прописе. По овој препоруци је поступљено.

Препоруке су дате послодавцима који, приликом конкурисања, траже фотографију и податке о полу, деци и брачном стању. Упитник послодаваца, односно првог привредног друштва садржао је питања која се односе се на осетљиве податке и лична својства кандидата и кандидаткиња који конкуришу за посао, и то: а) пол, б) брачно стање и ц) слика. Упитник другог привредног друштва садржао је следећа питања: а) брачни статус, б) деца и ц) слика. У току ових поступака утврђено је да постављање ових питања у формуларима за запослење представља повреду императивних прописа о забрани дискриминације и да лична својства лица која подносе пријаву за запослење не представљају стварни и одлучујући услов за обављање посла, имајући у виду природу и особеност посла и делатност коју обављају привредна друштва против којих су поднете притужбе. Оба привредна друштва су уклонили спорна питања из формулара, након достављања захтева за изјашњење. По овим препорукама је поступљено.

Мишљење да нема кршења одредби Закона о забрани дискриминације дато је у вези са постављањем непримерених питања на разговору за посао. Подносиатеља притужбе навела је да су јој током разговора за посао, чланице конкурсне комисије постављале питања која се односе на планирање породице, њен брачни статус и питале је да ли је тренутно трудна. Сматра да није изабрана због одбијања да одговори на постављена питања. Оцењено је да су чланице конкурсне комисије

понудиле довољно чињеница и доказа у прилог својим тврдњама да незапошљавање подносиоце притужбе није у вези са њеним личним својствима, те да су постојали оправдани разлози због којих није изабрана на конкурс. Због тога је повереница за заштиту равноправности дала мишљење да чланице конкурсне комисије нису прекршиле одредбе Закона о забрани дискриминације.

4.9.2. Предлози за оцену уставности

Предлог за оцену уставности и законитости члана 85. ст. 2. и 3. Закона о парничном поступку („Сл. гласник РС“, бр. 72/11, 49/13-одлука УС, 74/13-одлука УС и 55/2014)

Законом о изменама и допунама Закона о парничном поступку („Сл. гласник РС“, бр. 55/14) допуњене су одредбе члана 85. Закона о парничном поступку, тако што су у члану 85. додати ст. 2. и 3. који гласе: *Пуномоћник физичког лица може бити адвокат, крвни сродник у правој линији, брат, сестра или брачни друг, као и представник службе правне помоћи јединице локалне самоуправе који је дипломирани правник са положеним правосудним испитом. Пуномоћник запосленог у спору из радног односа може бити и представник синдиката чији је запослени члан, под условом да је дипломирани правник са положеним правосудним испитом.* Анализа нових прописа којима је регулисано ко може бити пуномоћник физичких лица која се јављају као странке у парничном поступку, показује да су они супротна уставном начелу забране дискриминације, садржаном у члану 21. Устава РС, јер је њима битно ограничена могућност странке да слободно изабере пуномоћника, чиме је нарушено начело једнакости у остваривању права на приступ суду, које је једна од основних компоненти права на правично суђење, гарантованог чланом 32. Устава Републике Србије и чл. 6. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, као и право на једнаку заштиту права пред судовима и другим државним органима, зајемчено чланом 36. став 1. Устава РС. У предлогу је указано да је приликом пројектовања законских решења која задиру у право на приступ суду, неопходно имати у виду да ово право представља један од кључних елемената права на правично суђење, будући да остала процесна права, која у својој укупности чине право на правично суђење, могу бити остварена тек кад правни субјекти приступе суду и затраже судску заштиту. Очигледно је, наиме, да су новим прописима о пуномоћницима физичких лица – странака у парничном поступку, којима је регулисано да ове странке може заступати адвокат, крвни сродник у правој линији, брат, сестра или „брачни друг“, као и представник службе правне помоћи јединице локалне самоуправе, који мора бити дипломирани правник са положеним правосудним испитом у погледу могућности да буду заступана, у неједнак положај стављена лица која нису у стању, из било којег разлога, да процесне радње у поступку предузимају лично, а немају финансијских средстава да плате адвоката или живе у местима у којима није успостављена служба правне помоћи (опште је познато да у многим општинама такве службе не постоје или немају правнике са положеним правосудним испитом), или немају крвне сроднике у правој линији, односно браћу, сестре или „брачне другове“ или их имају али они не желе да их заступају или су за саму странку неприхватљиви као заступници. Круг лица која могу бити именована за пуномоћнике одређен је арбитрарно и израз је законског

волунтаризма. На пример, правило којим је прописано да пуномоћник физичког лица може бити „брачни друг“, само по себи је супротно принципу забране дискриминације гарантованом чланом 21. Устава, јер лицима која су склопила ванбрачну заједницу онемогућено је да их заступа њихов ванбрачни партнер, чиме су ове особе дискриминисане у односу на оне које су склопиле брачну заједницу, на основу свог брачног статуса. У предлогу је указано да су наведена ограничења, која странке којима је потребан пуномоћник стављају у неједнак положај, супротна принципу забране дискриминације јер не постоје објективни и оправдани разлози којима се оно може оправдати, ни с аспекта циља, ни с аспекта последица која изазива. Предлог за оцену уставности и законитости је одбијен.

4.10. Дискриминација на основу других личних својстава

Поред личних својстава која су појединачно представљена у овом извештају, у 2014. години поднето је 49 притужби због дискриминације по другим основама. За сваки од ових основа, број поднетих притужби је испод 2% од укупног броја притужби. Поднето је седам притужби због дискриминације на основу држављанства, шест на основу изгледа, три због осуђиваности, једна због боје коже и једна због дискриминације на основу предака. Поред тога, у 31 притужби, као основ дискриминације, наведено је неко лично својство које није у закону експлицитно прописано.

4.10.1. Мишљења и препоруке

Препорука је дата поводом давања неоправданих повластица на основу седишта оснивача правног лица јер је привредно друштво поднело је притужбу против удружења које се бави књижевством, због одлуке Управног одбора овог удружења, којом је прописано да приликом излагања на сајму школских књига у 2014. години, све фирме чији је оснивач искључиво домаће физичко или правно лице остварују право на попуст од 40%, док остали чланови удружења имају попуст од 10%. У току поступка утврђено је да су прописивањем оваквих услова стављени у неједнак положај чланови удружења чији је оснивач страног физичког или правног лица, у односу на чланове удружења чији је оснивач домаће физичког или правног лица, по питању цене закупа штанда за излагање на сајму школских књига, а да за овакво поступање нису постојали објективни и оправдани разлози те да је ово удружење, доношењем наведене одлуке, прекршило одредбе Закона о забрани дискриминације. Због тога је удружењу препоручено да уклони из одлуке услов којим је повређено начело једнакости појединих чланова удружења. По овој препоруци је поступљено.

Право на новчану накнаду за прворођено дете остварује мајка која има пребивалиште на територији града више од шест месеци је дискриминаторна одлука донета на основу притужбе подносиоце која је поднела захтев Градској управи за остваривање права на новчану накнаду за прворођено дете. Међутим, њен захтев је одбијен са образложењем да не испуњава све услове за остваривање права на новчану накнаду јер нема пребивалиште на територији града шест месеци пре рођења детета. Сматра да је на овај начин њена породица доведена у неравноправан

положај у односу на друге породице са прворођеним дететом. Одлуком о финансијској подршци породици са децом прописано је да право на новчану накнаду за прворођено дете остварује мајка која има пребивалиште на територији града више од шест месеци пре рођења детета и која је остварила право на родитељски додатак. Право на новчану накнаду за прворођено дете може да оствари и отац детета, под условом да мајка детета није жива, да је на издржавању казне затвора или је лишена родитељског права у корист оца. Имајући у виду да је Градска управа, у конкретном случају, поступила у свему складу са Одлуком о финансијској подршци породици са децом, коју је дужна да поштује, као и да сама Градска управа није доносилац овог акта, већ да је доносилац Скупштина града, дато је мишљење да непризнавањем права подносиоци притужбе на новчану накнаду за прворођено дете Градска управа, против које је поднета притужба, није прекршила Закон о забрани дискриминације. Поводом притужбе због дискриминације, извршена је анализа услова прописаних Одлуком о финансијској подршци породици са децом коју је донела Скупштина града, на основу које је утврђено да услов за остваривање права на новчану накнаду за прворођено дете који се односи искључиво на пребивалиште мајке, нема објективно и разумно оправдање, јер прописивање овог услова, без узимања у обзир пребивалишта оца детета и самог детета, није оправдан ни с аспекта сврхе, ни с аспекта последица које производи. Због тога је Скупштини града упућена је одговарајућа препорука. По овој препоруци је поступљено.

Препорука у вези са чињеницом да се право на родитељски додатак не признаје се за усвојено дете дата је јер је у току поступка је утврђено да је подносиоци притужбе поднела захтев за родитељски додатак и захтев за једнократну новчану помоћ за прворођено дете, а да јој надлежни орган није признао право на родитељски додатак, јер према инструкцији Министарства рада и социјалне политике усвојитељ детета не може за усвојено дете остварити ово право, имајући у виду природу права на родитељски додатак. Анализа услова који су Законом о финансијској подршци породици са децом прописани за остваривање права на родитељски додатак показала је да је родитељски додатак мера пронаталне политике, чији је циљ подстицање рађања, да ова мера нема социјални карактер и да није усмерена према материјално угроженим слојевима становништва. Такође, како закон прописује да износ родитељског додатка расте са редом рођења детета, то је очигледно да је родитељски додатак усмерен на подстицај рађања, а не на покривање повећаних трошкова због новорођеног детета. Иако су у погледу права на родитељски додатак и права на једнократну новчану помоћ за прворођено дете усвојитељи детета стављени у неједнак положај у односу на родитеље који имају биолошку децу, ово разликовање је објективно оправдано, имајући у виду сврху родитељског додатка и једнократне новчане помоћи за прворођено дете, прописану законом и актом јединице локалне самоуправе. Због тога је дато мишљење да непризнавањем права на родитељски додатак и права на једнократну новчану помоћ за прворођено усвојено дете подносиоци притужбе, Управа за дечију, примарну и социјалну здравствену заштиту није прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације.

4.10.2. Прекршајне пријаве

У току 2014. године поднета је прекршајна пријава због дискриминације кандидата/киња који су завршили приватне правне факултете, а због огласа једне адвокатске канцеларије која је тражила да кандидат има завршен државни факултет. Таквим поступањем извршен је прекршај кажњив по чл. 51. ст. 1. у вези са чл. 16. ст. 1. и чл. 19. ст. 3. Закона о забрани дискриминације.

4.10.3. Препоруке мера за остваривање равноправности

Препорука мера дата је директору школе да преиспита дискриминаторну одлуку којом је забранио ученику да присуствује прослави матуре у школи због његовог статуса ванредног ученика. Ова препорука је спроведена.

Препорука Скупштини града Пожаревца за отклањање дискриминације садржане у Одлуци о финансијској подршци породици са децом, а на основу притужбе мајке новорођеног детета која није успела да оствари право на једнократну новчану надокнаду за прворођено дете јер није имала пребивалиште на територији града Пожаревца дуже од шест месеци до дана рођења детета, иако јој је супруг рођен и живи у Пожаревцу, а њиховом заједничком детету пријављено је пребивалиште у овом граду.

4.11. Исходи поступака

Иако се број грађана који се обраћају Поверенику повећава, што је резултат веће видљивости институције, отварања Регионалне канцеларије у Новом Пазару, многих активности које је повереница за заштиту равноправности заједно са запосленима предузела, још увек има доста случајева обраћања грађана поводом догађаја, понашања и аката који не представљају дискриминацију. Када нема повреде права из антидискриминационих прописа, због недостатка личног својства или због непостојања узрочно-последичне везе између личног својства и учињеног акта долази до обустављања поступака по притужбама које су упућене Поверенику. У оваквим случајевима, подносилац притужбе се обавештава о разлозима због којих се даље не поступа по притужби, али му се истовремено пружају информације о томе коме се може обратити и на који начин може заштити своја права.

У току 2014. године Повереник за заштиту равноправности поступао је у 884 предмета. У поређењу са претходном годином, примљено је нешто мање притужби – 666, што је разумљиво када се има у виду чињеница да је у 2013. години једна невладина организација поднела 64 притужбе након спроведеног ситуационог тестирања дискриминације. С друге стране, број препорука мера за остваривање равноправности битно се повећао, са 24 у 2013. години на 198 препорука мера у 2014. години. Од 666 притужби које је Повереник примио у току 2014. године, у 109 случајева донето је мишљење, у 66 случајева утврђена је дискриминација, па су уз мишљење издате и одговарајуће препоруке, док је 43 случаја донето мишљење да није било дискриминације. Мишљења и препоруке Повереника у којима је утврђена

дискриминација, као и поједина мишљења у којима није утврђена дискриминација, представљени су у деловима извештаја који се односе на поједине основе дискриминације.

Као што је раније наведено, Законом о забрани дискриминације прописано је да Повереник за заштиту равноправности не поступа по притужби када је по истој ствари покренут поступак пред судом или је поступак пред судом правноснажно окончан; када је очигледно да нема дискриминације на коју подносилац притужбе указује; када у истој ствари већ поступао, а нису поднети нови докази и када је због протекла времена од учињене повреде права немогуће постићи сврху поступања.

Притужбе су одбачене у 193 случајева, од тога 33 због ненадлежности Повереника за заштиту равноправности, а 160 због непотпуности притужбе и других разлога које онемогућавају поступање по притужби. Притужбе које су одбачене због ненадлежности Повереника, односиле су се на повреде права чије је испитивање и утврђивање у надлежности других државних органа (нпр. инспекције рада или других инспекција), а у неким притужбама је од Повереника тражено да изврши „ревизију“ правоснажних судских одлука. У овим случајевима се подносиоци притужбе обавештавају о разлозима за одбацивање притужбе, а дају им се и информације о томе који је орган надлежан да решава случај који је у притужби описан. Што се тиче одбацивања притужби због непотпуности, најчешће подносиоци притужбе не назначе све неопходне податке да би по притужби могло да се поступа (нпр. против кога подносе притужбу) или не доставе доказе, односно, не допуне документацију у остављеном року. Сваки подносилац притужбе која није потпуна, обавештава се о разлозима због којих је притужба непотпуна, као и о томе које податке је неопходно да достави, односно, шта треба да приложи уз притужбу, уз остављање рока од 15 дана за допуну притужбе. Уколико у остављеном року подносилац не отклони недостатке, Повереник притужбу одбацује.

Поступак по притужби је обустављен у 288 случајева, од тога у 231 јер је из самих притужби било очигледно да нема повреде права на коју подносилац притужбе указује, у 38 случаја због покренутог или окончаног судског поступка у истој ствари, у четири случаја када због протекла времена није било могуће постићи сврху поступања, у шест случајева јер је по притужби већ поступано, а нису понуђени нови докази, а девет поступка је окончано обуставом јер су притужбе повучене.

4.12. Судски поступци

Имајући у виду овлашћења Повереника за заштиту равноправности која се односе на покретање судских поступака (парнице за заштиту од дискриминације, прекршајни и кривични поступци), представимо детаљније ова овлашћења Повереника, ток појединих поступака и исходе судских поступака који су покренути ранијих година.

Као што је већ напоменуто, једно од значајних овлашћења Повереника за заштиту равноправности јесте овлашћење да покреће парнице за заштиту од дискриминације. Поверенику је, сходно одредбама Закона о забрани дискриминације призната активна процесна легитимација у свим парницама за заштиту од дискриминације, без обзира на

то о каквом је облику и случају дискриминације реч и да ли је жртва дискриминације појединац или група лица. Повереник може тужбом покренути антидискриминациону парницу поводом конкретног акта дискриминације ако је поводом тог акта поднета притужба дискриминисаног лица, односно, другог овлашћеног лица. Повереник није овлашћен да самоиницијативно, по службеној дужности спроводи поступак и утврђује дискриминацију, већ то може чинити само ако му буде упућена притужба. Међутим, које ће случајеве дискриминације изнети пред суд, тј. поводом којих аката дискриминације ће затражити судску заштиту, одлучује сам повереник, имајући у виду чињеницу да циљ и смисао парнице које покреће превазилази значај који оне имају са аспекта заштите права самих дискриминисаних лица, односно групе лица. Реч је, наиме, о тзв. стратешким парницама, парницама које Повереник покреће и води у општем (јавном) интересу. Повереник за заштиту равноправности је до сада поднео 13 тужби ради заштите од дискриминације. Од овог броја, седам тужби је поднето због дискриминације на основу припадности ромској националној мањини), три због дискриминације на основу пола, једну тужбу због дискриминације на основу инвалидитета и две тужбе због дискриминације по више основа.

Од укупно 13 парница за заштиту од дискриминације, пет је окончано у корист Повереника за заштиту равноправности, тако што је суд у целости усвојио тужбене захтеве које је Повереник истицао у овим случајевима. У већини тужбених захтева, а у зависности од облика и случајева дискриминације, као и начина на који је дискриминација извршена, поред захтева за утврђење да је тужени дискриминаторно поступао, Повереник је од суда захтевао и да се туженом забрани даље вршење радње дискриминације и/или забрани понављање радње дискриминације. Уколико је у конкретном случају то било могуће, Повереник је тражио од суда да туженог обавезе на извршење радње којом би уклонио последице дискриминаторног поступања, као и на објављивање пресуде у неком од дневних листова са националним тиражом. У два случаја, Повереник за заштиту равноправности је повукао тужбу, с обзиром да је тужени у једном случају укинуо спорну одлуку, а у другом случају изменио правилник који је био повод за тужбу. Само један поступак је правоснажно окончан одбијањем тужбеног захтева Повереника за заштиту равноправности. Овај предмет је тренутно пред Врховним касационим судом, ради одлучивања по ревизији Повереника за заштиту равноправности. Пет поступака још увек је у току пред Вишим судом у Београду.

У 2014. години Повереник за заштиту равноправности поднео је две тужбе за заштиту од дискриминације, које су представљене у делу извештаја који се односи на дискриминацију на основу националне припадности, с обзиром да су обе тужбе поднете због дискриминације припадника ромске националне мањине.

Потребно је указати на неке околности и проблеме у вези са поступцима који су се водили у 2014. години. Наиме, најпре је изменама и допунама Закона о уређењу судова („Сл. гласник РС“, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 – др. закон, 78/2011 – др. закон, 101/2011 и 101/2013), који је почео да се примењује од 1. јануара 2014. године, стварна надлежност за одлучивање о споровима за заштиту од дискриминације са основних судова прешла у надлежног виших судова. Поред тога, рад комплетног правосуђа блокиран је ступањем у штрајк адвоката из целе земље у септембру 2014. године, због неиспуњавања њихових захтева за умањење паушалног

пореза и измене више закона, пре свега Закона о јавном бележништву („Сл. гласник РС“, бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014 и 6/2015). Последица ове ситуације била је да у парницама које је Повереник покренуо у 2013. години, а које нису окончане, као и поступцима који су покренути у 2014. години, није било одржаних рочишта током 2014. године, иако је одредбом члана 41. став 3. Закона о забрани дискриминације прописано да је поступак за заштиту од дискриминације хитан.

Што се тиче самог тока поступака у антидискриминационим парницама Повереника, представимо три одлуке из 2014. године, решење Врховног касационог суда и две пресуде Апелационог суда у Београду, донете у поступцима одлучивања по жалбама и ревизији Повереника за заштиту равноправности.

- Повереник за заштиту равноправности поднео је тужбу против ресторана брзе хране у 2011. години, јер радник обезбеђења није дозволио деци ромске националности да уђу у ресторан са женом која је хтела да им купи храну у ресторану. Првостепени суд је решењем одбацио тужбу, уз образложење да Повереник није имао сагласност лица у односу на која се тврди да је извршена радња непосредне дискриминације. Виши суд у Смедереву одбио је жалбу Повереника и потврдио првостепену одлуку. Одлучујући по ревизији Повереника за заштиту равноправности, Врховни касациони суд је у септембру 2014. године укинуо решење Вишег суда у Смедереву и решење Првог основног суда у Београду, те предмет вратио на поновни поступак и одлучивање. Ова одлука Врховног касационог суда веома је значајна јер је суд заузео став да Поверенику није била потребна писана сагласност за подношење тужбе, с обзиром да је у конкретном случају тужбу поднео ради утврђења дискриминације коју је извршио тужени према групи лица – деци ромске националности. Врховни касациони суд је указао да тужба Повереника није усмерена на утврђење дискриминације према одређеном лицу, у ком случају би Поверенику била неопходна писана сагласност за подношење тужбе, већ на утврђивање дискриминације према групи лица.
- Пресудом из фебруара 2014. године, Апелациони суд у Београду преиначио је пресуду Првог основног суда у Београду, тако што је у целости усвојио тужбени захтев Повереника за заштиту равноправности, у парници због дискриминације на основу пола, против ланца пицерија који запошљава искључиво жене. После појаве огласа на продајним местима *„Желите ли да постанете део нашег тима? Потребне девојке за рад на шалтеру“*, добровољни испитивачи дискриминације пријавили су се на оглас за посао и разговарали са запосленима или са особама које су се представиле као надлежне за разговор о запошљавању. Разговори су обављени на три продајна места у Београду и на сва три места добровољни испитивач дискриминације обавештен је да не може да се запосли јер је политика фирме да запошљава само жене, док је добровољној испитивачици дискриминације посао понуђен. Пресудом Апелационог суда утврђено је да је ово привредно друштво објављивањем огласа за посао *„Желите ли да постанете део нашег*

тима? Потребне девојке за рад на шалтеру“ извршило непосредну дискриминацију на основу пола у области рада, туженом је забрањено да убудуће, на било који начин у оквиру обављања своје делатности понавља акт дискриминације при оглашавању радних места и приликом заснивања радног односа, на основу пола или било ког другог личног својства и наложено му је да објави пресуду у једном дневном листу са националним тиражом. Тужени је изјавио ревизију против пресуде Апелационог суда у Београду и предмет је пред Врховним касационим судом.

- У септембру 2014. године правоснажно је окончан поступак по тужби коју је Повереник за заштиту равноправности поднео 2012. године против једне банке због премештаја запослене жене на ниже радно место по повратку са породичног одсуства и одсуства са рада ради неге трећег детета. Првостепени суд је одбио тужбени захтев Повереника којим је тражено да суд утврди да је банка премештањем запослене на ниже радно место, одмах након повратка са породичног одсуства и одсуства са рада ради неге трећег детета, извршила акт дискриминације на основу пола, да суд наложи банци да запослену врати на радно место на којем се налазила пре одласка на породично одсуство, као и да банка објави пресуду у једном дневном листу са националним тиражом. Апелациони суд у Београду одбио је као неосновану жалбу Повереника у септембру 2014. године и потврдио пресуду првостепеног суда. Повереник за заштиту равноправности је изјавио ревизију против другостепене одлуке и предмет је пред Врховном касационим судом, ради одлучивања по ревизији.

5. САРАДЊА ПОВЕРЕНИКА

Повереница за заштиту равноправности, заједно са запосленима у стручној служби и у 2014. години интензивно је радила на промовисању принципа равноправности и недискриминације, између осталог и кроз учешће на различитим предавањима и презентацијама, организовањем промотивних скупова, учешћем на конференцијама, стручним скуповима и округлим столовима. Захваљујући овим активностима, успостављена је и продубљена сарадња са другим државним органима, организацијама цивилног друштва, међународним организацијама и медијима. Посебно добру сарадњу Повереник за заштиту равноправности остварује са другим независним државним органима, као и са организацијама цивилног друштва које се баве заштитом права мањинских група.

Повереница је током године одржала више радних састанака са представницима органа јавне власти. С обзиром да је досадашња пракса Повереника показала да се одређени број поднетих притужби односи на дискриминаторне акте органа локалне самоуправе, осим отварања прве регионалне канцеларије Повереника у Новом

Пазару, спроведене су многобројне активности намењене представницима локалних самоуправа. Те активности укључују антидискриминационе обуке за општинске функционере и запослене у локалним самоуправама, али и за локалне невладине организације, омладинска удружења, локалне медије и редакције на мањинским језицима.

Након избора за националне савете националних мањина који су одржани у октобру 2014. године, Повереник је организовао округли сто са представницима свих националних савета националних мањина. Прво окупљање након избора нових савета, била је јединствена прилика за успостављање сарадње, уз охрабривање представника националних савета да буду активнији у домену превенције и заштите од дискриминације кроз заједничке активности са Повереником. На потребу ове врсте сарадње указује и константно највећи број притужби које Повереник прима због дискриминације на основу националне припадности.

Сарадња са међународним организацијама и дипломатским мисијама додатно је ојачана, а Повереник је крајем године организовао састанак са представницима међународних институција, организација и амбасада са којима сарађује на пројектима. Састанку су присуствовали шеф политичког одељења Делегације ЕУ у Србији, шеф Канцеларије Савета Европе у Србији, директор канцеларије УНИЦЕФ-а у Србији, амбасадори Норвешке и Аустралије, шефица Канцеларије UN Women у Србији, представници ОЕБС-а, УНДП-а, УСАИД-а, УНХЦР-а, амбасада Холандије, Хрватске, Велике Британије и други.

Повереник је наставио да пружа допринос у процесу приступања Републике Србије Европској унији кроз активно учешће у раду Преговарачке групе за социјалну политику и запошљавање и Преговарачке групе за правосуђе и основна права. Осим тога, Повереник активно учествује у раду Радне групе за усклађивање активности председавања Републике Србије Организацијом за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС).

Успешна сарадња са телима Европске уније и допринос Повереника за заштиту равноправности подизању нивоа свести о дискриминацији и механизмима заштите од дискриминације, препознат је и у последњем Годишњем извештају Европске комисије о напретку Србије, уз напомену да је потребно ојачати капацитете Повереника за заштиту равноправности, који још увек нема адекватне просторије за рад због чега је принуђен да већ пету годину ради са трећином од укупно предвиђеног броја запослених.

5.1. Сарадња са организацијама цивилног друштва

Пројекат *„Нека равноправност постане стварност“*, који кофинансира Краљевина Норвешка, Повереник реализује у сарадњи Савезом удружења Кућа људских права и демократије, као имплементационим партнером. Циљ пројекта је борба против дискриминације и унапређење равноправности кроз спровођење активности на локалном нивоу, у сарадњи са националним саветима националних мањина, омладинским групама и организацијама цивилног друштва које се баве младима. Уз

подршку имплементационог партнера, Повереник је организовао тренинге за чланове омладинских организација и организација које се баве младима, а које су регистроване, имају седиште или делују на подручју Севернобачког, Пчињског или Рашког управног округа. Кроз три различита модула, спроведене су обуке о антидискриминационој правној регулативи у Републици Србији, заштити од дискриминације, правима националних мањина, родној равноправности, правима ЛГБТ особа, јавном заступању права дискриминисаних група, као и о развоју локалне кампање јавног заступања права мањинских група.

Поводом Међународног дана људских права, Повереник за заштиту равноправности и Кућа људских права и демократије организовали су округли сто *„Улога националних савета националних мањина у борби против дискриминације“*.

Препознајући потребу унапређења стања у области заштите од дискриминације на основу националне припадности, Повереник је са Кућом људских права и демократије припремио две публикације посвећене заштити права националних мањина: *„Заштита равноправности: приручник за националне савете националних мањина“* и *„Водич кроз институционалну заштиту од дискриминације националних мањина - за Србију без дискриминације“*. Обе публикације су доступне у електронској форми на интернет презентацији Повереника.

Током 2014. године завршен је пројекат *„Једнаке шансе за боље могућности - јачање Рома и Ромкиња у борби против дискриминације“*, који је реализован у сарадњи са организацијама Праксис и Регионалним центром за мањине. Пројекат је био усмерен на оснаживање ромске заједнице ради препознавања дискриминаторног понашања и заштите њихових права.

У сарадњи са Регионалним центром за мањине, Повереник је започео реализацију још једног пројекта који је усмерен на унапређење равноправности ромске заједнице. Пројекат *„Превазилажење неједнакости: борба против дискриминације и злочина из мржње над Ромима и Ромкињама у Србији“* подржава Амбасада Краљевине Холандије. У току 2014. одржана су два тренинга за представнике ромске заједнице како би се упознали са механизмима заштите од дискриминације. Тренинзи су одржани у Врању и Смедеревској Паланци.

У сарадњи са Ромским женским центром Бибија одржана су два семинара у Београду за јачање капацитета ромских женских организација у оквиру пројекта *„Унапређивање знања и вештина за препознавање и реаговање на дискриминацију“*.

Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом МДРИ-С и Повереник за заштиту равноправности одржали су дводневни тренинг за судије на тему *„Пословна способност као предуслов равноправности пред законом за особе са инвалидитетом“*. Тренингу су присуствовале судије основних и виших судова, као и представници организација цивилног друштва и адвокати.

Партнери за демократске промене Србије, у сарадњи са Повереником, организовали су радионицу *„Медијација у случајевима дискриминације“*, у Врњачкој Бањи. Скуп је био прилика за окупљање медијатора и медијаторки посебно обучених за поступање у случајевима дискриминације и њихово повезивање. Део радионице био је посвећен

промоцији медијације у локалним срединама, посебно у оним са највећим бројем маргинализованих група и најмањим бројем притужби упућених Поверенику за заштиту равноправности.

Мандат и активности Повереника за заштиту равноправности представљени су на семинару *„Заступање жена пред независним институцијама“*, организованом у сарадњи са удружењем жена Фемина из Смедеревске Паланке. Повереница је подржала Академију женског лидерства и иницијативу 50 организација цивилног друштва и 68 појединки и појединаца из читаве Србије, која је упућена Влади Републике Србије о побољшању институционалног оквира родне равноправност.

Паради поноса, која је након три године безуспешних покушаја, одржана у септембру 2014. године, прикључила се повереница са групом запослених. Иза успешну сарадњу и посебан допринос унапређењу положаја ЛГБТ особа у 2014. години, повереници за заштиту равноправности Невени Петрушић уручена је захвалница организације Лабрис, као и признање Асоцијације Дуга у знак захвалности за подршку коју континуирано пружа овој организацији.

5.2. Сарадња са органима јавне власти

5.2.1. Сарадња са Народном скупштином Републике Србије

Редован годишњи извештај Повереника за заштиту равноправности за 2013. годину представљен је Одбору за људска и мањинска права и равноправност полова Народне скупштине у мају 2014. године. Током дискусије, чланови и чланице одбора оценили су да је годишњи извештај Повереника свеобухватан и да подаци указују на потребу сталне едукације из области антидискриминационих прописа. Додатно интересовање је показано за могућности унапређења положаја припадника националних мањина, као и за препоруке мера које је дао Повереник за заштиту равноправности.

Годишњи извештај Повереника представљен је Народној скупштини у јуну 2014. године. Закључком Народне скупштине поводом представљања извештаја, констатовано је да је и поред унапређења законодавног оквира и активности које у складу са својим надлежностима предузима Повереник, дискриминација и даље веома раширена појава. Народна скупштина позвала је Владу РС и надлежне државне органе да предузму неопходне мере у циљу што потпуније реализације препорука Повереника, а нарочито оних које се односе на вишеструку дискриминацију. Посебно су поздрављене започете активности на формирању регионалних канцеларија Повереника и истакнута је потреба за интензивирањем тих активности у наредном периоду, што подразумева подизање просторних капацитета за рад Повереника. О потреби адекватног простора за рад обавештена је и председница Народне скупштине, Маја Гојковић.

У организацији USAID пројекта *„Јачање правосуђа и капацитета Скупштине Србије“*, у јулу је одржан семинар за нове народне посланике, на коме је представљено пет независних тела: Повереник за заштиту равноправности, Заштитник грађана, Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података личности, Државна

ревизорска институција и Агенција за борбу против корупције. У септембру 2014. године, повереница је учествовала на заједничкој седници Одбора за људска и мањинска права и равноправност полова и Одбора за европске интеграције скупштине Србије. Седници су присуствовали бројни представници ЛГБТ организација, а била је посвећена положају ове сексуалних мањина у Србији. Повереница је нагласила да проблем са којим се суочавају припадници ЛГБТ заједнице није само њихов, већ целог друштва, јер сведочи о нетолеранцији, хомофобији, незнању и предрасудама.

Представнице Стручне службе Повереника редовно су учествовале на округлим столовима и стручним скуповима посвећеним унапређењу сарадње Народне скупштине и независних државних органа. Као резултат Твининг пројекта Народне скупштине Републике Србије и Парламента Грчке, у коме су активно учествовали и запослени у стручној служби Повереника, донето је више закључака и препорука за унапређење сарадње кроз побољшање међусобне комуникације, разматрања не само редовних годишњих, већ и посебних извештаја независних државних органа, успостављање јасних процедура сарадње и разматрање и усвајање најбољих пракси из земаља ЕУ.

5.2.2. Сарадња са представницима извршне власти

Са Канцеларијом за људска и мањинска права (КЉМП) осварена је континуирана и веома конструктивна сарадња, а од 2012. године и сарадња на реализацији ЕУ пројекта *„Спровођење антидискриминаторних политика у Републици Србији – ИПА 2011“*. У оквиру двогодишњег пројекта организоване су обуке из области антидискриминације које је похађало преко 1000 државних службеника и општинских функционера, полицијских службеника, судија, тужилаца, стручних радника центара за социјални рад, представника невладиног сектора и новинара. Завршну активност пројекта била је национална кампања за промоцију равноправности и борбу против дискриминације, покренута у другој половини 2014. године. Централни део кампање, под слоганом *„Дискриминација није шала – причајмо о равноправности“* и *„Исти, различити, равноправни“*, садржао је различите ТВ спотове о дискриминацији ромске националне мањине, жена и ЛГБТ популације. Израђени су кратки анимирани едукативни филмови *„Шта је дискриминација“* и *„Како се системски борити против дискриминације у Србији“* који објашњавају надлежности и области деловања Повереника и КЉМП и упућују жртве дискриминације на коришћење механизма заштите. Поред тога, кампања је укључила израду и постављање билборда на више локација у Београду којима су обележени кључни датуми у историји борбе за унапређење људских права и толеранције.

Као наставак успешне сарадње на пројекту ИПА 2011, Канцеларија за људска и мањинска права и Повереник, у периоду 2015-2017, заједнички ће радити на реализацији твининг пројекта *„Подршка унапређењу људских права - нулта толеранција за дискриминацију“*. Партнери на пројекту су аустријски Институт за људска права Лудвиг Болцман и Канцеларија за националне мањине Републике Словеније.

У сарадњи са Заштитником грађана, у мају је одржан радни састанак са представницима извршне власти на којем су представљени налази и препоруке заједничке радне групе која је анализирала прописе од значаја за правни положај трансродних особа. Основни циљ био је да се проблеми трансродних и трансполних особа учине видљивијим и да се допринесе њиховом решавању. Састанку су присуствовали представници свих релевантних министарстава и других државних органа.

У септембру је повереница за заштиту равноправности разговарала са Срђаном Вербићем, министром просвете, науке и технолошког развоја о могућим облицима сарадње и заједничког деловања на плану едукације и подизања свести запослених у образовању и васпитању, као и спровођења препорука Повереника за заштиту равноправности.

Повереница за заштиту равноправности разговарала је са Кори Удовички, потпредседницом Владе Србије и министарком државне управе и локалне самоуправе о кључним проблемима и тешкоћама у примени антидискриминационог законодавства и о могућим облицима сарадње на плану едукације и подизања свести запослених у органима јавне управе.

На радном састанку са Александром Вулином, министром за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, повереница је указала да највише притужби односи на област рада и запошљавања, те да је због тога потребно радити на едукацији запослених. Она је нагласила да постоје тешкоће са концептом хранитељства, наводећи примере измештања деце због социоекономских разлога. Министар Вулин предложио је успостављање механизма сталне едукације запослених у социјалној заштити, као и организовање састанка са директором Инспектората за рад, на коме би био договорен програм обуке за инспекторе рада. У складу са постигнутим договором са министром Вулином, повереница се састала са Бојаном Јоцићем, директором Инспектората за рад и разговарала о могућностима сарадње и заједничког деловања на сузбијању дискриминације и унапређењу равноправности у области рада и запошљавања.

О могућностима заједничког деловања на унапређењу равноправности у Србији, повереница је разговарала и са министром правде Николом Селаковићем. Повереница је обавестила министра да је покренуто 13 стратешких парница, као и да је у наредном периоду потребно радити на унапређивању знања представника судске власти о улози и надлежности Повереника за заштиту равноправности. Указала је да је неколико наврата упућивала мишљења на нацрте закона и других прописа, а да је изостала реакција, те да би било корисно да министарство користи знања овог државног органа.

Велики број притужби због дискриминације у области здравства био је повод за састанак министром здравља Златибором Лончаром. Повереница је упознала министра са кључним проблемима у области пружања здравствених услуга и остваривања права из здравственог осигурања: непознавања антидискриминационог законодавства, неусклађености аката из области здравствене заштите са антидискриминационим законодавством и неприступачности здравствених установа особама са инвалидитетом.

5.2.3. Сарадња са јединицама локалне самоуправе

Борба против дискриминације не може бити у потпуности спроведена без подршке и сарадње представника локалне самоуправе. На основу Протокола о сарадњи између Повереника за заштиту равноправности, Канцеларије за људска и мањинска права, Сталне конференције градова и општина и једанаест јединица локалне самоуправе реализовано је више активности које су укључивале представнике одабраних самоуправа из Бора, Ивањице, Јагодине, Косјерића, Лесковца, Лознице, Новог Пазара, Оџака, Пријепоља, Врања и Житишта.

Представници Повереника посетили су 10 општина и одржали трибине о раду и улози Повереника за заштиту равноправности у борби против дискриминације. Одржано је више скупова на тему *„Родна равноправност на локалном нивоу“*, у Новом Пазару, Тутину и Сјеници, а представници Повереника разговарали су са локалним одборницима, члановима Савета за родну равноправност и Савета за младе, представницима медија и цивилног друштва. На овим скуповима је представљено антидискриминационо законодавство, препоруке ЕУ у области родне равноправности и улога парламента у остваривању и спровођењу политике родне равноправности.

Резултати истраживања *„Однос представника органа јавне власти према дискриминацији у Србији“*, осим у Београду, представљени су на изузетно посећеним трибинама у Лесковцу, Врању, Новом Пазару и Бору. У питању је истраживање које је за потребе Повереника, уз подршку Програма Уједињених нација за развој у Србији (UNDP), спровео Ипсос Стратеџик маркетинг крајем 2013. године.

У марту 2014. године, у Новом Пазару је отворена прва регионална канцеларија Повереника за заштиту равноправности, уз подршку града Новог Пазара, као и уз финансијску подршку Европске уније и Владе Швајцарске у оквиру Програма европског партнерства са општинама EU PROGRES. Отварање ове канцеларије омогућило је становницима тог региона лакши приступ Поверенику. Уједно, отварање ове канцеларија представља добар пример сарадње државне институције, града Новог Пазара и донатора, Европске уније и Владе Швајцарске, на унапређењу заштите права свих грађана Србије.

Након успешног отварања прве регионалне канцеларије Повереника у Новом Пазару, у плану је отварање још три регионалне канцеларије ради веће присутности, боље приступачности и снажнијег локалног деловања Повереника. Отварање регионалних канцеларија Повереника за заштиту равноправности није могуће без блиске сарадње и подршке представника локалне самоуправе.

5.3. Међународна сарадња

У току 2014. године настављена је успешна сарадња Повереника са представницима међународних организација, амбасада и иностраних партнера кроз различите пројектне активности и билатералне састанке. Почетком године Повереника су посетиле две експертске мисије Европске уније. Теме састанака биле су права детета

из перспективе рада Повереника и владавина права, законодавни оквир и антидискриминационе политике у Србији. Поред представљања рада Повереника у поступцима који су се односили на дискриминацију деце и представљања Посебног извештаја о дискриминацији деце у Србији, повереница је указала на неопходност регулисања положаја детета пред независним телима како би деци било омогућено да слободно изразе своје мишљење у поступцима који се тичу њихових права. Чланови мисије задужени за владавину права, интересовали су се за конкретне случајеве дискриминације у Србији и начин на који се спроводе препоруке Повереника, а разговарало се и о положају Рома, ЛГБТ особа, старијих особа и особа са инвалидитетом у Србији.

Настављена је сарадња са АИРЕ Центром из Лондона, а уз подршку Британског Министарства спољних послова и Комонвелта и ОЕБСа, организовани су семинари у Београду и Лондону о улози стратешких парница у борби против дискриминације. Том приликом представљена је Регионална база података о пракси Европског суда за људска права која је доступна на албанском, македонском и БХС језицима.

Представници Европског центра за права Рома из Будимпеште посетили су Повереника у јуну 2014. године и презентовали резултате истраживања *„Презаступљеност ромске деце у специјалним школама у Србији“*. Ово истраживање показало је да се укупан број деце у специјалним школама у Србији смањило, али да је однос броја ромске и неромске деце исти, односно, да су ромска деца презаступљена у специјалним школама. Договорена је сарадња на пројектима који се тичу унапређења положаја Рома, посебно ромске деце у Србији.

Делегација Заштитника људских права и слобода Црне Горе, коју је предводио омбудсман Шућко Баковић, у јуну је боравила у дводневној посети Поверенику за заштиту равноправности. У разговорима је било речи о могућим моделима сарадње, имајући у виду веома добре односе које имају две институције. Осим тога, представнице црногорског Заштитника грађана и слобода посетиле су „Живу библиотеку“ коју је Повереник организовао на Сајму књига у Београду.

У септембру 2014. повереница за заштиту равноправности Невена Петрушић и заштитник грађана Саша Јанковић, разговарали су са комесаром немачке владе за људска права Кристофом Штресером, који је боравио у тродневној посети Србији како би се упознао са стањем људских права у нашој земљи. У делегацији су били и саветница за политичка питања Сабина Брендел и амбасадор Немачке Хајнц Вилхелм. Комесар Штресер се посебно интересовао за положај ЛГБТ особа и Рома.

Половином децембра, одржан је састанак са представницима међународних институција, организација и амбасада са којима Повереник за заштиту равноправности сарађује на различитим пројектима. Повереница је сумирала досадашње резултате у раду на заштити равноправности и борби против дискриминације и представила планове за наредну годину. Најављен је наставак важне сарадње Повереника са организацијама цивилног друштва, медијима и синдикатима, уз неопходну подршку и помоћ коју својим искуством и капацитетима пружају међународни партнери. Састанку су присуствовали шеф политичког одељења Делегације ЕУ у Србији Лука Бјанкони, шеф Канцеларије Савета Европе у Србији Тим Картрајт, директор канцеларије

УНИЦЕФ-а у Србији Мишел Сен Ло, амбасадори Норвешке и Аустралије Нил Камсваг и Џулија Фини, шефица мисије UN Women у Србији Асја Вербанова, представници ОЕБС-а, УНДП-а, УСАИД-а, УНХЦР-а, амбасада Холандије, Хрватске, Велике Британије и други.

5.3.1. Сарадња са Фондом Уједињених нација за децу у Србији (УНИЦЕФ)

Током 2014. године настављена је сарадња и са Фондом Уједињених нација за децу у Србији (УНИЦЕФ) на пословима превенције и заштите од дискриминације деце и младих и промовисању права детета, а у априлу је потписан нови Меморандум о разумевању. Овај документ представља наставак досадашњег Споразума о сарадњи и израз је подршке коју ће у будућности УНИЦЕФ пружати Поверенику у циљу промовисања права детета и заштите деце и младих од дискриминације.

У оквиру ове сарадње, организована је летња школа Панела младих саветника Повереника за заштиту равноправности *„Истеривачи дискриминације“*, у августу у Бањи Врујци. Циљ летње школе био је да деца и млади утврде постојећа и стекну нова знања у препознавању дискриминације, да сами не буду дискриминатори, као и да науче да користе механизме заштите од дискриминације, уколико је потребно. Поред тога, представљене су им смернице за анализу садржаја уџбеника за средње школе, које ће користити у свом истраживачком раду у наредном периоду.

У другој половини године расписан је ликовни конкурс и конкурс за најбољу фотографију за ученике основних и средњих школа у Републици Србији. Циљ конкурса *„Сви смо једнаки и можемо заједно!“* био је да се код деце подигне степен толеранције и прихватања различитости и ниво свести и осетљивости за препознавање дискриминације. Више стотина радова пристигло је на конкурс, а најбоље ће изабрати жири који чине панелисти. Награђени радови биће представљени на изложби у марту 2015. године.

Осим тога, у оквиру ове партнерске сарадње објављено је више публикација – припремљен је и одштампан *„Зборник мишљења и препорука Повереника за заштиту равноправности: Поступање по притужбама које се односе на дискриминацију деце“*, који садржи сва мишљења и препоруке донете у поступку по притужбама због дискриминације деце, као и збирка стрипова намењена деци и младима *„Немој да толеришеш дискриминацију! Тражи заштиту и реагуј!“*. У стриповима су представљени случајеви из праксе Повереника за заштиту равноправности у којима су деца била дискриминисана, а аутори стрипова су истакнути уметници и стрип цртачи Александар Зограф, Вук Палибрк, Урош Беговић и Никола Вицковић.

5.3.2. Сарадња са Мисијом ОЕБС у Србији

Континуирана сарадња са Мисијом ОЕБСа у Србији настављена је и у 2014. години, пре свега у области јачања капацитета институције, кроз подршку обукама за запослене. Поред подршке тренинзима за запослене у Београду, организована је студијска посета Лондону, коју је финансијски подржала и Амбасада Велике Британије

у Београду. Том приликом су запослени који поступају по притужбама и заступају Повереника у стратешким парницама, посетили AIRE Centar (*Advice on Individual Rights in Europe*), специјализовану организацију која има велико искуство и праксу у стратешком парничењу пред Европским судом за људска права, затим CRIN – мрежу организација за права детета, а одржани су и састанци са представницима Министарства спољних послова и Комонвелта Велике Британије, као и телом за равноправност, односно, Повереником за људска права и једнакост Велике Британије.

Такође, настављена је и сарадња на обуци судија и полазника Правосудне академије на тему дискриминације, Повереника за заштиту равноправности, међународног и домаћег правног оквира и праксе, што представља веома значајне активности, посебно ако се има у виду чињеница да је још увек веома мало судске праксе у овој области.

Сарадња са Мисијом ОЕБСа била је веома интензивна и на пољу родне равноправности. Тако су представнице Повереника, у оквиру делегације независних институција Републике Србије, посетиле Европски институт за родну равноправност, саветодавно тело ЕУ са седиштем у Виљнусу. Циљ разговора био је упознавање са европским стандардима, резултатима у заштити и унапређењу положаја жена, као и новим приступима у укључивању родних перспектива у све области друштвеног живота.

Повереник за заштиту равноправности учествовао је и у раду међународне конференције посвећене имплементацији преузетих обавеза из домена родне равноправности. Конференција је организована у Бечу, поводом десетогодишњице доношења Акционог плана ОЕБС-а за промоцију равноправности полова и имплементације преузетих обавеза из тог домена. Том приликом, представљени су постигнути резултати у овој области у протеклих десет година и истакнути проблеми са којима се све земље данас суочавају, а који се тичу увођења и примене родне перспективе у кризним ситуацијама и ситуацијама конфликта, као и промоције начела једнаких могућности за жене и мушкарце у економској сфери.

У јуну 2014. године, повереница се састала са Лесли Хес, вишом саветницом за људска права и недискриминацију у Одељењу за демократизацију у Мисији ОЕБС-а у Србији. На састанку су разматране могућности даље сарадње Повереника и ОЕБС-а. Лесли Хес је истакла да Мисија ОЕБСа наставља да пружа снажну подршку напорима Повереника који су усмерени на промовисање равноправности, заштиту од дискриминације и подизању свести о важности изградње толерантног друштва каквом Србија тежи да постане.

5.3.3. Сарадња са Саветом Европе

Повереник за заштиту равноправности наставио је успешну сарадњу са Канцеларијом Савета Европе у Београду, са којом од 2012. године учествује у реализацији пројекта „*Не цени књигу по корицама - Жива библиотека у Србији*“, као координатор на пројекту. Циљ овог пројекта је смањење утицаја негативних стереотипа и предрасуда, као кључних узрочника дискриминације у друштву. Подршку пројекту даје Министарство омладине и спорта Републике Србије.

Одржан је национални тренинг за организаторе Живе библиотеке у јуну у Сремским Карловцима, који је група „Хајде да...“ спровела, са циљем да развије стандарде квалитета у методологији организовања Живих библиотека, као и да обучи будуће организаторе за спровођење Живих библиотека уз поштовање принципа људских права, различитости и интеркултуралног дијалога. Идеја овог тренинга била је да се оснажи нова генерација организатора Живих библиотека у Србији, који би се придружили већ постојећој мрежи, чије постојање осигурава квалитет и сарадњу између организација цивилног друштва и институција укључених у пројекат.

Жива библиотека одржана је трећи пут на Сајму образовања Звонце, у оквиру Сајма књига у Београду. Током дводневног представљања, 1. и 2. новембра, Жива библиотека имала је укупно 287 читања, а најпопуларније „књиге“ биле су геј, Кинескиња, особа која живи са ХИВ-ом, особа са инвалидитетом, муслиман и атеиста. Свим волонтеркама и волонтерима, као и „књигама“ које су учествовале на овогодишњем Сајму, повереница Невена Петрушић, шеф Канцеларије Савета Европе у Београду Тим Картрајт и помоћница министра омладине и спорта Снежана Клашња уручили су захвалнице за подршку и успешну сарадњу.

5.3.4. Сарадња са Агенцијом Сједињених Америчких држава за међународни развој (USAID)

Америчка агенција за међународни развој (USAID) наставила је да прати рад и пружа подршку Поверенику за заштиту равноправности и у 2014. години. У циљу унапређења постојеће сарадње, одржано је више радних састанака поверенице са Лоренсом Ветером, директором ЈРГА - пројекта за реформу правосуђа и одговорну власт и Бенџамином Аленом, једним од руководилаца задужених за пројекат.

У јулу 2014, уз подршку USAID пројекта *„Јачање правосуђа и капацитета Народне скупштине Србије“*, одржан је семинар за нове народне посланике и посланице како би се ближе упознали са надлежностима и одговорностима функције коју по први пут обављају.

Дан отвореног суда за ученике средњих школа одржан је у јулу у Прекршајном суду у Руми, када је одржана и симулација суђења у прекршајном поступку, а предмет симулације био је један од случајева дискриминације из праксе Повереника за заштиту равноправности.

USAID је подржао друго национално такмичење у симулацији суђења (Moot Court) из области заштите од дискриминације, које је организовао Повереник за заштиту равноправности у сарадњи са Правосудном академијом и Фондацијом за отворено друштво.

Полазећи од чињенице да је прекршајноправна заштита део заштите од дискриминације, Повереник за заштиту равноправности и Удружење судија прекршајних судова оценили су да је за унапређење ефикасности у пружању прекршајноправне заштите од дискриминације неопходно унапредити ниво знања и разумевања прекршајних судија о прописима прекршајног антидискриминационог

права. Због тога је започет рад на Приручнику за примену антидискриминационог прекршајног права, чије објављивање очекујемо у првом кварталу 2015. године.

5.3.5. Сарадња са Агенцијом УН за родну равноправност и оснаживање жена (UN Women)

Сарадња на унапређењу положаја жена на локалном нивоу настављена је са Агенцијом Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена (UN Women). У фебруару 2014. године организовано је представљање рада и надлежности Повереника на југу Србије. Одржан је радни састанак са председником општине Прокупље, као и трибина о појму и механизмима заштите од дискриминације, са посебним освртом на родно засновану дискриминацију. Скупу је присуствовало више од 60 представника институција, невладиних организација, медија и заинтересованих грађана. У марту је одржан округли сто *„Повереник за заштиту равноправности и дискриминација жена“*, у свечаној сали града Новог Пазара. У оквиру посете општинама на југу Србије коју је организовао UN Women, представници локалних институција и организација, који су надлежни да заштите и реагују у случају повреде права на равноправност, упознати су са улогом и надлежностима Повереника и са најчешћим случајевима дискриминације на основу пола. У оквиру посете женским сеоским активама, представнице Повереника за заштиту равноправности посетиле су село Пожега у околини Новог Пазара и разговарале са женама о њиховом положају и начинима на који могу препознати дискриминацију и затражити заштиту.

5.3.6. Сарадња са Европском мрежом тела за равноправност (EQUINET)

У току 2014. године одржано је више радних састанака, тренинга и семинара у организацији ЕКВИНЕТ мреже у којима су активно учествовали представници Повереника. Оно што је од посебног значаја за нашу институцију, јесте да је помоћница поверенице Косана Бекер постала чланица Извршног одбора Европске мреже тела за равноправност, што представља успех и признање Поверенику за заштиту равноправности, али и Србији, на путу изградње отвореног и толерантног друштва. Управо је то био један од кључних разлога због којег су медији препознали важност годишњег скупа представника свих држава чланица које чине EQUINET, чији је домаћин у октобру био Повереник за заштиту равноправности. У свим медијским извештајима, овај догађај је представљен као још један важан корак наше државе ка европским стандардима и вредностима, у процесу придруживања ЕУ.

У априлу, у просторијама Европског економског и социјалног комитета у Бриселу, одржан је семинар о родној равноправности који је окупио више од 90 представника европских тела за равноправност и међународних експерата, укључујући и представнике Повереника за заштиту равноправности. Циљ семинара била је размена искустава о имплементацији Директиве Савета Европске уније 2004/113/ЕЗ и моделима сарадње у циљу унапређења родне равноправности у приступу добрима и пружању услуга.

И у овој години представници Повереника активно су учествовали на састанцима свих радних група Еквинета. Кључна тема састанака Радне групе за родну равноправност била је анализа истраживања спроведеног међу европским телима за равноправност о положају жена у области приступа добрима и услугама. Анализа резултата истраживања показала је да већина тела има надлежност у поменутој области, али да своја овлашћења не користи у довољној мери. Налази истраживања били су полазна основа за израду Извештаја о примени Директиве 2004/113/ЕК о спровођењу принципа једнаког третмана мушкараца и жена у области приступа добрима и услугама. Радна група за комуникације представила је нови електронски директоријум који ће допринети изградњи базе података о раду свих европских тела за равноправност и омогућити правовремено информисање чланова мреже. Један број састанака мреже био је посвећен разговору о планираним активностима радних група за 2015. годину, као и новом Стратешком плану Еквинет мреже за период 2015-2018. године. Чланови радних група имали су прилику да размене искуства о томе колико је учешће у раду мреже унапредило њихов досадашњи рад, које би теме убудуће требало да буду више заступљене и у којој мери и како се може унапредити рад у појединачним радним групама.

Изузетан успех и признање раду Повереника у овој мрежи било је одржавање експертског тренинга чланица мреже Еквинета у Београду, у октобру 2014. године. Током дводневног тренинга, разматрани су ефекти примене мера афирмативне акције, које се у државама чланицама еквинета предузимају како би се побољшао положај група које су у неравноправном положају и убрзао процес остваривања истинске равноправности. Учествовали су највиши представници националних институција за равноправност и борбу против дискриминације из Европе, Сједињених Америчких Држава, Европске комисије и Србије. На конференцији је посебно било речи о посебним мерама за унапређење положаја жена у српском друштву.

5.4. Остали видови сарадње

Учесници пројекта *„Програм стажирања за младе припаднике мањина у државним институцијама у Србији“* посетили су Повереника у фебруару 2014. године, а млади стражисти, припадници албанске, бошњачке и ромске националне мањине, имали су прилику да се ближе упознају са радом институције, механизмима заштите од дискриминације и најзанимљивијим случајевима из праксе Повереника.

Повереник за заштиту равноправности активно је учествовао у раду Националног комитета за борбу против говора мржње на интернету. У циљу стварања толерантнијег и безбеднијег друштва, Министарство омладине и спорта иницирало је формирање комитета који тренутно броји више од 30 представника институција, омладинских и спортских организација, медија и представника локалне самоуправе. Симболично, 14. фебруара на дан љубави, покренута је интернет платформа и кампања за сузбијање говора мржње на интернету. Посетиоцима ове интернет презентације биће доступан сет различитих садржаја – од основних информација о кампањи на европском и националном нивоу, преко интерактивног календара активности о важним догађајима који промовишу толеранцију и равноправност, до онлајн саветовалишта за жртве и

сведоке говора мржње на интернету којима ће на располагању бити психолози и саветници.

Уочи Међународног дана жена, Повереник за заштиту равноправности и Делегација ЕУ у Србији организовали су дебату „Војник/војнициња, судија/суткиња... Како се мој посао зове у женском роду“. Кроз разговор са истакнутим личностима из сфере културе, медија и уметности, на дебати су тражени одговори о разлозима за противљење употреби термина полицајка, инжењерка, возачица... шта заправо значе фразе „нежнији“ и „слабији“ пол и слично. На дебати су учествовали шеф Делегације ЕУ Мајкл Девенпорт, државна секретарка у Министарству културе Гордана Предић, директорка Центра за безбедносну политику Соња Стојановић Гајић, новинарка Оља Бећковић, глумица Мирјана Карановић и лингвиста Владо Ђукановић. Циљ дебате био је да се јавност подсети на потребу побољшања положаја жена у друштву и да се укаже да је један од начина за то употреба родно сензитивног језика.

У оквиру 27. београдског маратона, Повереник за заштиту равноправности организовао је трећу по реду акцију под слоганом „*Равноправно до циља*“. Заинтересовани грађани имали су прилику да се упознају са радом институције и да кроз анонимни упитник тестирају своје знање из области дискриминације. Посебно интересовање показали су бројни млади суграђани, средњошколци и студенти. Током акције, особама са инвалидитетом и свим присутнима подељено је више од 400 мајица, качкета и беџева, који су обезбеђени уз подршку пројекта ИПА 2011. Поред тога, учесници су имали прилику да се друже и разговарају са спортистима са инвалидитетом. Акцију су подржали Мајкл Девенпорт, шеф Делегације ЕУ у Србији, представници Параолимпијског комитета, Национални комитет за борбу против говора мржње на интернету и бројни спортски клубови. Поводом акције на Београдском маратону, на свечаности у Скупштини града Београда, повереници Невени Петрушић додељена је захвалница за посебан допринос.

Радионица о дискриминацији, равноправности и толеранцији одржана је у октобру за ученике IV разреда ОШ „Јован Миодраговић“ у Београду, на иницијативу родитеља и учитељице овог одељења. У опуштеној атмосфери, кроз игрице, питалице, задатке и глуму, ученици су имали прилику да се детаљније упознају са значајем поштовања равноправности и неговањем културе уважавања различитости. Постављајући бројна питања и коментаре, ђаци су показали изузетну зрелост и заинтересованост за тему, изражавали своје мишљење и ставове и кроз личне примере или примере других, говорили о дискриминацији.

Министарство омладине и спорта, Повереник за заштиту равноправности и Канцеларија за људска и мањинска права подржали су акцију „*Месец толеранције и људских права*“, коју је покренуло више неформалних група младих из Новог Сада, Суботице, Зрењанина, Новог Пазара и других градова широм Србије. У оквиру акције, симболично на Међународни дан толеранције, из Суботице је кренуо Караван „*Верујем у толеранцију*“, који је до 10. децембра Међународног дана људских права, обишао више градова у Србији. У склопу каравана грађани су на Лајкомату, путем веб камере, снимали кратке видео поруке на тему толеранције и на тај начин учествовали у такмичењу за амбасадора толеранције и људских права. Видео поруке су постављене

на интернет презентацији Националног комитета за борбу против говора мржње на интернету, а победник такмичења биће особа чија видео порука буде најгледанија.

Повереник за заштиту равноправности, у сарадњи са Правосудном академијом и уз финансијску подршку Фондације за отворено друштво и USAID, организовао је друго национално такмичење студената правних факултета у Србији у симулацији суђења (Moot Court) из области заштите од дискриминације, а тема је била дискриминација на основу сексуалне оријентације. Такмичење је одржано у згради Управног суда у Београду у децембру 2014. године. Судије на симулацији суђења били су адвокати, судије и правни стручњаци, међу којима су Вида Петровић Шкоро, Весна Петровић, Горан Милетић, Душан Игњатовић, Ненад Вујић, Милан Антонијевић и други. На овогодишње такмичење пријавило се укупно 17 тимова са свих акредитованих правних факултета у Републици Србији. Тим студенткиња Правног факултета Универзитета у Нишу победио је на овогодишњем такмичењу. Најбољим такмичарима додељене су вредне награде, а свим учесницима признања.

6. ИЗВРШАВАЊЕ ОБАВЕЗА ПО ЗАКОНУ О СЛОБОДНОМ ПРИСТУПУ ИНФОРМАЦИЈАМА ОД ЈАВНОГ ЗНАЧАЈА

Повереник обезбеђује слободан приступ информацијама поступајући по захтевима за слободан приступ информацијама од јавног значаја, објављивањем Информатора о раду и других информација на интернет презентацији, извештавањем Народне скупштине, обавештавањем јавности путем саопштења, публикацијама, одржавањем конференција за штампу и на друге одговарајуће начине.

У односу на 2013. годину када је поднето 16 захтева за слободан приступ информацијама од јавног значаја, у 2014. години било је знатно мање захтева, само четири, на која је одговорено у законском року од 15 дана од дана пријема. Све захтеве поднела су физичка лица.

Табеларни приказ броја поднетих захтева по категоријама:

Ред. бр.	Тражилац информације	Број поднетих захтева	Број усвојених захтева	Број одбачених захтева	Број одбијених захтева
1.	Грађани	4	4	-	-
2.	Медији	-	-	-	-
3.	Невладине организације и друга удружења грађана	-	-	-	-
4.	Политичке странке	-	-	-	-

5.	Органи власти	-	-	-	-
6.	Остали	-	-	-	-
7.	Укупно	4	4	-	-

Приликом давања информација, стручна служба Повереника за заштиту равноправности води посебну пажњу о заштити података о личности, у складу са Законом о заштити података о личности⁵¹. Странка у поступку пред Повереником за заштиту равноправности има право на поверљивост свих приватних података који се налазе у списима предмета и са којима странка упозна Повереника или друго овлашћено лице.

Од овог начела може се одступити, у складу са законом, у случајевима сазнања о злостављању, суициду, насиљу, претњи или другим околностима које су одређене законом или другим актом или доводе у опасност нечији живот.

Информатор о раду Повереника доступан је на интернет презентацији, на адреси www.ravnopravnost.gov.rs. Ради лакшег остваривања права на слободан приступ информацијама од јавног значаја, грађанима је омогућено да на интернет адреси Повереника за заштиту равноправности виде и преузму обрасце са примерима за подношење захтева за слободан приступ информацијама, као и евентуалних жалби. Захтев се може поднети у писаној форми и без коришћења образаца. Битно је да се у захтеву јасно наведе која се информација тражи и/или на шта се конкретно она односи, тј. што прецизнији опис тражене информације. Захтев може, али не мора, да садржи и разлоге за подношење захтева, као и друге податке који олакшавају проналажење тражене информације.

Увид у документ који садржи тражену информацију је бесплатан.

Захтев за приступ информацијама од јавног значаја које се односе или су настале у вези са радом Повереника, може се поднети у писаној форми на адресу: Повереник за заштиту равноправности, Београдска бр. 70, 11000 Београд, или електронском поштом, на адресу: poverenik@ravnopravnost.gov.rs.

7. ИЗВЕШТАЈ О ИЗВРШЕЊУ ФИНАНСИЈСКОГ ПЛАНА

Законом о буџету Републике Србије за 2014. годину („Службени гласник РС“, број 110/13), Поверенику за заштиту равноправности опредељена су средства у износу од 68.951.000 динара, а Законом о изменама и допунама Закона о буџету Републике

⁵¹ „Службени гласник РС“, број 97/08

Србије за 2014. годину („Службени гласник РС“, бр. 116/14 и 142/14), одобрене су незнатно увећане апропријације расхода у укупном износу од 69.768.000 динара.

Средства одобрена законом искоришћена су за финансирање редовне делатности и функционисања стручне службе Повереника, у складу са финансијским планом и Планом јавних набавки.

Структура планираних издатака Повереника је:

- За плате, додатке и накнаде запослених – 65% укупних расхода,
- За коришћење роба и услуга – 31% укупних расхода, и
- За издатке за нефинансијску имовину – 4% укупних расхода.

Од укупно одобрених средстава у буџету Републике Србије за 2014. годину, потрошено је 53.853.764 динара, односно, 77% добијених средстава, што уједно показује рационалност приликом трошења.

8. ОСИМ БУЏЕТСКИХ СРЕДСТАВА, ПОВЕРЕНИК ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ КОРИСТИО ЈЕ И СРЕДСТВА ИЗ ДОНАЦИЈА У УКУПНОМ ИЗНОСУ ОД 6.938.140 ДИНАРА ПРЕПОРУКЕ ЗА СУЗБИЈАЊЕ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ РАВНОПРАВНОСТИ

У Редовном годишњем извештају за 2013. годину, на основу података прикупљених у поступку по притужбама и увида у кључне проблеме у остваривању и заштити равноправности, дато је 20 препорука чије би спровођење допринело ефикаснијем и делотворнијем спречавању и сузбијању дискриминације. Закључком поводом разматрања Редовног годишњег извештаја Повереника за заштиту равноправности за 2013. годину⁵², донетог 5. јуна 2014. године, Народна скупштина је позвала Владу и надлежне државне органе да предузму неопходне мере у циљу што потпуније реализације препорука Повереника, а нарочито група које су највише дискриминисане, укључујући и двоструко и вишеструко дискриминисана лица. Народна скупштина се обавезала да ће у оквиру контролне функције над радом Владе доприносити доследном спровођењу закона из ове области и поштовати препоруке Повереника у циљу обезбеђења равномерне заступљености полова.

И поред овако јасне подршке Народне скупштине, у протеклој години наставио се тренд из ранијих година да се препоруке општег карактера, које се односе на предузимање мера за сузбијање дискриминације и унапређење равноправности, не

⁵² „Службени гласник РС“, број 60/2014

спроводе или се само делимично спроводе, за разлику од препоруке које се односе на конкретне случајеве дискриминације, које се скоро у потпуности спроводе.

У 2014. години спроведене су неке од препорука које је Повереник дао у својим ранијим извештајима, али си поједине препоруке игнорисане или су само делимично спроведене.

Донет је Акциони план за спровођење Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2014-2018. године, којим су утврђене мере за успостављање јединственог система прикупљања података о појави дискриминације и ефектима примене механизма заштите од дискриминације. Тиме је окончан поступак доношење овог важног стратешког документа и акционог плана за његово спровођење. Надлежним државним органима предстоји предузимање предвиђених мера и активности како би успешно остварили пројектоване циљеве.

Без већих инцидената одржана Парада поноса, уз опсежне мере безбедности. Међутим, неопходно је предузети читавог низ мера и активности ради смањења социјалне дистанце према ЛГБТ популацији и стварања услова за несметано уживање свих права под једнаким условима.

У домену јавног информисања усвојен је низ дуго очекиваних закона којима је започета реформа у овој области и који су усклађени са антидискриминационим прописима и предвиђају равноправно информисање свих делова друштва без дискриминације и забрану говора мржње. Новим медијским законима предвиђено је да носиоци јавног радиодифузног сервиса производе и емитују програме који својим садржајима омогућавају изражавање културног идентитета националних мањина и етничких група, укључујући и стварање услова да програме прате и на свом језику и писму. Овим законима предвиђено је и емитовање програма у формату прилагођеном особама са инвалидитетом.

Изменама и допунама Закона у раду, из јула 2014. године, уклоњени су неадекватни и стигматизујући термини којима се означавају особе са инвалидитетом. На тај начин поступљено је делимично по препоруци Повереника. Потребно је изменити и друге прописе који садрже ове неприхватљиве термине и у том смислу допунити Јединствена методолошка правила за израду прописа, како би се оваквом праксом престало.

Закон о бесплатној правној помоћи и даље није усвојен, а понуђена решења из нацрта закона нису задовољавајућа с аспекта остваривања једнаких могућности и делотворног приступа правди, што посебно штетно погађа особе из осетљивих и маргинализованих друштвених група, које су често изложене дискриминацији.

Правилник о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, ученика и трећег лица у установи образовања и васпитања, чије је доношење прописано чланом 44. Закона о основама система образовања и васпитања, није донет ни након три године, иако је његов нацрт урађен још средином 2012. године.

Узимајући у обзир раније дате препоруке, од којих је највећи број и даље актуелан, на основу увида стечених током 2014. године, дајемо следеће препоруке:

1. Без одлагања приступити изради стратешких докумената чије важење истиче у 2015. години, као што су Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање равноправности полова (2009 - 2015), Национални план акције за децу (2004-2015), Национална стратегија за унапређивање положаја Рома, Декада Рома (2005-2015), Национална стратегија о старењу (2006-2015), Акциони план за спровођење Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом (2013-2015), Стратегија о развоју и промоцији друштвено одговорног пословања (2010-2015) и др. Новом Стратегијом о развоју и промоцији друштвено одговорног пословања обавезно предвидети посебне мере које доприносе елиминисању социјалне искључености и дискриминације припадника рањивих група, а којима би се обезбедило да послодавци спроводе принцип једнаких могућности и недискриминације у раду и запошљавању.

2. Прописати обавезу „уродњавања“ свих јавних политика (gender mainstreaming), тј. интегрисање родне перспективе у јавне политике, како би се обезбедило уклањање системских и структурних узрока родне неравноправности и створили услови за транспонување родне равноправности, као европске вредности, на кохерентан и систематичан начин. Наставити рад на интегрисању родне перспективе у све одлуке и политике на националном, покрајинском и локалном нивоу. Обезбедити доследну примену правила о родној анализи нацрта закона и других прописа и анализи њихових ефеката на жене и мушкарце.

3. Прописати обавезу свих органа јавне власти и приватних послодаваца да развију интерне механизме за сузбијање и заштиту од дискриминације, вођење родно балансиране кадровске политике и управљање националном, етничком, верском, језичком и другом разноврсношћу.

4. Интензивирати рад на спровођењу мера утврђених националним, покрајинским и локалним стратешким документима и акционим плановима, које треба да омогуће постизање пуне равноправности депривираних, рањивих и маргинализованих друштвених група: Рома, особа са инвалидитетом, старијих особа, избеглих и интерно расељених особа, сиромашних и других социјално угрожених особа, укључујући и децу и жене која припадају овим групама, како би се створили услови да ефективно уживају сва гарантована права, без било ког вида директне или индиректне дискриминације. У ове активности укључити представнике рањивих друштвених група.

5. Предузети све потребне мере како би састав државних органа, органа локалне самоуправе и других органа јавне власти одговарао националном саставу становништва на њиховом подручју, повећањем броја запослених припадника националних мањина и њиховим школовањем и оспособљавањем за обављање послова.

6. Континуирано радити на едукацији судија, јавних тужилаца, полицијских службеника и запослених у државној управи и локалној самоуправи из области антидискриминационог права, како би се обезбедило да правосудни органи правилно и уједначено тумаче и примењују антидискриминационе прописе, у складу са међународним стандардима и праксом међународних правосудних институција, дајући

тима пуни допринос сузбијању дискриминације и заштити жртава дискриминаторног поступања.

7. Ускладити правне прописе којима су уређени услови и поступак регистрације нетрадиционалних верских заједница са домаћим и међународним стандардима о равноправности цркава и верских заједница, како би се спречила посредна дискриминација ових верских заједница и самих верника.

8. Без одлагања донети Правилник о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, ученика и трећег лица у установи образовања и васпитања и обезбедити све услове за његову примену.

9. Креирати и реализовати едукативне програме намењене наставницима, васпитачима и другим лицима запосленим у школама како би били обучени за препознавање и спречавање дискриминације, промовисање једнакости међу ученицима, активно супротстављање свим врстама дискриминације и спровођење инклузивног образовања.

10. Предузети мере како би се у наставне програме и наставне материјале интегрисале теме које развијају културу мира, толеранције, разумевања и уважавања различитости, родне равноправности и недискриминације. Из наставних материјала уклонити дискриминаторне садржаје и садржаје који подржавају стереотипе и предрасуде.

11. Обезбедити једнаке могућности у приступу високом образовању младима из подзаступљених група, укључујући у особе са инвалидитетом, увођењем посебних мера и допуном стандарда за акредитацију високошколских установа у погледу приступачности простора, обезбеђивања асистивних технологија и одговарајућих сервиса за подршку студентима. Иницирати усвајање интерних правила о начину поступања у случајевима дискриминације у високошколским установама.

12. Креирати и реализовати едукативне програме намењене здравственим и другим радницима запосленим у здравственим установама, у циљу повећања нивоа знања и разумевања дискриминације и поштовања прописа који је забрањују. У сличне едукативне програме укључити саветнике за заштиту права пацијената и чланове локалних савета за здравље, као и за запослене у Републичком фонду за здравствено осигурање и филијалама фонда.

13. Креирати и реализовати едукативне програме намењене запосленима у социјалним установама у циљу повећања нивоа знања и разумевања дискриминације и поштовања прописа који је забрањују.

14. Обезбедити одговарајућу едукацију новинара у области антидискриминаторног права.

15. Изједначити Републику Србију као послодавца за директне и индиректне буџетске кориснике са осталим послодавцима у погледу начина испуњавања обавезе запошљавања особа са инвалидитетом.

16. Уклонити из правних прописа све неадекватне и стигматизујуће термине којима се означавају особе са инвалидитетом („слеп, глув“, „нем“, „хендикепирано лице“, „лице са посебним потребама“ и сл.) и заменити уједначеним и коректним терминима. У овом смислу допунити Јединствена методолошка правила за израду прописа („Сл. гласник РС“, бр. 21/10).

17. Реформисати прописе о лишењу пословне способности у складу са савременим социјалним моделом инвалидитета и међународним стандардима у овој области, како би се обезбедило да особе са инвалидитетом, уз одговарајућу подршку, на равноправној основи уживају сва гарантована права, укључујући и право на пословну способност.

18. Усвојити Закон о бесплатној правној помоћи који ће обезбедити делотворан приступ правди, без дискриминације по било ком основу, укључујући и приступ правди жртвама дискриминације.

19. Донети прописе којима се омогућава регистрација истополних парова и регулишу дејства, правне последице и начин престанка регистрованих партнерства, у складу са препорукама Савета Европе.

20. Креирати и реализовати едукативне програме намењене запосленима у инспекцијама рада на републичком, покрајинском и локалном нивоу како би били обучени за препознавање, и адекватно реаговање у случајевима дискриминације на раду и у вези са радом.

21. Приступити изменама и допунама Закона о забрани дискриминације у циљу постизања пуне усклађености са правним тековинама Европске уније, а посебно у погледу обима изузетака од начела једнаког поступања, дефиниције посредне дискриминације и обавезе да се обезбеди разумно прилагођавање радног места за особе са инвалидитетом. Изменама и допунама закона такође осигурати да нови Повереник за заштиту равноправности буде изабран до истека мандата претходног, како не би дошло до застоја у раду овог независног државног органа.

22. Обезбедити континуитет рада институције Повереника за заштиту равноправности избором новог повереника до 5. маја 2015. године, када повереници истиче мандат.

23. Хитно обезбедити адекватан пословни простор за рад стручне службе Повереника и наставити са пружањем подршке у отварању регионалних канцеларија Повереника.

ПРИЛОГ: СТАТИСТИЧКИ ПРИКАЗ РАДА ПОВЕРЕНИКА У 2014. ГОДИНИ

Број предмета по годинама

Предмети	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Притужбе	124	346	465	716	666
Препоруке мера	2	22	117	24	198
Тужбе		3	5	3	2
Мишљења на нацрте аката		2	3	6	2
Прекршајне пријаве		2	6	2	1
Предлог Уставном суду			1	2	3
Законодавне иницијативе		2	1		
Упозорења	1	8	2	10	6
Саопштења*	4	22	17	15	20
Укупан број предмета*	127	385	600	763	878

У 2014. години упућено је и 6 кривичних пријава са којима је укупан број предмета **884**.

*Саопштења не улазе у укупан број предмета.

Број предмета у 2014. години

Предмети	2014.
Притужбе	666
Препоруке мера	198
Саопштења*	20
Упозорења	6
Кривичне пријаве	6
Предлог Уставном суду	3
Мишљења на нацрте аката	2
Тужбе	2

Прекршајне пријаве	1
Законодавне иницијативе	
Укупан број предмета*	884

Подносиоци притужби

Физичка лица подносиоци притужби

Физичка лица подносиоци притужби	2014.	%
Мушкарци	271	60,9
Жене	174	39,1
Укупан број	445	100,0

Остали подносиоци притужби

Подносиоци притужби	2014.	%
Физичка лица	445	66,4
Организације	140	20,9
Правна лица	58	8,7
Државни органи	19	2,8
Група лица	8	1,2
Укупан број подносилаца притужби	670	100,0

Основ дискриминације (лично својство)

Притужбе по основу дискриминације	број	%
Притужбе у којима је наведено лично својство	522	78,4
Притужбе у којима није наведено лично својство	144	21,6
Укупан број притужби	666	100,0

Притужбе у којима је наведено лично својство	број	%
Национална припадност или етничко порекло	124	18,0
Здравствено стање	97	14,1
Старосно доба	78	11,3
Инвалидитет	70	10,1
Верска убеђења	28	4,1
Политичка убеђења	36	5,2
Чланство у политичким, синдикалним и другим организацијама	58	8,4
Пол	53	7,7
Брачни и породични статус	52	7,5
Неко друго лично својство	31	4,5
Имовно стање	23	3,3
Сексуална оријентација	18	2,6
Држављанство	7	1,0
Родни идентитет	5	0,7
Изглед	5	0,7
Осуђиваност	3	0,4
Боја коже	1	0,1
Преци	1	0,1
Укупан број наведених личних својстава*	690	100,0

*У 120 притужби, као основ дискриминације, наведено је више личних својстава.

Притужбе у којима је наведено лично својство по подносиоцу притужбе	Број	%
Национална припадност или етничко порекло	126	18,1
<i>Организације</i>	<i>44</i>	
<i>Правна лица</i>	<i>4</i>	
<i>Државни орган</i>	<i>4</i>	
<i>Групе лица</i>	<i>3</i>	
<i>Физичка лица</i>	<i>71</i>	

<i>Мушкарци</i>	44	
<i>Жене</i>	27	
Здравствено стање	99	14,2
<i>Организације</i>	56	
<i>Правна лица</i>	1	
<i>Групе лица</i>	1	
<i>Државни орган</i>	2	
<i>Физичка лица</i>	39	
<i>Мушкарци</i>	29	
<i>Жене</i>	10	
Старосно доба	78	11,2
<i>Организације</i>	25	
<i>Групе лица</i>	1	
<i>Физичка лица</i>	52	
<i>Мушкарци</i>	33	
<i>Жене</i>	19	
Инвалидитет	70	10,1
<i>Организације</i>	6	
<i>Правна лица</i>	24	
<i>Групе лица</i>	2	
<i>Државни орган</i>	1	
<i>Физичка лица</i>	37	
<i>Мушкарци</i>	18	
<i>Жене</i>	19	
Чланство у политичким, синдикалним и другим организацијама	58	8,4
<i>Организације</i>	5	
<i>Правна лица</i>	19	
<i>Физичка лица</i>	34	
<i>Мушкарци</i>	30	
<i>Жене</i>	4	
Пол и родни идентитет	58	8,4
<i>Организације</i>	7	
<i>Правна лица</i>	3	

<i>Државни орган</i>	2	
<i>Физичка лица</i>	46	
<i>Мушкарци</i>	13	
<i>Жене</i>	33	
Брачни и породични статус	52	7,5
<i>Организације</i>	1	
<i>Правна лица</i>	19	
<i>Државни орган</i>	4	
<i>Физичка лица</i>	28	
<i>Мушкарци</i>	13	
<i>Жене</i>	15	
Политичка убеђења	36	5,2
<i>Организације</i>	12	
<i>Правна лица</i>	18	
<i>Државни орган</i>	1	
<i>Физичка лица</i>	5	
<i>Мушкарци</i>	1	
<i>Жене</i>	4	
Верска убеђења	28	4,0
<i>Организације</i>	1	
<i>Правна лица</i>	1	
<i>Државни орган</i>	3	
<i>Физичка лица</i>	23	
<i>Мушкарци</i>	23	
Имовно стање	23	3,3
<i>Организације</i>	3	
<i>Физичка лица</i>	20	
<i>Мушкарци</i>	19	
<i>Жене</i>	1	
Сексуална оријентација	18	2,6
<i>Организације</i>	3	
<i>Правна лица</i>	2	
<i>Државни орган</i>	2	

<i>Физичка лица</i>	11	
<i>Мушкарци</i>	11	
Друга лична својства	49	7,0
<i>Организације</i>	5	
<i>Правна лица</i>	2	
<i>Државни орган</i>	4	
<i>Физичка лица</i>	38	
<i>Мушкарци</i>	31	
<i>Жене</i>	7	
Укупан број подносилаца по наведеним личним својствима*	695	100,0

*У 120 притужби, као основ дискриминације, наведено је више личних својстава, а у 4 притужбе било је више подносилаца.

Основ дискриминације по броју (једно/више личних својстава)

Притужбе у којима није наведено лично својство	144
Притужбе у којима је наведено једно лично својство	402
Притужбе у којима је наведено више личних својстава	120
Укупан број притужби	666

Други основи

У доњој табели наведена су друга лична својства. Процентуална вредност приказана у табели рачуната је у односу на укупан број притужби у којима је наведено лично својство.

Друга лична својства по подносиоцу притужбе	Број	%
Неко друго лично својство	31	4,5
<i>Правна лица</i>	1	
<i>Организације</i>	3	
<i>Државни орган</i>	2	

Физичка лица	25	
Мушкарци	21	
Жене	4	
Држављанство	7	1,0
Правна лица	1	
Организације	1	
Физичка лица	5	
Мушкарци	4	
Жене	1	
Изглед	6	0,9
Државни орган	1	
Физичка лица	5	
Мушкарци	3	
Жене	2	
Осуђиваност	3	0,4
Организације	1	
Државни орган	1	
Физичка лица	1	
Мушкарци	1	
Боја коже	1	0,1
Физичка лица	1	
Мушкарци	1	
Преци	1	0,1
Физичка лица	1	
Мушкарци	1	
УКУПНО - друга лична својства	49	7,0

Области друштвених односа на које се притужбе односе

Притужбе по области дискриминације	број	%
У поступку запошљавања или на послу	242	36,3

Поступак пред органима јавне власти	111	16,7
Приликом пружања јавних услуга или при коришћењу објеката и површина	104	15,6
Јавно информисање и медији	41	6,2
Образовање и стручно оспособљавање	38	5,7
Нешто друго	24	3,6
Остваривање колективних мањинских права	22	3,3
Здравствена заштита	17	2,6
Приватни односи	13	2,0
Становање	11	1,7
Социјална заштита	10	1,5
Култура, уметност, спорт	9	1,3
Јавна сфера / Општа јавност	8	1,2
Пензијско и инвалидско осигурање	7	1,0
Правосуђе	5	0,8
Имовинска права и односи	2	0,3
Остваривање верских права	1	0,1
Деловање у синдикатима, пол. странкама, НВО и др. организацијама	1	0,1
Укупан број притужби	666	100,0

Области дискриминације по подносиоцима	број	%
У поступку запошљавања или на послу	243	36,3
<i>Правна лица</i>	45	
<i>Организације</i>	22	
<i>Групе лица</i>	3	
<i>Државни органи</i>	5	
<i>Физичка лица</i>	168	
<i>Мушкарци</i>	90	
<i>Жене</i>	78	
Поступак пред органима јавне власти	111	16,6
<i>Правна лица</i>	3	
<i>Организације</i>	8	
<i>Државни органи</i>	7	
<i>Физичка лица</i>	93	

<i>Мушкарци</i>	64	
<i>Жене</i>	29	
Приликом пружања јавних услуга или при коришћењу објеката и површина	104	15,5
<i>Правна лица</i>	2	
<i>Организације</i>	56	
<i>Државни органи</i>	1	
<i>Физичка лица</i>	45	
<i>Мушкарци</i>	32	
<i>Жене</i>	13	
Јавно информисање и медији	42	6,3
<i>Правна лица</i>	2	
<i>Организације</i>	8	
<i>Државни органи</i>	1	
<i>Физичка лица</i>	31	
<i>Мушкарци</i>	25	
<i>Жене</i>	6	
Образовање и стручно оспособљавање	39	5,8
<i>Правна лица</i>	2	
<i>Организације</i>	11	
<i>Групе лица</i>	3	
<i>Физичка лица</i>	23	
<i>Мушкарци</i>	6	
<i>Жене</i>	17	
Нешто друго	24	3,6
<i>Правна лица</i>	2	
<i>Организације</i>	3	
<i>Физичка лица</i>	19	
<i>Мушкарци</i>	14	
<i>Жене</i>	5	
Остваривање колективних мањинских права	22	3,3
<i>Правна лица</i>	1	
<i>Организације</i>	20	
<i>Групе лица</i>	1	

Здравствена заштита	17	2,5
Организације	2	
Физичка лица	15	
Мушкарци	7	
Жене	8	
Приватни односи	13	1,9
Организације	3	
Физичка лица	10	
Мушкарци	4	
Жене	6	
Становање	12	1,8
Организације	4	
Физичка лица	8	
Мушкарци	8	
Социјална заштита	10	1,5
Државни органи	2	
Физичка лица	8	
Мушкарци	4	
Жене	4	
Култура, уметност, спорт	9	1,3
Правна лица	1	
Физичка лица	8	
Мушкарци	8	
Јавна сфера / Општа јавност	8	1,2
Организације	3	
Физичка лица	5	
Мушкарци	4	
Жене	1	
Пензијско и инвалидско осигурање	7	1,0
Државни органи	2	
Физичка лица	5	
Мушкарци	1	
Жене	4	

Правосуђе	5	0,7
<i>Групе лица</i>	1	
<i>Физичка лица</i>	4	
<i>Мушкарци</i>	2	
<i>Жене</i>	2	
Имовинска права и односи	2	0,3
<i>Државни органи</i>	1	
<i>Физичка лица</i>	1	
<i>Жене</i>	1	
Деловање у синдикатима, пол. странкама, НВО и др. организацијама	1	0,1
<i>Физичка лица</i>	1	
<i>Мушкарци</i>	1	
Остваривање верских права	1	0,1
<i>Физичка лица</i>	1	
<i>Мушкарци</i>	1	
Укупан број подносилаца притужби	670	100,0

Област рада и запошљавања

Напомена: Процентуалне вредности за наведена лична својства рачунате су у односу на број подносилаца притужби за притужбе у којима је наведено лично својство, а не у односу на укупан број притужби за дату област.

Подносиоци притужби у области рада и запошљавања	број	%
Притужбе у којима није наведено лично својство	67	20,1
Притужбе у којима је наведено лично својство	267	79,9
<i>Чланство у политичким, синдикалним и другим организацијама</i>	45	16,9
<i>Правна лица</i>	18	
<i>Организације</i>	3	
<i>Физичка лица</i>	24	
<i>Мушкарци</i>	20	
<i>Жене</i>	4	
<i>Брачни и породични статус</i>	44	16,5
<i>Правна лица</i>	19	

Организације	1	
Државни органи	1	
Физичка лица	23	
Мушкарци	10	
Жене	13	
Политичка убеђења	33	12,3
Правна лица	18	
Организације	11	
Државни органи	1	
Физичка лица	3	
Мушкарци	1	
Жене	2	
Инвалидитет	32	12,0
Правна лица	23	
Организације	2	
Физичка лица	7	
Мушкарци	2	
Жене	5	
Пол и родни идентитет	28	10,5
Правна лица	2	
Организације	4	
Физичка лица	22	
Мушкарци	4	
Жене	18	
Здравствено стање	23	8,6
Организације	1	
Физичка лица	22	
Мушкарци	17	
Жене	5	
Старосно доба	17	6,4
Организације	1	
Физичка лица	16	
Мушкарци	8	

<i>Жене</i>	8	
<i>Национална припадност или етничко порекло</i>	12	4,5
<i>Правна лица</i>	1	
<i>Група лица</i>	1	
<i>Државни органи</i>	1	
<i>Физичка лица</i>	9	
<i>Мушкарци</i>	5	
<i>Жене</i>	4	
<i>Имовно стање</i>	10	3,7
<i>Физичка лица</i>	10	
<i>Мушкарци</i>	10	
<i>Друго лично својство</i>	23	8,6
Укупан број подносилаца у области рада и запошљавања	334	100,0

Поступање органа јавне власти

Напомена: Процентуалне вредности за наведена лична својства рачунате су у односу на број притужби у којима је наведено лично својство, а не у односу на укупан број притужби за дату област.

Лична својства у притужбама у области поступања органа јавне власти	број	%
Притужбе у којима није наведено лично својство	41	33,3
Притужбе у којима је наведено лично својство	82	66,7
<i>Национална припадност или етничко порекло</i>	23	28,0
<i>Организације</i>	4	
<i>Правна лица</i>	1	
<i>Државни органи</i>	1	
<i>Физичка лица</i>	17	
<i>Мушкарци</i>	12	
<i>Жене</i>	5	
<i>Пол</i>	10	12,2
<i>Правна лица</i>	1	
<i>Државни органи</i>	1	
<i>Физичка лица</i>	8	

Мушкарци	4	
Жене	4	
Инвалидитет	8	9,8
Физичка лица	8	
Мушкарци	6	
Жене	2	
Здравствено стање	8	9,8
Организације	1	
Државни органи	1	
Физичка лица	6	
Мушкарци	6	
Имовно стање	6	7,3
Физичка лица	6	
Мушкарци	6	
Друго лично својство	27	32,9
Укупан број личних својстава у области поступања орг. јавне власти	123	100,0

Пружање услуга и/или коришћење јавних површина и објеката

Напомена: Процентуалне вредности за наведена лична својства рачунате су у односу на број притужби у којима је наведено лично својство, а не у односу на укупан број притужби за дату област.

Лична својства у притужбама у области пружања услуга и/или коришћења јавних површина и објеката	број	%
Притужбе у којима није наведено лично својство	0	0,0
Притужбе у којима је наведено лично својство	105	100,0
Здравствено стање	51	48,6
Организације	50	
Физичка лица	1	
Мушкарци	1	
Национална припадност или етничко порекло	19	18,1
Физичка лица	19	

<i>Мушкарци</i>	13	
<i>Жене</i>	6	
<i>Инвалидитет</i>	13	12,4
<i>Организације</i>	2	
<i>Правна лица</i>	1	
<i>Физичка лица</i>	10	
<i>Мушкарци</i>	8	
<i>Жене</i>	2	
<i>Старосно доба</i>	5	4,7
<i>Физичка лица</i>	5	
<i>Мушкарци</i>	4	
<i>Жене</i>	1	
<i>Неко друго лично својство</i>	17	16,2
Укупан број личних својстава у области пружања услуга и/или коришћења јавних површина и објеката	105	100,0

Јавно информисање и медији

Напомена: Процентуалне вредности за наведена лична својства рачунате су у односу на број подносилаца притужби за притужбе у којима је наведено лично својство, а не у односу на укупан број притужби за дату област.

Подносиоци притужби у области јавног информисања и медија	број	%
Притужбе у којима није наведено лично својство	3	5,7
Притужбе у којима је наведено лично својство	50	94,3
<i>Верска или политичка убеђења</i>	19	38,0
<i>Правна лица</i>	1	
<i>Физичка лица</i>	18	
<i>Мушкарци</i>	18	
<i>Старосно доба</i>	11	22,0
<i>Физичка лица</i>	11	
<i>Мушкарци</i>	11	
<i>Национална припадност или етничко порекло</i>	8	16,0
<i>Организације</i>	5	
<i>Физичка лица</i>	3	

<i>Мушкарци</i>	<i>2</i>	
<i>Жене</i>	<i>1</i>	
<i>Сексуална оријентација</i>	<i>4</i>	<i>8,0</i>
<i>Организације</i>	<i>2</i>	
<i>Правна лица</i>	<i>1</i>	
<i>Државни органи</i>	<i>1</i>	
<i>Друго лично својство</i>	<i>8</i>	<i>16,0</i>
Укупан број подносилаца у области јавног информисања и медија	53	100,0

Образовање и стручно усавршавање

Напомена: Процентуалне вредности за наведена лична својства рачунате су у односу на број подносилаца притужби за притужбе у којима је наведено лично својство, а не у односу на укупан број притужби за дату област.

Подносиоци притужби у области образовања и стручног усавршавања	број	%
Притужбе у којима није наведено лично својство	5	9,4
Притужбе у којима је наведено лично својство	48	90,6
<i>Старосно доба</i>	<i>12</i>	<i>25,0</i>
<i>Организације</i>	<i>3</i>	
<i>Група лица</i>	<i>1</i>	
<i>Физичка лица</i>	<i>8</i>	
<i>Мушкарци</i>	<i>2</i>	
<i>Жене</i>	<i>6</i>	
<i>Национална припадност или етничко порекло</i>	<i>12</i>	<i>25,0</i>
<i>Организације</i>	<i>9</i>	
<i>Физичка лица</i>	<i>3</i>	
<i>Мушкарци</i>	<i>1</i>	
<i>Жене</i>	<i>2</i>	
<i>Инвалидитет</i>	<i>8</i>	<i>16,7</i>
<i>Група лица</i>	<i>2</i>	
<i>Физичка лица</i>	<i>6</i>	

Мушкарци	1	
Жене	5	
Здравствено стање	5	10,4
Правна лица	1	
Група лица	1	
Физичка лица	3	
Мушкарци	1	
Жене	2	
Пол	4	8,3
Физичка лица	4	
Жене	4	
Друго лично својство	6	14,6
Укупан број подносилаца у области образовања и стручног усавршавања	53	100,0

Остале области

Напомена: У табели су дати подаци за број притужби по наведеним личним својствима у областима које нису наведене у претходним поглављима:

- остваривање верских права
- остваривање колективних мањинских права
- здравствена заштита
- социјална заштита
- правосуђе
- приватни односи
- пензијско и инвалидско осигурање
- култура, уметност, спорт
- становање
- јавна сфера / општа јавност
- имовинска права и односи
- деловање / активности у синдикатима, политичким странкама, НВО и другим организацијама
- нешто друго

Лична својства у притужбама у осталим областима	број	%
Притужбе у којима није наведено лично својство	28	16,5

Притужбе у којима је наведено лично својство	142	83,5
<i>Национална припадност или етничко порекло</i>	51	35,9
<i>Старосно доба</i>	28	19,7
<i>Здравствено стање</i>	12	8,5
<i>Инвалидитет</i>	8	5,6
<i>Пол</i>	8	5,6
<i>Друго лично својство</i>	35	24,7
Укупан број личних својстава у осталим областима	170	100,0

Против кога су притужбе поднете

Против кога су притужбе поднете	2014.	%
Правна лица	307	43,4
Државни органи	203	28,7
Физичка лица	132	18,7
Орган / Институција	36	5,1
Група лица	20	2,8
Организације	9	1,3
Укупан број лица против којих су поднете притужбе*	707	100,0

*У 39 притужби наведено је више лица које врше дискриминацију.

Број предмета са једним дискриминатором	627
Број предмета са више дискриминатора	39
Укупан број притужби	666

Број притужби по регионима

Број притужби по регионима	2014.	%
Београдски регион	241	35,9
Регион Војводине	137	20,4
Регион Јужне и Источне Србије	136	20,3

Регион Шумадије и Западне Србије	87	13,0
Непознати регион*	68	10,1
Регион Косово и Метохија	2	0,3
Укупан број притужби	671	100,0

* Регион је непознат када је притужба послата електронском поштом а подносилац не назначи општину пребивалишта.

Исходи поступака

Исходи поступака по притужбама	2014.
Утврђена дискриминација	66
Није било дискриминације	43
Ненадлежност	33
Непотпуност (недостаци)	160
Нема повреде права	231
Води се или је окончан судски поступак	38
Већ је поступано али нису понуђени нови докази	6
Због протекла времена није било могуће постићи сврху поступања	4
Повучена притужба	9

НАПОМЕНА: Део притужби из 2013. године решен је у 2014. години. Део предмета из 2014. године није завршен до краја године.

Медијација

	2014.
Упућено на медијацију	4